

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 27ης Σεπτεμβρίου 2006 *

Στην υπόθεση T-43/02,

Jungbunzlauer AG, με έδρα τη Βασιλεία (Ελβετία), εκπροσωπούμενη από τους R. Bechtold, U. Soltész και M. Karl, δικηγόρους,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τον P. Oliver, επικουρούμενο από τον H. Freund, δικηγόρο,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

υποστηριζομένης από

το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, εκπροσωπούμενο από την E. Karlsson και τον S. Marquardt,

παρεμβαίνον,

με αντικείμενο, κυρίως, αίτημα περί ακυρώσεως της αποφάσεως 2002/742/ΕΚ, της 5ης Δεκεμβρίου 2001, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 81 ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (COMP/E-1/36.604 — Κιτρικό οξύ) (ΕΕ 2002, L 239, σ. 18), και, επικουρικώς, αίτημα περί μειώσεως του προστίμου που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα με την εν λόγω απόφαση,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. Azizi, πρόεδρο, M. Jaeger και F. Dehousse, δικαστές,
γραμματέας: D. Christensen, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 24ης Μαΐου 2004,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Ιστορικό της διαφοράς

- 1 Η προσφεύγουσα, Jungbunzlauer AG (στο εξής: Jungbunzlauer ή προσφεύγουσα), ιδρύθηκε το 1993 ως κατά 100 % θυγατρική εταιρία της Jungbunzlauer Holding AG, εταιρίας χαρτοφυλακίου που είναι επικεφαλής ομίλου και ανήκει στην εταιρία χαρτοφυλακίου Montana AG (στο εξής, επίσης: όμιλος Jungbunzlauer). Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο όμιλος δραστηριοποιείται μέσω της Jungbunzlauer International AG, θυγατρικής εταιρίας του ομίλου Jungbunzlauer. Η έδρα του ομίλου βρίσκεται στις εγκαταστάσεις της Jungbunzlauer στη Βασιλεία (Ελβετία). Πριν από το 1993, ο όμιλος διευθυνόταν από τη Jungbunzlauer GmbH, της οποίας η έδρα βρισκόταν στη Βιέννη (Αυστρία).
- 2 Ο όμιλος Jungbunzlauer παράγει και διαθέτει στο εμπόριο συστατικά που χρησιμοποιούνται στον τομέα των προϊόντων διατροφής και των ποτών, των φαρμακευτικών προϊόντων και των καλλυντικών, καθώς και σε διάφορες άλλες βιομηχανικές εφαρμογές. Ο ως άνω όμιλος είναι, μεταξύ άλλων, ένας από τους μεγαλύτερους παραγωγούς κιτρικού οξέος παγκοσμίως.
- 3 Το κιτρικό οξύ αποτελεί το ευρύτερα χρησιμοποιούμενο στον κόσμο μέσο όξυνσης και συντηρητικό. Υπάρχουν διάφοροι τύποι κιτρικού οξέος, που χρησιμεύουν σε διάφορες εφαρμογές, μεταξύ άλλων στα προϊόντα διατροφής και στα ποτά, στα απορρυπαντικά και στα καθαριστικά προϊόντα οικιακής χρήσης, στα φαρμακευτικά προϊόντα και στα καλλυντικά, καθώς και σε διάφορες βιομηχανικές χρήσεις.

- 4 Το 1995, οι συνολικές πωλήσεις κιτρικού οξέος παγκοσμίως ανέρχονταν περίπου σε 894,72 εκατομμύρια ευρώ και οι πωλήσεις που είχαν πραγματοποιηθεί εντός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) ανέρχονταν περίπου σε 323,69 εκατομμύρια ευρώ. Το 1996, το 60 % περίπου της παγκόσμιας αγοράς κιτρικού οξέος το κατείχαν οι πέντε αποδέκτες της αποφάσεως που αποτελεί αντικείμενο της υπό κρίση προσφυγής, ήτοι, πέραν της Jungbunzlauer, η F. Hoffmann-La Roche AG (στο εξής: HLR), η Archer Daniels Midland Co. (στο εξής: ADM), η Haarmann & Reimer Corporation (στο εξής: H & R), εταιρία ανήκουσα στον όμιλο Bayer AG (στο εξής: Bayer), και η Cerestar Bioproducts BV (στο εξής: Cerestar), οι οποίες θα αποκαλούνται από κοινού «εμπλεκόμενα μέρη».
- 5 Τον Αύγουστο του 1995, το αμερικανικό Υπουργείο Δικαιοσύνης ενημέρωσε την Επιτροπή σχετικά με τη διενέργεια έρευνας για την αγορά κιτρικού οξέος. Μεταξύ του Οκτωβρίου 1996 και του Ιουνίου 1998, τα εμπλεκόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένης της Jungbunzlauer International AG, αναγνώρισαν ότι μετέσχον σε σύμπραξη. Κατόπιν συμφωνιών που συνήφθησαν με το αμερικανικό Υπουργείο Δικαιοσύνης, επιβλήθηκαν στις επιχειρήσεις αυτές πρόστιμα από τις αμερικανικές αρχές. Επιπλέον, σε ορισμένους κατηγορούμενους επιβλήθηκαν ατομικά πρόστιμα. Εξάλλου, διεξήχθησαν επίσης έρευνες στον Καναδά όπου επιβλήθηκαν πρόστιμα σε ορισμένες από τις ίδιες αυτές επιχειρήσεις, στις οποίες περιλαμβάνεται η Jungbunzlauer International AG.
- 6 Στις 6 Αυγούστου 1997, η Επιτροπή απηύθυνε, δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτου κανονισμού εφαρμογής των άρθρων [81] και [82] της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 26), αιτήσεις παροχής πληροφοριών στους τέσσερις κύριους παραγωγούς κιτρικού οξέος στην Κοινότητα, στους οποίους περιλαμβάνεται η Jungbunzlauer GmbH. Επιπλέον, τον Ιανουάριο του 1998, η Επιτροπή απηύθυνε αιτήσεις παροχής πληροφοριών στους κύριους αγοραστές κιτρικού οξέος στην Κοινότητα και, τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του 1998, απηύθυνε εκ νέου αιτήσεις παροχής πληροφοριών στους κύριους παραγωγούς κιτρικού οξέος στην Κοινότητα.
- 7 Κατόπιν της αιτήσεως παροχής πληροφοριών που της απεστάλη τον Ιούλιο του 1998, η Cerestar ήλθε σε επαφή με την Επιτροπή και δήλωσε, στο πλαίσιο

συσκέψεως πραγματοποιηθείσας στις 29 Οκτωβρίου 1998, ότι είχε την πρόθεση να συνεργαστεί με την Επιτροπή βάσει της ανακοινώσεως της Επιτροπής, της 18ης Ιουλίου 1996, σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (ΕΕ C 207, σ. 4, στο εξής: ανακοίνωση περί συνεργασίας). Με την ίδια αυτή ευκαιρία, η Cerestar περιέγραψε προφορικά τις δραστηριότητες που προέκυπταν από τη σύμπραξη και στις οποίες είχε μετάσχει. Στις 25 Μαρτίου 1999, απέστειλε στην Επιτροπή γραπτή δήλωση επιβεβαιώνουσα όσα είχε αναφέρει κατά τη σύσκεψη αυτή.

- 8 Με έγγραφο της 28ης Ιουλίου 1998, η Επιτροπή απηύθυνε στη Jungbunzlauer GmbH νέα αίτηση παροχής πληροφοριών, στην οποία αυτή απάντησε με έγγραφο της 28ης Σεπτεμβρίου 1998.
- 9 Κατά τη διάρκεια συσκέψεως που πραγματοποιήθηκε στις 11 Δεκεμβρίου 1998, η ADM δήλωσε ότι επιθυμούσε να συνεργαστεί με την Επιτροπή και εξέθεσε προφορικά τις αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού δραστηριότητες στις οποίες είχε μετάσχει. Με έγγραφο της 15ης Ιανουαρίου 1999, η ADM επιβεβαίωσε τις προφορικές δηλώσεις της.
- 10 Στις 3 Μαρτίου 1999, η Επιτροπή απηύθυνε συμπληρωματικές αιτήσεις παροχής πληροφοριών στην HLR, στη Jungbunzlauer και στη Cerestar.
- 11 Στις 28 Απριλίου 1999, στις 21 Μαΐου 1999 και στις 28 Ιουλίου 1999 αντιστοίχως, η Bayer, εξ ονόματος της H & R, η προσφεύγουσα και η HLR κατέθεσαν δηλώσεις βάσει της ανακοινώσεως περί συνεργασίας.
- 12 Στις 28 Μαρτίου 2000, βάσει πληροφοριακών στοιχείων που της είχαν γνωστοποιηθεί, η Επιτροπή απηύθυνε ανακοίνωση αιτιάσεων στην προσφεύγουσα και στα

λοιπά εμπλεκόμενα μέρη για παράβαση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ και του άρθρου 53, παράγραφος 1, της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ. Η προσφεύγουσα και όλα τα λοιπά εμπλεκόμενα μέρη διαβίβασαν γραπτές παρατηρήσεις ως απάντηση στις αιτιάσεις της Επιτροπής. Κανένα από τα μέρη αυτά δεν ζήτησε την πραγματοποίηση ακροάσεως ούτε αμφισβήτησε κατ' ουσίαν το υποστατό των πραγματικών περιστατικών που παρείθεντο στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.

- 13 Με έγγραφο που απηύθυνε στην Επιτροπή στις 11 Απριλίου 2001, η Jungbunzlauer GmbH υπέβαλε ορισμένες παρατηρήσεις ως προς τη διαδικασία που βρισκόταν σε εξέλιξη.
- 14 Στις 27 Ιουλίου 2001, η Επιτροπή απηύθυνε συμπληρωματικές αιτήσεις παροχής πληροφοριών στην προσφεύγουσα και στα λοιπά εμπλεκόμενα μέρη. Η προσφεύγουσα, εξ ονόματός της και εξ ονόματος της Jungbunzlauer GmbH, απάντησε με έγγραφο της 3ης Αυγούστου 2001.
- 15 Στις 5 Δεκεμβρίου 2001, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 2002/742/ΕΚ σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 81 ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (COMP/E-1/36.604 — Κιτρικό οξύ) (στο εξής: Απόφαση). Η Απόφαση κοινοποιήθηκε στην προσφεύγουσα στις 18 Δεκεμβρίου 2001.
- 16 Η Απόφαση περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες διατάξεις:

«Άρθρο 1

Οι [ADM], [Cerestar], [H & R], [HLR] και [η προσφεύγουσα] έχουν παραβιάσει το άρθρο 81, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ και το άρθρο 53, παράγραφος 1, της Συμφωνίας ΕΟΧ, λόγω της συμμετοχής τους σε διαρκή συμφωνία ή/και εναρμονισμένη πρακτική στον τομέα του κιτρικού οξέος.

Η διάρκεια της παράβασης ήταν η ακόλουθη:

- στην περίπτωση των [ADM], [H & R], [HLR] και [της προσφεύγουσας]: από τον Μάρτιο του 1991 έως τον Μάιο του 1995·
- στην περίπτωση της [Cerestar]: από τον Μάιο του 1992 έως τον Μάιο του 1995.

[...]

Άρθρο 3

Επιβάλλονται τα ακόλουθα πρόστιμα για την αναφερόμενη στο άρθρο 1 παράβαση:

- α) [ADM]: πρόστιμο 39,69 εκατομμυρίων ευρώ,
- β) [Cerestar]: πρόστιμο 170 000 ευρώ,
- γ) [HLR]: πρόστιμο 63,5 εκατομμυρίων ευρώ,
- δ) [H & R]: πρόστιμο 14,22 εκατομμυρίων ευρώ,
- ε) [προσφεύγουσα]: πρόστιμο 17,64 εκατομμυρίων ευρώ».

- 17 Στις αιτιολογικές σκέψεις 80 έως 84 της Αποφάσεως, η Επιτροπή ανέφερε ότι η σύμπραξη αφορούσε την κατανομή ακριβών ποσοστώσεων επί των πωλήσεων σε κάθε μέλος και την τήρηση των ποσοστώσεων αυτών, τον καθορισμό ενδεικτικών και/ή ελάχιστων τιμών, την κατάργηση των εκπτώσεων και την ανταλλαγή ειδικών πληροφοριών για τους πελάτες.
- 18 Στις αιτιολογικές σκέψεις 185 έως 188 της Αποφάσεως, η Επιτροπή θεώρησε ότι, όσον αφορά τον όμιλο Jungbunzlauer, η παράβαση έπρεπε να καταλογιστεί στη Jungbunzlauer.
- 19 Η Επιτροπή, για τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων, εφάρμοσε, με την Απόφαση, τη μεθοδολογία που εκτίθεται στις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ (ΕΕ 1998, C 9, σ. 3, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές), καθώς και την ανακοίνωση περί συνεργασίας.
- 20 Πρώτον, η Επιτροπή καθόρισε το βασικό ποσό του προστίμου με βάση τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως.
- 21 Στο πλαίσιο αυτό, όσον αφορά τη σοβαρότητα της παραβάσεως, η Επιτροπή θεώρησε, κατ' αρχάς, ότι τα εμπλεκόμενα μέρη είχαν διαπράξει σοβαρότατη παράβαση, λαμβανομένης υπόψη της φύσεώς της, του πραγματικού αντικτύπου της στην αγορά του κιτρικού οξέος εντός του ΕΟΧ και της εκτάσεως της σχετικής γεωγραφικής αγοράς (αιτιολογική σκέψη 230 της Αποφάσεως).
- 22 Εν συνεχεία, η Επιτροπή εκτίμησε ότι έπρεπε να λάβει υπόψη την πραγματική οικονομική ικανότητα των παραβατών να προκαλέσουν ζημία στον ανταγωνισμό και να καθορίσει το πρόστιμο σε επίπεδο που να εγγυάται επαρκές αποτρεπτικό

αποτελεσμα. Κατά συνέπεια, στηριζόμενη στον παγκόσμιο κύκλο εργασιών που πραγματοποίησαν τα εμπλεκόμενα μέρη με την πώληση του κιτρικού οξέος κατά το έτος 1995, τελευταίο έτος της περιόδου εντός της οποία διαπράχθηκαν οι παραβάσεις, η Επιτροπή κατένειμε τα μέρη αυτά σε τρεις κατηγορίες, ήτοι, σε μια πρώτη κατηγορία την H & R με μερίδιο της παγκόσμιας αγοράς 22 %, σε μια δεύτερη κατηγορία την ADM και τη Jungbunzlauer με μερίδια αγοράς [εμπιστευτικό]¹ καθώς και την HLR με μερίδιο αγοράς 9 % και, σε μια τρίτη κατηγορία, τη Cerestar με μερίδιο της παγκόσμιας αγοράς 2,5 %. Επί της βάσεως αυτής, η Επιτροπή καθόρισε αρχικά ποσά 35 εκατομμυρίων ευρώ, για την επιχείρηση που ανήκει στην πρώτη κατηγορία, 21 εκατομμυρίων ευρώ, για τις επιχειρήσεις που ανήκουν στη δεύτερη κατηγορία, και 3,5 εκατομμυρίων ευρώ, για την επιχείρηση που κατατάχθηκε στην τρίτη κατηγορία (αιτιολογική σκέψη 239 της Αποφάσεως).

23 Επιπλέον, προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι το πρόστιμο θα έχει επαρκές αποτρεπτικό αποτέλεσμα, η Επιτροπή προέβη σε προσαρμογή του ως άνω αρχικού ποσού. Κατά συνέπεια, λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος και τους συνολικούς πόρους των εμπλεκόμενων μερών, που εκφράζονται με το συνολικό ποσό των παγκοσμίων κύκλων εργασιών των μερών αυτών, η Επιτροπή πολλαπλασίασε επί 2 τα ποσά που είχαν αρχικά καθοριστεί για την ADM και την HLR και επί 2,5 το ποσό που είχε αρχικά καθοριστεί για την H & R (αιτιολογικές σκέψεις 50 και 246 της Αποφάσεως).

24 Όσον αφορά τη διάρκεια της παραβάσεως που διέπραξε κάθε επιχείρηση, το ως άνω καθορισθέν αρχικό ποσό προσαυξήθηκε κατά 10 % ανά έτος, ήτοι προσαυξήθηκε κατά 40 % για την ADM, την H & R, την HLR και τη Jungbunzlauer καθώς και κατά 30 % για τη Cerestar (αιτιολογικές σκέψεις 249 έως 250 της Αποφάσεως).

25 Έτσι, η Επιτροπή καθόρισε ως βασικό ποσό των προστίμων τα 29,4 εκατομμύρια ευρώ όσον αφορά τη Jungbunzlauer. Όσον αφορά την ADM, τη Cerestar, την HLR και την H & R, ως βασικά ποσά καθορίστηκαν, αντιστοίχως, τα 58,8, τα 4,55, τα 58,8 και τα 122,5 εκατομμύρια ευρώ (αιτιολογική σκέψη 254 της Αποφάσεως).

¹ — Παραλειπόμενα εμπιστευτικά στοιχεία.

- 26 Δεύτερον, λόγω των επιβαρυντικών περιστάσεων, τα βασικά ποσά των προστίμων που επιβλήθηκαν στην ADM και στην HLR προσαυξήθηκαν κατά 35 % για τον λόγο ότι οι επιχειρήσεις αυτές διαδραμάτισαν ρόλο πρωτεργάτη στο πλαίσιο της συμπράξεως (αιτιολογική σκέψη 273 της Αποφάσεως).
- 27 Τρίτον, η Επιτροπή εξέτασε και απέρριψε τα επιχειρήματα ορισμένων επιχειρήσεων όσον αφορά τυχόν ελαφρυντικές περιστάσεις (αιτιολογικές σκέψεις 274 έως 291 της Αποφάσεως).
- 28 Τέταρτον, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η Επιτροπή προσάρμοσε τα ως άνω υπολογισθέντα ποσά για τη Cerestar και την H & R προκειμένου να μην υπερβαίνουν το όριο του 10 % του ολικού κύκλου εργασιών των εμπλεκόμενων μερών (αιτιολογική σκέψη 293 της Αποφάσεως).
- 29 Πέμπτον, κατ' εφαρμογήν του τίτλου Β της ανακοινώσεως περί συνεργασίας, η Επιτροπή χορήγησε στη Cerestar «πολύ σημαντική μείωση» (ήτοι κατά 90 %) του ύψους του προστίμου που θα της επιβαλλόταν αν δεν υπήρχε συνεργασία. Κατ' εφαρμογήν του τίτλου Δ της ανακοινώσεως αυτής, η Επιτροπή χορήγησε «αξιόλογη μείωση» (ήτοι κατά 50 %) του ύψους του προστίμου στην ADM, (κατά 40 %) στη Jungbunzlauer, (κατά 30 %) στην H & R και (κατά 20 %) στην HLR (αιτιολογική σκέψη 326).

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

- 30 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 25 Φεβρουαρίου 2002, η Jungbunzlauer άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.

- 31 Με διάταξη της 18ης Ιουνίου 2002, ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου επέτρεψε στο Συμβούλιο να παρέμβει υπέρ της Επιτροπής.
- 32 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (τρίτο τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία και, στο πλαίσιο των μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας που προβλέπονται στο άρθρο 64 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, έθεσε εγγράφως ερωτήσεις στους διαδίκους, στις οποίες αυτοί απάντησαν εμπροθέσμως.
- 33 Οι διάδικοι αγόρευαν και απάντησαν στις ερωτήσεις που έθεσε το Πρωτοδικείο κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 24ης Μαΐου 2004.
- 34 Η Jungbunzlauer ζητεί από το Πρωτοδικείο:
- να ακυρώσει την Απόφαση·
  - επικουρικώς, να μειώσει το ύψος του προστίμου της·
  - να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.
- 35 Η Επιτροπή και το Συμβούλιο, παρεμβαίνον, ζητούν από το Πρωτοδικείο:
- να απορρίψει την προσφυγή·
  - να καταδικάσει τη Jungbunzlauer στα δικαστικά έξοδα.

ΣΚΕΛΤΙΚΟ

- 36 Η προσφεύγουσα προβάλλει, πρώτον, ένσταση ελλείψεως νομιμότητας υποστηρίζοντας ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 παραβιάζει την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» υπό την έννοια ότι η διάταξη αυτή δεν καθορίζει επαρκώς εκ των προτέρων την αφορώσα τη λήψη αποφάσεων πρακτική της Επιτροπής (στο εξής: αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου»). Εν συνεχεία, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η Απόφαση είναι πεπλανημένη όσον αφορά τον αποδέκτη της Αποφάσεως, την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, την αναγνώριση ελαφρυντικών περιστάσεων, τη μη συνεκτίμηση των προστίμων που επιβλήθηκαν εντός άλλων κρατών, την τήρηση του ορίου των προστίμων που προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και το δικαίωμα προσβάσεως στον φάκελο. Τέλος, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας θα έπρεπε να έχει συνέπειες επί του ύψους του προστίμου.

I — *Επί της παραβιάσεως της αρχής «ουδεμία ποινή άνευ νόμου»*

A — *Επί της ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας που προβλήθηκε ως προς το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17*

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

- 37 Η Jungbunzlauer προβάλλει ένσταση ελλείψεως νομιμότητας, υπό την έννοια του άρθρου 241 ΕΚ, και ισχυρίζεται ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, διάταξη η οποία εξουσιοδοτεί την Επιτροπή να επιβάλλει πρόστιμα σε περίπτωση παραβάσεως του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, παραβιάζει την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», που συνιστά απόρροια της αρχής της ασφαλείας δικαίου, η οποία αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, υπό την έννοια ότι η διάταξη αυτή δεν καθορίζει επαρκώς εκ των προτέρων την αφορώσα τη λήψη αποφάσεων πρακτική της Επιτροπής.

38 Κατ' αρχάς, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι η αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» καθιερώθηκε με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), διάταξη η οποία προβλέπει τα εξής:

«Ουδείς δύναται να καταδικασθεί διά πράξιν ή παράλειψιν η οποία, καθ' ην στιγμὴν διεπράχθη, δεν απετέλει ἀδίκημα συμφώνως προς το εθνικόν ή διεθνές δίκαιον. Ούτε και επιβάλλεται βαρυτέρα ποινή από εκείνην η οποία επεβάλλετο κατά την στιγμὴν της διαπράξεως του αδικήματος.»

39 Η Jungbunzlauer επικαλείται το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ, σύμφωνα με το οποίο «[η] Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την [ΕΣΔΑ], και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου».

40 Επιπλέον, η Jungbunzlauer υπογραμμίζει ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου, κάθε κοινοτική διάταξη που προβλέπει κυρώσεις, έστω και αν αυτές δεν έχουν ποινικό χαρακτήρα (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 25ης Σεπτεμβρίου 1984, 117/83, Könecke, Συλλογή 1984, σ. 3291, σκέψη 11, και της 18ης Νοεμβρίου 1987, 137/85, Maizena, Συλλογή 1987, σ. 4587, σκέψη 15), πρέπει να τηρεί την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», η οποία συνιστά απόρροια της αρχής της ασφαλείας δικαίου (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Νοεμβρίου 1969, 29/69, Stauder, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 147, σκέψη 7, της 13ης Φεβρουαρίου 1996, C-143/93, Van Es Douane Agenten, Συλλογή 1996, σ. I-431, σκέψη 27, και της 12ης Δεκεμβρίου 1996, C-74/95 και C-129/95, ποινικές δίκες κατά Χ, Συλλογή 1996, σ. I-6609, σκέψη 25· απόφαση του Πρωτοδικείου της 20ής Φεβρουαρίου 2001, T-112/98, Mannesmannröhren-Werke κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-729, σκέψεις 59 επ.).

41 Τέλος, η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι η αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» κατοχυρώνεται επίσης με τα άρθρα 41 και 49 του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων

της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του οποίου η διακήρυξη έγινε στις 7 Δεκεμβρίου 2000 στη Νίκαια (ΕΕ 2000, C 364, σ. 1, στο εξής: Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων) και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της κοινής συνταγματικής παραδόσεως των κρατών μελών.

42 Η Jungbunzlauer προβάλλει ότι, δυνάμει της αρχής «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», η οποία συνιστά απόρροια της αρχής της ασφαλείας δικαίου, η κοινοτική νομοθεσία πρέπει να είναι σαφής και οι πολίτες να μπορούν να προβλέψουν την εφαρμογή της (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Νοεμβρίου 1981, 212/80 έως 217/80, *Salumi*, Συλλογή 1981, σ. 2735, σκέψη 10· της 22ας Φεβρουαρίου 1984, 70/83, *Kloppenburg*, Συλλογή 1984, σ. 1075, σκέψη 11· *Könecke*, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψη 11, και *Maizena*, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψη 15) και ότι, οσάκις πρόκειται για διατάξεις που μπορούν να έχουν οικονομικές επιπτώσεις, η βεβαιότητα και η δυνατότητα προβλέψεως αποτελούν επιταγή που πρέπει να τηρείται με ιδιαίτερη αυστηρότητα (απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Μαρτίου 1990, C-30/89, *Επιτροπή κατά Γαλλίας*, Συλλογή 1990, σ. I-691, σκέψη 23 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Τούτο ισχύει πολλώ μάλλον όταν πρόκειται για κανόνα του Συμβουλίου που παρέχει εξουσιοδότηση στην Επιτροπή, η οποία μπορεί να είναι έγκυρη μόνον αν είναι επαρκώς ακριβής, υπό την έννοια ότι το Συμβούλιο προσδιορίζει σαφώς τα όρια της αρμοδιότητας που απονέμει στην Επιτροπή (απόφαση του Δικαστηρίου της 5ης Ιουλίου 1988, 291/86, *Central-Import Münster*, Συλλογή 1988, σ. 3679, σκέψη 13).

43 Η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι η αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» έχει ουσιώδη σημασία για τις διατάξεις που προβλέπουν κυρώσεις (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 10ης Ιουλίου 1980, 32/79, *Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 547, σκέψη 46· *Kloppenburg*, σκέψη 42 ανωτέρω, σκέψη 11· *Maizena*, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψη 15, και της 14ης Ιουλίου 1994, C-352/92, *Milchwerke Köln*, Συλλογή 1994, σ. I-3385, σκέψεις 22 και 23). Η Jungbunzlauer υπογραμμίζει ότι οι διατάξεις αυτές πρέπει να ορίζουν κατά προβλέψιμο τρόπο όχι μόνον τη συμπεριφορά που επισύρει κυρώσεις, αλλά και τις έννομες συνέπειες που απορρέουν από αυτή για τον ιδιώτη (απόφαση ποινικές δίκες κατά Χ, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψη 25).

44 Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 προβλέπει τη δυνατότητα επιβολής ποινικής ή οιοσεί ποινικής κυρώσεως.

- 45 Συναφώς, η Jungbunzlauer επικαλείται, κατ' αρχάς, δηλώσεις του M. Monti, τότε αρμόδιου για την πολιτική ανταγωνισμού μέλους της Επιτροπής, τη διατύπωση των κατευθυντηρίων γραμμών καθώς και τους όρους που χρησιμοποιεί η Επιτροπή στο υπόμνημά της αντικρούσεως. Συγκεκριμένα, στο εν λόγω υπόμνημα γίνεται λόγος για «κυρώσεις» και «τιμωρίες» για τις παραβάσεις των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ, οι οποίες πρέπει να είναι αρκούντως αυστηρές προκειμένου να έχουν «αποτρεπτικό χαρακτήρα».
- 46 Επιπλέον, η Jungbunzlauer υπενθυμίζει ότι το Δικαστήριο έχει ήδη αναγνωρίσει ότι τα πρόστιμα που προβλέπονται στο άρθρο 15 του κανονισμού 17 δεν έχουν τον χαρακτήρα χρηματικής ποινής, αλλά έχουν ως σκοπό να καταστειλουν αθέμιτες συμπεριφορές, καθώς και να αποτρέψουν την επανάληψή τους (απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1970, 41/69, *Chemiefarma* κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 397, σκέψεις 172 και 173), πράγμα που αντιστοιχεί, κατά τη Jungbunzlauer, στην ευρεία ερμηνεία που προσδίδει στην έννοια της ποινικής κατηγορίας το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η Jungbunzlauer επισημαίνει, επίσης, ότι, με την απόφαση της 20ής Μαρτίου 2002, T-15/99, *Brugg Rohrsysteme* κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. II-1613, σκέψεις 109 και 122), το Πρωτοδικείο εξέτασε το κύρος του επιβληθέντος δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 προστίμου υπό το πρίσμα του άρθρου 7 της ΕΣΔΑ.
- 47 Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι η έκφραση που χρησιμοποιείται στο άρθρο 15, παράγραφος 4, του κανονισμού 17, σύμφωνα με την οποία οι αποφάσεις περί επιβολής προστίμων «δεν έχουν ποινικό χαρακτήρα», δεν μπορεί να μεταβάλει την ως άνω εκτίμηση, εφόσον, σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αυτό που έχει καθοριστική σημασία είναι το πραγματικό περιεχόμενο μιας νομικής πράξεως και όχι η ονομασία της πράξεως αυτής.
- 48 Κατά συνέπεια, κατά τη Jungbunzlauer, η διαδικασία που καταλήγει στην επιβολή προστίμου, δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, πρέπει να ικανοποιεί όλες τις ελάχιστες απαιτήσεις υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων που απορρέουν όχι μόνον από την ΕΣΔΑ, όπως αυτά έχουν ερμηνευθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά και από τον Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων, ο οποίος επιβεβαιώνει, μεταξύ άλλων, τα δικαιώματα που απορρέουν από τη νομολογία αυτή.

49 Στο πλαίσιο αυτό, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προκύπτει ότι τόσο το έγκλημα όσο και η ποινή που επιβάλλεται σε περίπτωση διαπράξεως αδικήματος πρέπει να «προβλέπονται από τον νόμο», πράγμα που συνεπάγεται ότι οι πολίτες πρέπει να είναι σε θέση να προβλέπουν, σε εύλογο βαθμό ανάλογα με τις περιστάσεις της υποθέσεως, τις συνέπειες που μπορούν να προκύψουν από μια συγκεκριμένη πράξη. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου πρόσθεσε ότι ένας νόμος που απονέμει εξουσία εκτιμήσεως δεν προσκρούει, αυτός καθ' εαυτόν, στην απαίτηση αυτή, υπό την προϋπόθεση ότι η έκταση και ο τρόπος ασκήσεως μιας τέτοιας εξουσίας ορίζονται με επαρκή σαφήνεια, λαμβανομένου υπόψη του επιδιωκόμενου θεμιτού σκοπού, ώστε να παρέχεται στο άτομο επαρκής προστασία από την αυθαιρεσία.

50 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι η αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» παραβιάζεται όταν μια διάταξη που προβλέπει την επιβολή προστίμου δεν περιορίζει επαρκώς τις πιθανές έννομες συνέπειες μιας αποφάσεως που εκδίδεται στον τομέα αυτό, αλλά αφήνει στην αρμόδια αρχή, λόγω της ανακριβούς διατυπώσεως του επίμαχου κειμένου, ευρείες δυνατότητες ως προς την εφαρμογή της εν λόγω διατάξεως στην προκειμένη υπόθεση. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση αυτή, οι έννομες συνέπειες δεν καθορίζονται εκ των προτέρων από τον νομοθέτη, σε αντίθεση με ό,τι επιτάσσει η αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», αλλά υπαγορεύονται από τη διοίκηση. Η Jungbunzlauer δέχεται ότι, καίτοι η ύπαρξη περιθωρίου εκτιμήσεως εκ μέρους της διοικήσεως δεν συνιστά, αυτή καθ' εαυτήν, παρανομία δυνάμει της αρχής «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», γεγονός παραμένει ότι το εν λόγω περιθώριο δεν πρέπει να είναι απεριόριστο.

51 Η Jungbunzlauer εκτιμά ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 δεν πληροί τις προαναφερθείσες ελάχιστες απαιτήσεις.

52 Η Jungbunzlauer υπενθυμίζει ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 εξουσιοδοτεί την Επιτροπή να επιβάλλει, σε περίπτωση παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού της Συνθήκης, πρόστιμο του οποίου το κατώτατο ποσό είναι 1 000 ευρώ και του οποίου το ανώτατο ποσό πρέπει να διαπιστώνεται ατομικά για κάθε επιχείρηση σε συνάρτηση με τον κύκλο εργασιών. Η Jungbunzlauer προσθέτει ότι,

όσον αφορά το συγκεκριμένο ποσό του προστίμου, το άρθρο 15, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 17 διευκρινίζει απλώς ότι, «κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της».

53 Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, λόγω της ως άνω διατάξεως, η Επιτροπή διαθέτει σχεδόν απεριόριστο περιθώριο εκτιμήσεως όσον αφορά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου.

54 Πρώτον, η Jungbunzlauer επικαλείται το γεγονός ότι, δεδομένου ότι στο εξής, σε αντίθεση με την κατάσταση που επικρατούσε κατά την έκδοση του κανονισμού 17, οι κύκλοι εργασιών των παγκόσμιων ομίλων μπορούν να ανέρχονται, εν μέρει, σε πολλές εκατοντάδες δισεκατομμύρια ευρώ, το ανώτατο όριο μπορεί εύκολα να φθάσει πολλές δεκάδες δισεκατομμύρια ευρώ. Η Jungbunzlauer επισημαίνει, παραδείγματος χάρη, ότι, αν ο πετρελαϊκός όμιλος ExxonMobil —του οποίου ο κύκλος εργασιών ανέρχεται σε 248 δισεκατομμύρια ευρώ— συμμετείχε σε μια σύμπραξη, η Επιτροπή θα μπορούσε να του επιβάλει πρόστιμο του οποίου το ποσό θα βρισκόταν μεταξύ 1 000 ευρώ και 24,8 δισεκατομμυρίων ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο ακαθάριστο εθνικό προϊόν του Λουξεμβούργου. Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, αν, για μια δεδομένη παράβαση, ο νόμος θέτει στη διάθεση της αρχής ένα όριο διακυμάνσεως των προστίμων μεταξύ 1 000 και 24,8 δισεκατομμυρίων ευρώ —ή ακόμη μια πλήρη απαλλαγή δυνάμει της ανακοινώσεως περί συνεργασίας—, το πρόστιμο δεν καθορίζεται πλέον εκ των προτέρων από τον νόμο, αλλά αποκλειστικώς από την αρχή. Εν τέλει, μια τέτοια διάταξη καθιστά δυνατό τον αυθαίρετο καθορισμό του ύψους του προστίμου.

55 Δεύτερον, όσον αφορά τις κατευθυντήριες γραμμές, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι αυτές δεν αποτελούν «νόμο», κατά την έννοια της ΕΣΔΑ. Υπογραμμίζει ότι τέτοιες κατευθυντήριες γραμμές δεσμεύουν μόνον την ίδια την Επιτροπή, αλλά όχι τα δικαιοδοτικά όργανα (απόφαση του Πρωτοδικείου της 16ης Ιουλίου 1998, Τ-81/97, Regione Toscana κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-2889, σκέψη 49, και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα S. Alber στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Μαρτίου 2001, C-17/99, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-2481, I-2484, σημείο 23), τα οποία έχουν εξουσιοδοτηθεί να ασκούν έλεγχο κατά πλήρη δικαιοδοσία επί των αποφάσεων

της Επιτροπής. Πάντως, κατά την προσφεύγουσα, δεδομένου ότι τα ως άνω όργανα είναι αρμόδια να καθορίζουν οριστικά το ύψος των προστίμων και ότι αυτά δεν δεσμεύονται από τις κατευθυντήριες γραμμές, οι τελευταίες δεν έχουν καμία επίπτωση επί της εκτιμήσεως του επαρκούς χαρακτήρα της νομιμότητας ενός κανόνα ποινικού δικαίου κατά την έννοια του άρθρου 7 της ΕΣΔΑ. Επιπλέον, η προσφεύγουσα επισημαίνει ότι το Πρωτοδικείο απεφάνθη πρόσφατα ότι το εφαρμοστέο επί των προστίμων νομικό πλαίσιο προσδιορίζεται μόνον από τον κανονισμό 17 (απόφαση Brugg Rohrsysteme κατά Επιτροπής, σκέψη 46 ανωτέρω, σκέψη 123).

- 56 Τρίτον, η Jungbunzlauer αμφισβητεί το βάσιμο της επιχειρηματολογίας της Επιτροπής ότι ένας υψηλότερος βαθμός προβλεψιμότητας και αξιοπιστίας του υπολογισμού του ύψους των προστίμων θα ήταν ασυμβίβαστος με την αρχή ότι το πρόστιμο πρέπει, αφενός, να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες της περιπτώσεως και, αφετέρου, να έχει επαρκές αποτρεπτικό αποτέλεσμα προκειμένου να διασφαλίζει την τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού από τις επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, κατά τη Jungbunzlauer, αντιθέτως, η γνώση ή το γεγονός ότι μπορεί να υπάρχει γνώση των πιθανών συνεπειών μιας αξιόποινης πράξεως καθιστά δυνατή την αποτελεσματικότερη διασφάλιση του αποτρεπτικού αποτελέσματος που επιδιώκει η Επιτροπή. Για τον λόγο αυτό, ιδίως, οι ποινικοί νόμοι των κρατών μελών αποτελούνται από μια σειρά διαφορετικών παραβατικών στοιχείων, καθένα από τα οποία έχει διαφοροποιημένες συνέπειες υπό το πρίσμα της κυρώσεως. Βάσει των ως άνω κανόνων δικαίου και της ερμηνείας τους από την εθνική νομολογία, ο πολίτης είναι σε θέση να προβλέπει κατά τρόπο αρκούντως ακριβή τις ποινικές συνέπειες των πράξεών του. Το σχεδόν απεριόριστο πλαίσιο της κυρώσεως του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 δεν έχει ακριβώς τέτοιο αποτρεπτικό αποτέλεσμα, δεδομένου ότι δεν παρέχει την παραμικρή ένδειξη ως προς το συγκεκριμένο περιεχόμενο της παραβάσεως που θα μπορούσε, εκ των προτέρων, να επιφέρει την πλήρη εξάντληση του εν λόγω πλαισίου.

- 57 Η Jungbunzlauer προσθέτει ότι το γεγονός ότι οι κατευθυντήριες γραμμές δεν οριοθετούν επαρκώς τον υπολογισμό των προστίμων καθίσταται φανερό από το γεγονός ότι, για τις επονομαζόμενες «σοβαρότατες» παραβάσεις, η Επιτροπή «δύνатаι» να επιλέξει ως βασικό ποσό οποιοδήποτε ποσό μεγαλύτερο από 20 εκατομμύρια ευρώ. Πάντως, οι κατευθυντήριες γραμμές ουδόλως παρέχουν τη δυνατότητα να καταστεί γνωστό ποιες είναι οι προϋποθέσεις που οδηγούν την Επιτροπή να επιλέξει ένα βασικό ποσό 20, 50 ή 100 εκατομμυρίων ευρώ ή ακόμη ένα μεγαλύτερο ποσό.

58 Τέταρτον, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτό ούτε το επιχείρημα του Συμβουλίου, που αντλείται από το ότι τα πρόστιμα που καθορίζει η Επιτροπή ελέγχονται, ενδεχομένως, από τον κοινοτικό δικαστή, στον οποίο απονέμεται αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας. Συγκεκριμένα, κατά τη Jungbunzlauer, το Συμβούλιο δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι οι απαιτήσεις επαρκούς σαφήνειας των νομικών διατάξεων έχουν ακριβώς ως σκοπό να παρέχουν τη δυνατότητα στον κοινοτικό δικαστή να ελέγχει τη νομιμότητα των αποφάσεων που ελήφθησαν βάσει των εν λόγω διατάξεων. Ο ισχυρισμός του Συμβουλίου καταλήγει στο να ανατίθεται στα κοινοτικά δικαστήρια η λειτουργία του κοινοτικού νομοθέτη.

59 Πέμπτον, η Jungbunzlauer επικαλείται το γεγονός ότι, σε εθνικό επίπεδο, δεν υφίσταται συγκρίσιμη εξουσιοδότηση σε μια αρχή που να παρέχει τη δυνατότητα στην τελευταία να επιβάλλει πρόστιμα κατά τρόπο σχεδόν απεριόριστο. Όσον αφορά τη σύγκριση με το σουηδικό δίκαιο, την οποία επικαλέστηκε το Συμβούλιο, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, στο εν λόγω κράτος μέλος, το δίκαιο αναπτύχθηκε κατά το πρότυπο του κοινοτικού δικαίου και δεν προσθέτει, ως εκ τούτου, τίποτε το χρήσιμο στη συζήτηση. Όσον αφορά το γερμανικό δίκαιο, του οποίου επίσης έγινε επίκληση από το Συμβούλιο, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι οι διατάξεις του γερμανικού δικαίου που αφορούν τον καθορισμό των προστίμων που επιβάλλονται λόγω παραβάσεων του δικαίου του ανταγωνισμού συνιστούν ένα διαφοροποιημένο σύστημα, που δεν είναι συγκρίσιμο με τη γενική εξουσιοδότηση που προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Συγκεκριμένα, οι ως άνω διατάξεις προβλέπουν ένα ανώτατο όριο που μπορεί να εκτείνεται μέχρι τις 500 000 ευρώ και, επιπλέον, μέχρι το τριπλάσιο του κέρδους που αποκομίζεται λόγω της παραβάσεως, πράγμα που καταλήγει, στην πράξη, σε ένα επίπεδο προστίμων χαμηλότερο από εκείνο που απορρέει από το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Επιπλέον, η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι το ως άνω επίπεδο προστίμων μεταβάλλεται, ακόμη, σε συνάρτηση με τον τρόπο τελέσεως της παραβάσεως. Το πλήρες πλαίσιο του προστίμου εφαρμόζεται μόνον στην περίπτωση πράξεως που τελέστηκε εκ προθέσεως, ενώ, όταν πρόκειται για παράβαση που τελέστηκε εξ αμελείας, μόνον το ήμισυ του προβλεπομένου ανωτάτου ποσού μπορεί να επιβληθεί. Στο πλαίσιο αυτό, το πρόστιμο υπολογίζεται βάσει κριτηρίων που ορίζονται αυστηρώς και τα οποία αφορούν, παραδείγματος χάρη, τη σπουδαιότητα της παραβάσεως, τη σοβαρότητα της αιτιάσεως, τις ιδιαίτερες περιστάσεις που αφορούν το πρόσωπο και την οικονομική κατάσταση του δράστη της παραβάσεως. Η Jungbunzlauer δέχεται ότι η ως άνω ρύθμιση δεν παρέχει τη δυνατότητα ούτε να καθοριστεί εκ των προτέρων, με λογιστική ακρίβεια, το ύψος των προστίμων. Ωστόσο, η ακρίβεια αυτή βαίνει όντως πέραν του βαθμού οριοθετήσεως που προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Η Jungbunzlauer επικαλείται το γεγονός ότι, κυρίως, η αντίληψη ότι μια προσέγγιση που στηρίζεται μόνον στον κύκλο εργασιών δεν ελάμβανε επαρκώς υπόψη το εύρος και τη σπουδαιότητα της παραβάσεως, που οδήγησε τον νομοθέτη, το 1999, στο να παραιτηθεί από την τροποποίηση του νομικού πλαισίου προς αυτή την κατεύθυνση.

60 Έκτον, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι το βάσιμο του ισχυρισμού της καθίσταται φανερό από την αφορώσα τη λήψη αποφάσεων πρακτική της Επιτροπής στον τομέα των προστίμων. Συγκεκριμένα, η πρακτική της Επιτροπής δεν χαρακτηρίζεται μόνον από τεράστιες διαφορές ως προς τα ποσά, σε απόλυτη αξία, των προστίμων, αλλά επίσης, και ιδίως, από μια δραστική αύξηση του ύψους των προστίμων από το έτος 2001. Ειδικότερα, η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι από τον μέσο όρο των προστίμων που επιβλήθηκαν στις επιχειρήσεις μεταξύ 1994 και 2000, σε σύγκριση με το υψηλότερο πρόστιμο 462 εκατομμυρίων ευρώ που επιβλήθηκε κατά τη διάρκεια του έτους 2001 στο πλαίσιο της αποφάσεως 2003/2/ΕΚ της Επιτροπής, της 21ης Νοεμβρίου 2001, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (Υπόθεση COMP/E-1/37.512 — Βιταμίνες) (ΕΕ 2003, L 6, σ. 1), προκύπτει αναλογία περίπου ενός προς δεκαπέντε. Ακόμη και το δεύτερο υψηλότερο πρόστιμο που επιβλήθηκε σε επιχείρηση το 2001, ήτοι ένα πρόστιμο 184,27 εκατομμυρίων ευρώ, που επιβλήθηκε στο πλαίσιο της αποφάσεως 2004/337/ΕΚ της Επιτροπής, της 20ής Δεκεμβρίου 2001, σχετικά με διαδικασία του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (Υπόθεση COMP/E-1/36.212 — Αυτογραφικό χαρτί) (ΕΕ 2004, L 115, σ. 1), αντιπροσώπευε ακόμη περίπου έξι φορές την ως άνω μέση αξία. Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι το γεγονός ότι όλες αυτές οι αποφάσεις στηρίζονται — όπως και η προγενέστερη εντελώς διαφορετική πρακτική της Επιτροπής— στο ενιαίο νομικό πλαίσιο των προστίμων, ήτοι στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, καταδεικνύει ότι η ως άνω διάταξη δεν έχει, στην πραγματικότητα, κανένα αποτέλεσμα ως προς την οριοθέτηση της πρακτικής της Επιτροπής. Η εξέλιξη αυτή δεν συνιστά, στην πραγματικότητα, αύξηση του ύψους των προστίμων, αλλά συνιστά όντως πολλαπλασιασμό του εν λόγω ύψους.

61 Έβδομον, η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι, σε άρθρο που δημοσιεύθηκε το 1993, ένας υπάλληλος της Επιτροπής δέχθηκε ότι η διαδικασία που μπορεί να καταλήξει στην επιβολή προστίμου δυνάμει του κανονισμού 17 «[φαίνεται να] απέχει πόρρω από αυτό που χαρακτηρίζεται συνήθως ως προσήκουσα διαδικασία (due process)».

62 Επικουρικώς, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, έστω και αν υποτεθεί ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 είναι συμβατό με την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», η Επιτροπή θα έπρεπε, τουλάχιστον, να ερμηνεύει περιοριστικά την εν λόγω διάταξη και να αντισταθμίζει τον ανεπαρκή βαθμό προβλέψεως της διατάξεως αυτής με ένα συνεπές και διαφανές σύστημα επιβολής προστίμων που να παρέχει τη δυνατότητα να εξασφαλιστεί στις οικείες επιχειρήσεις το αναγκαίο επίπεδο ασφαλείας δικαίου. Μια τέτοια ερμηνεία θα έπρεπε, κατά τη Jungbunzlauer, να

εκφράζεται από το γεγονός ότι η Επιτροπή θα έπρεπε να είναι έτοιμη να διασφαλίζει ένα ελάχιστο όριο διαφάνειας και δυνατότητας προβλέψεως όσον αφορά τον καθορισμό του προστίμου. Η ευρεία εξουσιοδότηση, την οποία απονέμει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, θα έπρεπε, κατά τη γνώμη της *Jungbunzlauer*, να προσλαμβάνει έναν ελάχιστο βαθμό συγκεκριμενοποίησης λόγω της αφορώσας τη λήψη αποφάσεων πρακτικής της Επιτροπής, αποκλείοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, αποφάσεις που συνιστούν έκπληξη, όπως συνέβη εν προκειμένω.

63 Η Επιτροπή και το Συμβούλιο είναι της γνώμης ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 δεν παραβιάζει την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου».

64 Ειδικότερα, η Επιτροπή προβάλλει ότι οι αποφάσεις που εκδίδει στον τομέα των προστίμων υπόκεινται στην αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας του κοινοτικού δικαστή. Επιπλέον, υπογραμμίζει ότι τα κριτήρια που προβλέπονται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 έχουν διευκρινιστεί, αφενός, από τη νομολογία και, αφετέρου, από τις κατευθυντήριες γραμμές. Κατά την Επιτροπή, αν τα κριτήρια ορίζονταν κατά ακριβέστερο τρόπο, αυτή δεν θα ήταν σε θέση, αφενός, να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες κάθε συγκεκριμένης υποθέσεως και, αφετέρου, να διασφαλίζει το αποτρεπτικό αποτέλεσμα των προστίμων.

65 Η Επιτροπή υπογραμμίζει, επίσης, ότι, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 4, του κανονισμού 17, οι κανόνες του ανταγωνισμού δεν έχουν ποινικό χαρακτήρα. Επιπλέον, η Επιτροπή εκτιμά ότι η προσφεύγουσα εσφαλμένως επικαλείται παράβαση του άρθρου 7, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ και των άρθρων 41 και 49 του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων.

66 Η Επιτροπή υπενθυμίζει, επίσης, ότι έχει την εξουσία να αυξάνει το ύψος των προστίμων και ότι οι κατευθυντήριες γραμμές δεν επηρεάζουν το εφαρμοστέο ως προς τον καθορισμό των προστίμων νομικό πλαίσιο.

- 67 Τέλος, όσον αφορά τη σύγκριση με το γερμανικό δίκαιο, η Επιτροπή επικαλείται το παράδειγμα ενός κανόνα ποινικού δικαίου προκειμένου να καταστεί φανερό το γεγονός ότι το δίκαιο της χώρας αυτής προβλέπει επίσης πολύ ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως στο πλαίσιο του οποίου πρέπει να καθορίζεται η ατομική και συγκεκριμένη κύρωση.
- 68 Το Συμβούλιο εκτιμά ότι οι διατάξεις της ΕΣΔΑ και του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων, των οποίων έγινε επίκληση, δεν έχουν εφαρμογή επί του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Εξάλλου, κατά το Συμβούλιο, το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 είναι ένας απολύτως σαφής και μη διφορούμενος κανόνας δικαίου.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 69 Το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, όπως τροποποιήθηκε τελευταία με τον κανονισμό (ΕΚ) 1216/1999 (ΕΕ L 148, σ. 5), προβλέπει τα εξής:

«Η Επιτροπή δύναται να επιβάλλει με απόφαση στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμο ύψους [1000 ευρώ] μέχρις [1 εκατομμυρίου ευρώ], ή και ποσό μεγαλύτερο από αυτό μέχρι ποσοστού δέκα τοις εκατό του κύκλου εργασιών που πραγματοποιήθη κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από μία των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση, όταν εκ προθέσεως ή εξ αμελείας:

- α) διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου [81], παράγραφος 1, [ΕΚ] ή του άρθρου [82 ΕΚ], ή
- β) παραβαίνουν υποχρέωση επιβεβλημένη δυνάμει του άρθρου 8 παράγραφος 1.

Κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη, εκτός από την σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της.»

- 70 Πρέπει να εξεταστεί αν, όπως ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 παραβιάζει την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» ως εκ του ότι δεν καθορίζει επαρκώς εκ των προτέρων την αφορώσα τη λήψη αποφάσεων πρακτική της Επιτροπής.
- 71 Επ' αυτού, πρέπει να υπομνηστεί ότι από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» συνιστά απόρροια της αρχής της ασφαλείας δικαίου, η οποία αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου και η οποία απαιτεί, ιδίως, να είναι σαφής και ακριβής κάθε κοινοτική διάταξη, και ιδίως όταν η εν λόγω διάταξη επιβάλλει ή παρέχει τη δυνατότητα να επιβληθούν κυρώσεις, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να μπορούν να γνωρίζουν σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτή και να λαμβάνουν τα ανάλογα μέτρα (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 9ης Ιουλίου 1981, 169/80, *Gondrand*, Συλλογή 1981, σ. 1931, σκέψη 17· *Maizena*, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψη 15· *Van Es Douane Agenten*, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψη 27, και ποινικές δίκες κατά X, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψη 25).
- 72 Ομοίως, από τη νομολογία προκύπτει ότι η ως άνω αρχή είναι επιβεβλημένη τόσο ως προς τους κανόνες ποινικού χαρακτήρα όσο και ως προς τις ειδικές διοικητικές πράξεις που επιβάλλουν ή παρέχουν τη δυνατότητα να επιβληθούν διοικητικές κυρώσεις (βλ. απόφαση *Maizena*, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψεις 14 και 15 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία) και ότι η εν λόγω αρχή εφαρμόζεται όχι μόνον επί των κανόνων που στοιχειοθετούν τα συστατικά στοιχεία μιας παραβάσεως, αλλά και επί εκείνων που ορίζουν τις συνέπειες που απορρέουν από την παράβαση των πρώτων (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση ποινικές δίκες κατά X, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψεις 22 και 25).
- 73 Επιπλέον, πρέπει να υπομνηστεί ότι η αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου» αποτελεί μέρος των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου επί των οποίων έχουν θεμελιωθεί

οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και ότι η εν λόγω αρχή καθιερώνεται με διάφορες διεθνείς συνθήκες και, ιδίως, με το άρθρο 7 της ΕΣΔΑ, τούτο δε, μεταξύ άλλων, όσον αφορά τα ποινικά αδικήματα και τις ποινές (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση ποινικές δίκες κατά Χ, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψη 25).

74 Κατά πάγια νομολογία, τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου των οποίων την τήρηση διασφαλίζει ο κοινοτικός δικαστής (γνωμοδότηση του Δικαστηρίου 2/94, της 28ης Μαρτίου 1996, Συλλογή 1996, σ. I-1759, σκέψη 33, και απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Μαΐου 1997, C-299/95, Kremzow, Συλλογή 1997, σ. I-2629, σκέψη 14). Προς τούτο, το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο λαμβάνουν υπόψη τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, καθώς και τα στοιχεία που προκύπτουν από τις διεθνείς συνθήκες περί προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη σύναψη των οποίων συνέβαλαν και στις οποίες προσχώρησαν τα κράτη μέλη. Από την άποψη αυτή, η ΕΣΔΑ ενέχει ιδιαίτερη σημασία (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Μαΐου 1986, 222/84, Johnston, Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψη 18, και Kremzow, προπαρατεθείσα, σκέψη 14). Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, ΕΕ, «η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την [ΕΣΔΑ] και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου» (απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Οκτωβρίου 2002, C-94/00, Roquette Frères, Συλλογή 2002, σ. I-9011, σκέψεις 23 και 24, και απόφαση Mannesmannröhren-Werke κατά Επιτροπής, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψη 60).

75 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί το κείμενο του άρθρου 7, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ:

«Ουδείς δύναται να καταδικασθεί διά πράξιν ή παράλειψιν η οποία, καθ' ην στιγμήν διεπράχθη, δεν απετέλει αδίκημα συμφώνως προς το εθνικόν ή διεθνές δίκαιον. Ούτε και επιβάλλεται βαρυτέρα ποινή από εκείνην η οποία επεβάλλετο κατά την στιγμήν της διαπράξεως του αδικήματος.»

76 Κατά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ), από την ως άνω διάταξη προκύπτει ότι ο νόμος πρέπει να ορίζει σαφώς τα αδικήματα και τις ποινές που τα κολάζουν. Η προϋπόθεση αυτή πληροούται όταν ο

πολίτης μπορεί να γνωρίζει, με βάση το κείμενο της σχετικής διατάξεως και, εν ανάγκη, με τη βοήθεια της ερμηνείας που δίδεται στην εν λόγω διάταξη από τα δικαστήρια, ποιες πράξεις και παραλείψεις στοιχειοθετούν την ποινική ευθύνη του (βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση *Coëme* κατά Βελγίου της 22ας Ιουνίου 2000, *Recueil des arrêts et décisions*, 2000-VII, σ. 1, § 145).

- 77 Η Επιτροπή και το Συμβούλιο, αναφερόμενα στο άρθρο 15, παράγραφος 4, του κανονισμού 17, που ορίζει ότι οι αποφάσεις οι οποίες λαμβάνονται από την Επιτροπή δυνάμει, μεταξύ άλλων, της παραγράφου 2 της εν λόγω διατάξεως δεν έχουν ποινικό χαρακτήρα, διατύπωσαν αμφιβολίες ως προς το ζήτημα αν το Πρωτοδικείο μπορεί να εμπνευσθεί από το άρθρο 7, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ και από τη σχετική με το εν λόγω άρθρο νομολογία του ΕΔΔΑ για να αναλύσει τη νομιμότητα του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.
- 78 Επ' αυτού, το Πρωτοδικείο υπογραμμίζει, ευθύς εξ αρχής, ότι δεν είναι αρμόδιο να εκτιμήσει τη νομιμότητα του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 υπό το πρίσμα του άρθρου 7, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ, κατά το μέτρο που οι διατάξεις της ΕΣΔΑ δεν αποτελούν, αυτές καθ' εαυτές, μέρος του κοινοτικού δικαίου (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση *Mannesmannröhren-Werke* κατά Επιτροπής, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψη 59. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε στη σκέψη 74 ανωτέρω, τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου των οποίων την τήρηση διασφαλίζει ο κοινοτικός δικαστής, λαμβανομένης υπόψη, ιδίως, της ΕΣΔΑ ως πηγής εμπνεύσεως.
- 79 Εν συνεχεία, χωρίς να είναι ανάγκη να αποφανθεί το Πρωτοδικείο επί του ζητήματος αν, λόγω, ιδίως, της φύσεως και του βαθμού αυστηρότητας των προστίμων που επιβάλλονται από την Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, το άρθρο 7, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ θα μπορούσε να έχει εφαρμογή σε τέτοιες διοικητικές κυρώσεις και αν, κατά συνέπεια, θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως πηγή εμπνεύσεως για το Πρωτοδικείο (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Ιουνίου 2005, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P, C-208/02 P και C-213/02 P, *Dansk Rørindustri* κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-5425, σκέψεις 215 έως 223), αρκεί η διαπίστωση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ δεν απαιτεί να είναι οι όροι των διατάξεων, δυνάμει των οποίων επιβάλλονται οι ως άνω κυρώσεις, ακριβείς μέχρι σημείου ώστε να είναι προβλέψιμες με απόλυτη βεβαιότητα οι συνέπειες που μπορούν να απορρέουν από την παράβαση των εν λόγω διατάξεων.

80

Συγκεκριμένα, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η ύπαρξη ακρίσιμων όρων εντός της διατάξεως δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκην παράβαση του άρθρου 7 της ΕΣΔΑ. Έτσι, το ΕΔΔΑ αναγνώρισε ότι η έννοια του δικαίου που χρησιμοποιείται στο άρθρο 7 της ΕΣΔΑ αντιστοιχεί σε εκείνη του νόμου που περιλαμβάνεται σε άλλα άρθρα της ΕΣΔΑ (βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση *Baskaya και Okcuoglu κατά Τουρκίας* της 8ης Ιουλίου 1999, *Recueil des arrêts et décisions*, 1999-IV, σ. 308, § 36, και απόφαση *Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής*, σκέψη 79 ανωτέρω, σκέψη 216). Επιπλέον, το ΕΔΔΑ αναγνώρισε ότι αρκετοί νόμοι δεν παρουσιάζουν απόλυτη ακρίβεια και ότι πολλοί εξ αυτών, λόγω της ανάγκης να αποφευχθεί η υπερβολική αυστηρότητα και της ανάγκης προσαρμογής στις μεταβολές της καταστάσεως, χρησιμοποιούν, εκ των πραγμάτων, κατά το μάλλον ή ήττον ασαφή διατύπωση, και ότι η ερμηνεία και η εφαρμογή των εν λόγω νόμων εξαρτώνται από την πρακτική (βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση *Κοικινάκης κατά Ελλάδας* της 25ης Μαΐου 1993, σειρά Α αριθ. 260-Α, §§ 40 και 52). Ωστόσο, το ΕΔΔΑ διευκρίνισε επίσης ότι κάθε νόμος προϋποθέτει την ύπαρξη ποιοτικών όρων, στους οποίους περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, εκείνοι της δυνατότητας προσβάσεως και της δυνατότητας προβλέψεως (απόφαση *Baskaya και Okcuoglu κατά Τουρκίας*, προπαρατεθείσα, § 36). Εντούτοις, το γεγονός ότι ένας νόμος απονέμει εξουσία εκτιμήσεως δεν προσκρούει, αυτό καθ' εαυτό, στην απαίτηση της δυνατότητας προβλέψεως, υπό την προϋπόθεση ότι η έκταση και ο τρόπος ασκήσεως μιας τέτοιας εξουσίας ορίζονται με επαρκή σαφήνεια, λαμβανομένου υπόψη του επίμαχου θεμιτού σκοπού, ώστε να παρέχουν στο άτομο επαρκή προστασία από την αυθαιρεσία (βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση *Margareta και Roger Andersson κατά Σουηδίας* της 25ης Φεβρουαρίου 1992, σειρά Α αριθ. 226-Α, § 75). Τέλος, το ΕΔΔΑ διευκρινίζει ότι, εκτός από το ίδιο το κείμενο του νόμου, λαμβάνει υπόψη και την πάγια και δημοσιευθείσα νομολογία κατά την εκτίμηση του συγκεκριμένου ή όχι χαρακτήρα των χρησιμοποιούμενων εννοιών (βλ. ΕΔΔΑ, αποφάσεις *G. κατά Γαλλίας* της 27ης Σεπτεμβρίου 1995, σειρά Α αριθ. 325-Β, § 25, και *Ε.Κ. κατά Τουρκίας* της 7ης Φεβρουαρίου 2002, § 51).

81

Όσον αφορά τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, κανένα στοιχείο δεν παρέχει τη δυνατότητα στο Πρωτοδικείο να προσδώσει στη γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, την οποία συνιστά η αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», διαφορετική ερμηνεία από εκείνη που απορρέει από τις προαναφερθείσες θεωρήσεις. Κατ' αρχάς, στον βαθμό που η προσφεύγουσα επικαλείται τους όρους της διατάξεως του γερμανικού δικαίου δυνάμει της οποίας τα γερμανικά αρμόδια όργανα επιβάλλουν πρόστιμα λόγω παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι μια κοινή συνταγματική παράδοση των κρατών μελών δεν μπορεί να συνάγεται από τη νομική κατάσταση ενός και μόνον κράτους μέλους. Εν συνεχεία, όπως δέχθηκε η προσφεύγουσα κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το σχετικό δίκαιο πολλών άλλων κρατών μελών προβλέπει, για την

επιβολή διοικητικών κυρώσεων όπως αυτές που επιβάλλονται λόγω παραβάσεως των εθνικών κανόνων του ανταγωνισμού, ένα επίπεδο προκαθορισμού που είναι συγκρίσιμο με εκείνο του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, και μάλιστα παρόμοια ή πανομοιότυπα κριτήρια με εκείνα που προβλέπει η εν λόγω διάταξη.

82 Κατά συνέπεια, ακριβώς υπό το πρίσμα των επί της αρχής θεωρήσεων που διατυπώθηκαν ανωτέρω πρέπει να εκτιμηθεί αν το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 τηρεί την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου».

83 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι οι κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, σε περίπτωση παραβάσεως των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ, αποτελούν ένα πολύ σημαντικό μέσο που διαθέτει η Επιτροπή ώστε να μεριμνά για την εγκαθίδρυση, εντός της Κοινότητας, ενός «καθεστώτος που εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό μέσα στην εσωτερική αγορά» [άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', ΕΚ]. Το καθεστώς αυτό παρέχει στην Κοινότητα τη δυνατότητα να εκπληρώσει την αποστολή της που συνίσταται, με τη δημιουργία κοινής αγοράς, στην προαγωγή, στο σύνολο της Κοινότητας, μεταξύ άλλων, της αρμονικής, ισόρροπης και αειφόρου αναπτύξεως των οικονομικών δραστηριοτήτων και ενός υψηλού βαθμού ανταγωνιστικότητας (άρθρο 2 ΕΚ). Επιπλέον, το καθεστώς αυτό είναι αναγκαίο για τη θέσπιση, εντός της Κοινότητας, μιας οικονομικής πολιτικής που ασκείται σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοιχτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό (άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, ΕΚ). Έτσι, το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 καθιστά δυνατή την εγκαθίδρυση ενός καθεστώτος που ανταποκρίνεται στις θεμελιώδεις αποστολές της Κοινότητας.

84 Επιπλέον, επιβάλλεται η διευκρίνιση ότι, προκειμένου να αποφευχθεί η υπερβολική αυστηρότητα του κανόνα δικαίου και να καταστεί δυνατή η προσαρμογή του κανόνα δικαίου στις περιστάσεις, πρέπει να επιτραπεί ορισμένος βαθμός ελλείψεως προβλεψιμότητας όσον αφορά την κύρωση που μπορεί να επιβληθεί για μια συγκεκριμένη παράβαση. Έτσι, ένα πρόστιμο που περιλαμβάνει μια αρκούντως περιορισμένη διακύμανση μεταξύ του κατώτατου προστίμου και του ανώτατου προστίμου που μπορεί να επιβληθεί για μια συγκεκριμένη παράβαση είναι ικανό να συμβάλει στην αποτελεσματικότητα της εν λόγω κυρώσεως, τόσο από την άποψη της εφαρμογής της όσο και από την άποψη της εξουσίας της κυρώσεως αυτής ως προς το αποτρεπτικό αποτέλεσμα.

- 85 Εν προκειμένω, το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 προβλέπει ως κύρωση, για μια επιχείρηση που παρέβη το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ και το άρθρο 82 ΕΚ, την επιβολή προστίμου του οποίου το ύψος βρίσκεται μεταξύ 1 000 ευρώ και ποσοστού 10 % του κύκλου εργασιών που πραγματοποιήθηκε κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από την εν λόγω επιχείρηση. Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η Επιτροπή δεν διαθέτει απεριόριστο περιθώριο εκτιμήσεως για τον καθορισμό των προστίμων σε περίπτωση παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού.
- 86 Εξάλλου, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι το Συμβούλιο, προβλέποντας, σε περίπτωση παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού, πρόστιμα ύψους 1 000 ευρώ μέχρι ποσοστού 10 % του κύκλου εργασιών της οικείας επιχειρήσεως, δεν άφησε στην Επιτροπή υπερβολικό περιθώριο ελιγμών. Ειδικότερα, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι το ανώτατο όριο του 10 % του κύκλου εργασιών της οικείας επιχειρήσεως είναι εύλογο, λαμβανομένων υπόψη των συμφερόντων που προστατεύει η Επιτροπή στην περίπτωση τέτοιου είδους παραβάσεων. Επίσης, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, σε αντίθεση με ό,τι ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, η εκτίμηση του εύλογου χαρακτήρα των προστίμων που μπορούν να επιβληθούν βάσει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 δεν πρέπει να διεξάγεται με απόλυτους όρους, αλλά με σχετικούς όρους, ήτοι σε σχέση με τον κύκλο εργασιών του παραβαίνοντος.
- 87 Επιπλέον, το Πρωτοδικείο υπογραμμίζει ότι, για τον καθορισμό του ύψους των προστίμων δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η Επιτροπή οφείλει να τηρεί τις γενικές αρχές του δικαίου, και ειδικότερα τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως και της αναλογικότητας, όπως αυτές αναγνωρίζονται από τη νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου. Επίσης, πάγια νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου έχει διευκρινίσει τα κριτήρια και τη μέθοδο υπολογισμού που πρέπει να εφαρμόζει η Επιτροπή στο πλαίσιο του καθορισμού του ύψους των προστίμων (βλ., ιδίως, σκέψεις 213 επ. κατωτέρω). Εξάλλου, η ίδια η προσφεύγουσα αναφέρεται στη νομολογία αυτή προς στήριξη των ισχυρισμών και των επιχειρημάτων της (βλ., ιδίως, σκέψη 199 κατωτέρω).
- 88 Εξάλλου, βάσει των κριτηρίων που έγιναν δεκτά με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και διευκρινίστηκαν με τη νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου, η ίδια η Επιτροπή ανέπτυξε μια αφορώσα τη λήψη αποφάσεων

πρακτική που είναι δημοσίως γνωστή και προσιτή. Καίτοι, βεβαίως, η προγενέστερη αφορώσα τη λήψη αποφάσεων πρακτική της Επιτροπής δεν δεσμεύει, αυτή καθ' εαυτήν, την Επιτροπή κατά τον καθορισμό του ύψους ενός προστίμου (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 20ής Μαρτίου 2002, T-23/99, LR AF 1998 κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. II-1705, σκέψη 234, και της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, T-203/01, Michelin κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-4071, σκέψη 254), γεγονός παραμένει ότι, δυνάμει της αρχής της ίσης μεταχείρισης, η οποία αποτελεί γενική αρχή του δικαίου και την οποία οφείλει η Επιτροπή να τηρεί, η Επιτροπή δεν μπορεί να αντιμετωπίζει παρόμοιες καταστάσεις κατά τρόπο διαφορετικό ή διαφορετικές καταστάσεις καθ' όμοιο τρόπο, εκτός εάν μια τέτοια αντιμετώπιση δικαιολογείται αντικειμενικώς (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 13ης Δεκεμβρίου 1984, 106/83, Sernide, Συλλογή 1984, σ. 4209, σκέψη 28, και του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-311/94, BPB de Eendracht κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1129, σκέψη 309).

- 89 Ως εκ περισσού, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι, με σκοπό τη διαφάνεια και προκειμένου να αυξηθεί η ασφάλεια δικαίου των οικείων επιχειρήσεων, η Επιτροπή δημοσίευσε κατευθυντήριες γραμμές στις οποίες εκθέτει τη μέθοδο υπολογισμού που αυτοδεσμεύεται να ακολουθεί σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.
- 90 Βάσει όλων αυτών των στοιχείων, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, ένας επιμελής επιχειρηματίας, εν ανάγκη περιστοιχιζόμενος από νομικό σύμβουλο, μπορεί, επαρκώς κατά νόμον, να προβλέπει τη μέθοδο και την τάξη μεγέθους των προστίμων που διακινδυνεύει να του επιβληθούν για μια συγκεκριμένη συμπεριφορά. Το γεγονός, το οποίο δεν αμφισβητείται από την Επιτροπή και το Συμβούλιο, ότι οι επιχειρήσεις δεν είναι σε θέση, εκ των προτέρων, να γνωρίζουν με ακρίβεια το επίπεδο των προστίμων που θα επιλέξει η Επιτροπή σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση δεν είναι ικανό να αποδείξει ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 παραβιάζει την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου».
- 91 Καίτοι είναι αληθές ότι οι επιχειρήσεις δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν εκ των προτέρων το ακριβές επίπεδο των προστίμων που θα επιλέξει η Επιτροπή σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, γεγονός παραμένει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 253 ΕΚ, στην απόφαση με την οποία επιβάλλεται πρόστιμο, η Επιτροπή οφείλει να παράσχει αιτιολογία, ιδίως όσον αφορά το ύψος του προστίμου που επιβλήθηκε και τη μέθοδο

που επελέγη συναφώς. Από την ως άνω αιτιολογία πρέπει να προκύπτει, κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο, η συλλογιστική της Επιτροπής κατά τρόπο που να καθιστά δυνατό στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου προκειμένου να εκτιμήσουν αν θα προσφύγουν ενώπιον του κοινοτικού δικαστή και, ενδεχομένως, κατά τρόπο που να καθιστά δυνατό στον τελευταίο να ασκεί τον έλεγχό του.

- 92 Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, πρέπει να απορριφθεί η ένσταση ελλείψεως νομιμότητας που προβλήθηκε ως προς το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.

B — Επί της σύμφωνης ερμηνείας του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17

- 93 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι, έστω και αν υποθεθεί ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 είναι συμβατό με την αρχή «ουδεμία ποινή άνευ νόμου», η οποία συνιστά απόρροια της αρχής της ασφαλείας δικαίου, η Επιτροπή θα έπρεπε, τουλάχιστον, να ερμηνεύσει την εν λόγω διάταξη κατά περιοριστικό τρόπο και να αντισταθμίσει τον ανεπαρκή βαθμό προβλέψεως της διατάξεως αυτής με ένα συνεπές και διαφανές σύστημα προστίμων που να παρέχει τη δυνατότητα να εξασφαλισθεί, ως προς τις οικείες επιχειρήσεις, το αναγκαίο επίπεδο ασφαλείας δικαίου.
- 94 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι εξέδωσε τις κατευθυντήριες γραμμές ακριβώς με σκοπό να εξασφαλίζει επαρκή βαθμό διαφάνειας και ότι, από την έκδοση των εν λόγω κατευθυντηρίων γραμμών, η ελευθερία της να επιλέγει το ύψος των προστίμων είναι περιορισμένη.
- 95 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, στο πλαίσιο του ως άνω δευτέρου σκέλους του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως, το οποίο προβλήθηκε επικουρικός σε σχέση με το πρώτο, η προσφεύγουσα δεν προβάλλει καμία συγκεκριμένη αιτίαση κατά της Αποφάσεως, αλλά διατυπώνει γενικά αιτήματα σύμφωνα με τα οποία η Επιτροπή πρέπει, κατά γενικό τρόπο, να μεταβάλει την πολιτική της στον τομέα των προστίμων μειώνοντας το ύψος των τελευταίων ή διευκρινίζοντας τους όρους των κατευθυντηρίων γραμμών.

- 96 Κατά συνέπεια, το ως άνω σκέλος του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτο.

II — *Επί του αποδέκτη της απόφασεως*

- 97 Η προσφεύγουσα προβάλλει λόγους ακυρώσεως που αντλούνται, πρώτον, από την παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως και, δεύτερον, από εσφαλμένο προσδιορισμό του αποδέκτη της Απόφασεως.

A — *Επί της παραβάσεως της υποχρέωσης αιτιολογήσεως*

- 98 Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι η Απόφαση δεν περιέχει καμία αιτιολογία που να εκθέτει τους λόγους για τους οποίους η ευθύνη λόγω της αντίθετης προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφοράς της Jungbunzlauer GmbH κατά την προγενέστερη του 1993 περίοδο έπρεπε να καταλογιστεί στην προσφεύγουσα.

- 99 Η Επιτροπή δεν προέβαλε ειδικά επιχειρήματα επ' αυτού.

- 100 Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, κατά πάγια νομολογία, από την επιβαλλόμενη από το άρθρο 253 ΕΚ αιτιολογία πρέπει να προκύπτει, κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο, η συλλογιστική της κοινοτικής αρχής, που εκδίδει την προσβαλλόμενη πράξη, κατά τρόπο που να καθιστά δυνατό στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και στο αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να ασκεί τον έλεγχό του. Η υποχρέωση αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως

του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως για την παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αυτή αφορά άμεσα και ατομικά. Η αιτιολογία δεν απαιτείται να διασαφηνίζει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας πράξεως ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 253 ΕΚ πρέπει να εκτιμάται όχι μόνο βάσει της διατυπώσεώς της, αλλά και του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται, καθώς και του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 2ας Απριλίου 1998, C-367/95 Ρ, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 63, και της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, C-301/96, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-9919, σκέψη 87).

- 101 Εν προκειμένω, η Επιτροπή επικαλέσθηκε τους ακόλουθους λόγους προκειμένου να δικαιολογήσει την απόφασή της να καταλογίσει την παράβαση στη Jungbunzlauer όχι μόνο για τη μεταγενέστερη του Αυγούστου 1993 περίοδο, αλλά και για την περίοδο από την αρχή της παραβάσεως, τον Μάρτιο 1991 έως τον Ιούλιο 1993.
- 102 Στις αιτιολογικές σκέψεις 30 και 33 της Αποφάσεως, η Επιτροπή επεσήμανε ότι η προσφεύγουσα, η εταιρία Jungbunzlauer, ήταν η διαχειρίστρια εταιρία η οποία, από την αναδιάρθρωση του ομίλου το 1993, διαχειριζόταν τις δραστηριότητες του ομίλου Jungbunzlauer, επικεφαλής του οποίου ήταν μια εταιρία χαρτοφυλακίου, ήτοι η Jungbunzlauer Holding AG. Έτσι, η Επιτροπή τόνισε ότι, από το 1993, η προσφεύγουσα, η Jungbunzlauer, διαχειριζόταν επίσης τις δραστηριότητες του ομίλου στην αγορά του κιτρικού οξέος, το οποίο παραγόταν στους κόλπους του ομίλου από τη Jungbunzlauer GmbH, θυγατρική εταιρία ανήκουσα κατά 100 % στη Jungbunzlauer Holding AG. Η Επιτροπή πρόσθεσε ότι, πριν από την αναδιάρθρωση του ομίλου το 1993, η διεύθυνση του ομίλου ασκείτο από τη Jungbunzlauer GmbH. Η διανομή κιτρικού οξέος επραγματοποιείτο, έως το 1993, από τη Jungbunzlauer GmbH και, μετά την ημερομηνία αυτή, από μια άλλη θυγατρική εταιρία της Jungbunzlauer Holding AG, ήτοι από τη Jungbunzlauer International AG.
- 103 Στην αιτιολογική σκέψη 70 της Αποφάσεως, η Επιτροπή επεσήμανε ότι, κατά τις συσκέψεις της συμπράξεως, ο όμιλος Jungbunzlauer εκπροσωπείτο από τον διευθύνοντα σύμβουλο του ομίλου και από τον διευθυντή της Jungbunzlauer GmbH.

104 Στην αιτιολογική σκέψη 186 της Αποφάσεως, η Επιτροπή επεσήμανε ότι, με την απάντησή τους στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, η Jungbunzlauer και η Jungbunzlauer GmbH απάντησαν από κοινού ότι η Jungbunzlauer GmbH έπρεπε να θεωρηθεί αποδέκτης της Αποφάσεως. Επ' αυτού, η Επιτροπή εξέθεσε την ακόλουθη συλλογιστική:

«(187) [...] Πρώτον, μέχρι το δεύτερο εξάμηνο του 1993, η Jungbunzlauer [GmbH] δεν ήταν μόνο θυγατρική υπεύθυνη για την παραγωγή και διανομή κιτρικού οξέος, αλλά και το νομικό πρόσωπο που ήταν υπεύθυνο για τη διαχείριση ολόκληρου του ομίλου Jungbunzlauer. Το 1993, η αρμοδιότητα αυτή μεταβιβάστηκε στην Jungbunzlauer AG, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ότι διαδέχθηκε την Jungbunzlauer [GmbH] στη διαχείριση του ομίλου Jungbunzlauer. Από την ημερομηνία εκείνη και μετά, η Jungbunzlauer [GmbH] έγινε θυγατρική υπό πλήρη κατοχή εντός του ομίλου, η οποία δεν αποφάσιζε ανεξάρτητα για τη συμπεριφορά που θα ακολουθούσε στην αγορά, αλλά εκτελούσε, από κάθε άποψη, τις οδηγίες που ελάμβανε από τη Jungbunzlauer AG, εταιρία που ήταν υπεύθυνη για τη διαχείριση του ομίλου.

(188) Επί ένα ορισμένο μέρος της εξεταζόμενης στην παρούσα απόφαση περιόδου, η Jungbunzlauer AG συμμετείχε απευθείας στις συνεδριάσεις του καρτέλ, εκπροσωπούμενη κυρίως από τον διευθύνοντα σύμβουλό της. Πρέπει, συνεπώς, να θεωρηθεί ότι, καθόλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης από την παρούσα απόφαση περιόδου, το νομικό πρόσωπο που ήταν υπεύθυνο για τη διαχείριση όλου του ομίλου Jungbunzlauer συμμετείχε ενεργά και άμεσα στο καρτέλ. Εφόσον το εν λόγω νομικό πρόσωπο είναι σήμερα η Jungbunzlauer AG, αυτή πρέπει να είναι αποδέκτης της παρούσας απόφασης.»

105 Οι ως άνω ενδείξεις, αν και σύντομες, προσδιορίζουν τα ουσιώδη στοιχεία που έγιναν δεκτά από την Επιτροπή προκειμένου να δικαιολογηθεί ο καταλογισμός της παραβάσεως στη Jungbunzlauer για την προγενέστερη του έτους 1993 περίοδο. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή ανέφερε ότι, λόγω του ότι η Jungbunzlauer διαδέχθηκε τη Jungbunzlauer GmbH στα καθήκοντα διευθύνσεως των δραστηριοτήτων του ομίλου, ιδίως στην αγορά του κιτρικού οξέος, η Επιτροπή θεωρούσε ότι η Jungbunzlauer ήταν υπεύθυνη για την παράβαση όσον αφορά την προγενέστερη της αναδιάρθρωσεως του ομίλου το 1993 περίοδο.

106 Κατά συνέπεια, ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει να απορριφθεί.

B — Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από εσφαλμένο προσδιορισμό του αποδέκτη της Αποφάσεως

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

107 Η Jungbunzlauer εκτιμά ότι εσφαλμένως θεωρήθηκε αποδέκτης της Αποφάσεως. Με το δικόγραφο της προσφυγής, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι η Απόφαση έπρεπε να απευθυνθεί στη Jungbunzlauer GmbH. Επισημαίνει ότι η εταιρία αυτή ήταν εκείνη η οποία, στο πλαίσιο του ομίλου, παρήγε και διένειμε το κιτρικό οξύ και η οποία, επιπλέον, έως το 1993, ήταν επιφορτισμένη με τη διεύθυνση του συνόλου του ομίλου. Όσον αφορά τη μεταγενέστερη της δικής της ιδρύσεως το 1993 ως διαχειρίστριας εταιρίας περίοδο, η Jungbunzlauer υπογραμμίζει, με το υπόμνημά της απαντήσεως, ότι, ακόμη και μετά την ημερομηνία αυτή, η «πραγματική διοίκηση» του ομίλου ασκείτο από τη Jungbunzlauer Holding AG.

108 Αφενός, όσον αφορά τη μεταγενέστερη του έτους 1993 περίοδο, η Jungbunzlauer υπενθυμίζει, πρώτον, ότι, από το 1993, τόσο η Jungbunzlauer GmbH όσο και η ίδια ήταν θυγατρικές που ανήκαν κατά 100 % στη Jungbunzlauer Holding AG, οπότε η ίδια η Jungbunzlauer δεν ήταν η μητρική εταιρία της Jungbunzlauer GmbH, αλλά μόνο μια εταιρία ανήκουσα στον ίδιο όμιλο με αυτή.

109 Συνεπώς, κατά τη Jungbunzlauer, η Επιτροπή δεν μπορεί να επικαλεσθεί βασίμως τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 25ης Οκτωβρίου 1983, 107/82, AEG κατά Επιτροπής (Συλλογή 1983, σ. 3151, στο εξής: απόφαση AEG, σκέψη 50), και της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-9925, στο εξής: απόφαση Stora, σκέψη 28), οι οποίες

αφορούσαν τον καταλογισμό της συμπεριφοράς μιας θυγατρικής στη μητρική εταιρία της. Πάντως, η σχέση αυτή μεταξύ μητρικής εταιρίας και θυγατρικής είναι, από ποιοτική άποψη, διαφορετική από εκείνη που υπήρχε μεταξύ της ίδιας και της Jungbunzlauer GmbH, εφόσον η Jungbunzlauer Holding AG, ως κοινή μητρική εταιρία, είχε τη δυνατότητα να αφαιρέσει ανά πάσα στιγμή από μία από τις θυγατρικές της το δικαίωμα να ελέγχει μία από τις εταιρίες που ανήκουν στον ίδιο όμιλο με αυτή.

- 110 Η Jungbunzlauer προσθέτει ότι παρέσχε μόνον στις άλλες εταιρίες του ομίλου υπηρεσίες διαχείρισεως και συμβουλών όσον αφορά ζητήματα πολιτικής της επιχειρήσεως, οργανώσεως και χρηματοοικονομικών επενδύσεων. Η Jungbunzlauer ασκούσε τις δραστηριότητές της κατόπιν αιτήματος της Jungbunzlauer Holding AG, η οποία ήλεγχε τον όμιλο και η οποία ήταν η μόνη που είχε το δικαίωμα να δίδει οδηγίες στις εταιρίες του ομίλου. Η Jungbunzlauer δεν διέθετε, αυτό καθ' εαυτό, τέτοιο δικαίωμα έναντι των διαφόρων επιχειρήσεων του ομίλου και το δικαίωμα αυτό δεν της απονεμήθηκε ούτε υπό την ιδιότητά της ως «Treuhand» (καταπιστευματούχου) της Jungbunzlauer Holding AG. Αντιθέτως, οι δικές της δραστηριότητες περιορίζονταν στο να θέτει στη διάθεση των άλλων εταιριών του ομίλου τις υπηρεσίες των προσώπων που απασχολούσε. Στον βαθμό που, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, τα πρόσωπα αυτά διαβίβασαν οδηγίες στις εταιρίες του ομίλου (παραδείγματος χάρη στη Jungbunzlauer GmbH), τα εν λόγω πρόσωπα δεν ενήργησαν εξ ονόματος της Jungbunzlauer, αλλά ως εκπρόσωποι της Jungbunzlauer Holding AG.
- 111 Η Jungbunzlauer συνάγει ότι η «πραγματική διοίκηση» των υποθέσεων της Jungbunzlauer Holding AG και του συνόλου του ομίλου ασκείτο μόνον από τη Jungbunzlauer Holding AG. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται από το αυστριακό δίκαιο των εταιριών που είναι εφαρμοστέο επί της Jungbunzlauer GmbH. Συγκεκριμένα, μια εταιρία που έχει συσταθεί υπό τη μορφή εταιρίας περιορισμένης ευθύνης (GmbH) διοικείται από τα όργανά της, ήτοι από την επιτροπή διαχείρισεως και από το εποπτικό συμβούλιο, ενώ η εμπορική πολιτική της καθορίζεται, εν τέλει, από τη συνέλευση των εταίρων στο πλαίσιο της οποίας, εν προκειμένω, η Jungbunzlauer Holding AG κατείχε όλα τα δικαιώματα ψήφου ως μοναδικός εταίρος.
- 112 Δεύτερον, η Jungbunzlauer υποστηρίζει ότι, ακόμη και μετά την ίδρυσή της το 1993, οι κύριοι συμμετέχοντες στις συζητήσεις, εκτός από τον διευθύνοντα σύμβουλο της Jungbunzlauer, ο οποίος ανέλαβε καθήκοντα κατά τη διάρκεια του θέρους του 1993, είχαν ασκήσει, από μακρού, διοικητικά καθήκοντα στο πλαίσιο της Jungbunzlauer

GmbH. Εξάλλου, μετά την ίδρυση της Jungbunzlauer το 1993, τα πρόσωπα αυτά συνέχισαν να ασκούν τα καθήκοντά τους στη Jungbunzlauer GmbH. Έτσι, η συντριπτική πλειονότητα των δραστηριοτήτων υπαγόταν στη Jungbunzlauer GmbH. Ο ισχυρισμός της Επιτροπής ότι ορισμένα από τα εν λόγω πρόσωπα ασκούσαν καθήκοντα στο πλαίσιο του ομίλου δεν ασκεί επιρροή στο πλαίσιο αυτό. Κατά τη Jungbunzlauer, η Επιτροπή όφειλε, τουλάχιστον, να αναφέρει τις διάφορες εταιρίες του ομίλου που απασχολούσαν τα πρόσωπα αυτά και των οποίων ένας κατάλογος βρισκόταν στην απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Η Jungbunzlauer ισχυρίζεται, παραδειγματος χάρι, ότι είναι εσφαλμένο να θεωρηθεί ότι οι κ. Η. και R. απασχολούνται από αυτή ή από τη Jungbunzlauer Holding AG.

- 113 Τρίτον, η Jungbunzlauer εκτιμά ότι, λαμβανομένης υπόψη της διεξαγωγής της διοικητικής διαδικασίας, ήταν αυθαίρετο το να της καταλογισθεί η σύμπραξη. Συγκεκριμένα, η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι η Επιτροπή απηύθυνε τις αιτήσεις της παροχής πληροφοριών στις 6 Αυγούστου 1997, στις 28 Ιουλίου 1998 και στις 3 Μαρτίου 1999 προς τη Jungbunzlauer GmbH και ότι η συνεργασία που έλαβε χώρα στο πλαίσιο της ανακοινώσεως περί συνεργασίας οφειλόταν και στην ίδια.
- 114 Αφετέρου, όσον αφορά την προγενέστερη του έτους 1993 περίοδο, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται, πρώτον, ότι, έως το 1993, η Jungbunzlauer GmbH διοικούσε τον όμιλο και ότι, πριν από την ημερομηνία αυτή, η Jungbunzlauer δεν ήταν καν σε λειτουργία. Κατά συνέπεια, κατά τη Jungbunzlauer, όσον αφορά την προγενέστερη του έτους 1993 περίοδο, η ευθύνη για την αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορά δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να της καταλογισθεί.
- 115 Δεύτερον, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι οι αποφάσεις που επικαλέσθηκε η Επιτροπή δεν είναι λυσιτελείς προς στήριξη του ισχυρισμού της περί μεταβίβασης στην προσφεύγουσα της ευθύνης για την παράβαση της Jungbunzlauer GmbH. Η Jungbunzlauer υπογραμμίζει ότι η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Δεκεμβρίου 1975, 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73 έως 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1975, σ. 507, σκέψεις 84 έως 87), αφορούσε διαδοχή δικαιώματος και ότι εκείνη επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση του Πρωτοδικείου της 11ης Μαρτίου 1999, T-134/94, NMH Stahlwerke κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-239, σκέψεις 35 έως 38), αφορούσε την εξαγορά μιας εταιρίας υπό πτώχευση.

- 116 Τρίτον, η Jungbunzlauer εκτιμά ότι δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως «οικονομικός διάδοχος» της Jungbunzlauer GmbH και ότι η συμπεριφορά της εν λόγω εταιρίας πριν από το 1993 δεν μπορούσε να της καταλογισθεί. Τούτο αποδεικνύεται από το γεγονός ότι ο ρόλος της στο πλαίσιο του ομίλου περιοριζόταν στην παροχή υπηρεσιών για άλλες εταιρίες του εν λόγω ομίλου (βλ. σκέψη 110 ανωτέρω). Ομοίως, η Jungbunzlauer υποστηρίζει ότι, ακόμη και μετά το 1993, η Jungbunzlauer GmbH συνέχισε τις δραστηριότητές της που συνίστανται στην παραγωγή και τη διάθεση στο εμπόριο κιτρικού οξέος. Πάντως, καίτοι η Jungbunzlauer GmbH είχε ενίοτε προσφύγει συναφώς σε άλλες εταιρίες του ομίλου όπως και στην ίδια τη Jungbunzlauer, οι εν λόγω εταιρίες είχαν απλώς καθεστώς πράκτορα. Η πολιτική σχετικά με τις ποσότητες και τις τιμές επιβαλλόταν πάντοτε από τη Jungbunzlauer GmbH.
- 117 Τέταρτον, είναι ανακριβές ότι οι κ. Β. και Η. διαχειρίζονταν τη Jungbunzlauer ή ενεργούσαν εξ ονόματός της. Εν πάση περιπτώσει, όσον αφορά τον κ. Η., η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι αυτός δεν απασχολείτο από την εν λόγω εταιρία, αλλά από άλλες εταιρίες του ομίλου.
- 118 Πέμπτον, η Jungbunzlauer υπογραμμίζει ότι διέθετε μόνον περιορισμένα οικονομικά μέσα.
- 119 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι στηρίχθηκε σε πληροφοριακά στοιχεία που προσκόμισαν η Jungbunzlauer GmbH και η ίδια η Jungbunzlauer κατά τη διοικητική διαδικασία.
- 120 Όσον αφορά τη μεταγενέστερη του έτους 1993 περίοδο, η Επιτροπή εκτιμά ότι από τα ως άνω πληροφοριακά στοιχεία προκύπτει ότι, έως το 1993, η Jungbunzlauer GmbH ήταν επιφορτισμένη με τη διαχείριση του ομίλου και ότι, το 1993, η Jungbunzlauer ανέλαβε τα καθήκοντα αυτά, οπότε υπήρχε οικονομική διαδοχή μεταξύ των εταιριών αυτών ως προς τις αφορώσες τη σύμπραξη δραστηριότητες. Το γεγονός ότι η προσφεύγουσα ήταν μόνο μια εταιρία ανήκουσα στον ίδιο όμιλο με τη Jungbunzlauer GmbH δεν αναιρεί το ως άνω συμπέρασμα. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι το Δικαστήριο συνάγει παγίως από την κατοχή του

κεφαλαίου ότι η μητρική εταιρία είναι σε θέση να επηρεάζει καθοριστικά την οικονομική πολιτική της θυγατρικής της, εκτός αν το γεγονός αυτό αμφισβητείται. Επομένως, εκείνο που διαδραματίζει αποφασιστικό ρόλο δεν είναι η κατοχή του κεφαλαίου, αυτή καθ' εαυτήν, αλλά η δυνατότητα που παρέχει η εν λόγω κατοχή στη μητρική εταιρία να ασκεί καθοριστική επιρροή επί της οικονομικής πολιτικής της θυγατρικής της. Πάντως, κατά την Επιτροπή, η μητρική εταιρία μπορεί να μεταβιβάζει σε μια άλλη εταιρία του ομίλου τη δυνατότητα να επηρεάζει τη συμπεριφορά μιας από τις θυγατρικές της. Τούτο συνέβη εν προκειμένω.

- 121 Όσον αφορά την προγενέστερη του έτους 1993 περίοδο, η Επιτροπή εκτιμά ότι, λόγω της προαναφερθείσας οικονομικής διαδοχής ως προς τα καθήκοντα που συνδέονται με τη διαχείριση των δραστηριοτήτων του ομίλου Jungbunzlauer στην αγορά του κιτρικού οξέος, η παράβαση που διέπραξε η Jungbunzlauer GmbH πριν από την αναδιάρθρωση που έλαβε χώρα το 1993 έπρεπε να καταλογισθεί στη Jungbunzlauer. Το γεγονός ότι η τελευταία εταιρία δεν υπήρχε πριν από το 1993 και ότι η Jungbunzlauer GmbH συνέχισε να υπάρχει μετά την ημερομηνία αυτή είναι αλυσιτελές, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 122 Από τη νομολογία προκύπτει ότι, όταν το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ απαγορεύει στις επιχειρήσεις ιδίως να συνάπτουν συμφωνίες ή να συμμετέχουν σε εναρμονισμένες πρακτικές που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς, απευθύνεται σε οικονομικές ενότητες συγκροτούμενες από σύνολα υλικών και ανθρώπινων στοιχείων, που μπορούν να συντελέσουν από κοινού στη διάπραξη παραβάσεως της διατάξεως αυτής (απόφαση του Πρωτοδικείου της 17ης Δεκεμβρίου 1991, T-6/89, Enichem Anic κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1623, σκέψη 235).
- 123 Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί την ύπαρξη παραβάσεως του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ. Αντιθέτως, υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να αποδώσει στην προσφεύγουσα την ευθύνη για την εν λόγω παράβαση.

- 124 Επ' αυτού, πρέπει να υπομνηστεί, κατ' αρχάς, ότι, έως το 1993, ο όμιλος Jungbunzlauer εδιοικείται από τη Jungbunzlauer GmbH, η οποία, εξάλλου, παρήγγε επίσης κιτρικό οξύ, αλλά ότι, από την αναδιάρθρωση του ομίλου το 1993, η Jungbunzlauer, ως διαχειρίστρια εταιρία, διαχειριζόταν όλες τις δραστηριότητες του εν λόγω ομίλου, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν την αγορά του κιτρικού οξέος και ότι επικεφαλής του ομίλου αυτού ήταν μια εταιρία χαρτοφυλακίου, ήτοι η Jungbunzlauer Holding AG (βλ. σκέψη 102 ανωτέρω).
- 125 Όσον αφορά τη μεταγενέστερη της αναδιάρθρωσεως του ομίλου Jungbunzlauer το 1993 περίοδο, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι η Jungbunzlauer, θυγατρική εταιρία κατά 100 % της Jungbunzlauer Holding AG, ανήκε στον ίδιο όμιλο με την Jungbunzlauer GmbH και δεν ήταν η μητρική εταιρία της. Στο πλαίσιο αυτό, η προσφεύγουσα ορθώς επισημαίνει ότι η προκειμένη υπόθεση είναι διαφορετική από εκείνες που έδωσαν λαβή για τη νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-354/94, Stora Kopparbergs Bergslags κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-2111, σκέψη 80, που επικυρώθηκε, κατ' αναίρεση, με την απόφαση Stora, σκέψη 109 ανωτέρω, σκέψεις 27 έως 29, καθώς και την απόφαση AEG, σκέψη 109 ανωτέρω, σκέψη 50, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 1ης Απριλίου 1993, T-65/89, BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. II-389, σκέψη 149), σύμφωνα με την οποία, κατ' ουσίαν, η Επιτροπή δικαιούται να θεωρήσει ότι μια θυγατρική εταιρία κατά 100 % εφαρμόζει, κατ' ουσίαν, τις οδηγίες που της δίδονται από τη μητρική εταιρία της, χωρίς να οφείλει να εξακριβώσει αν η μητρική εταιρία άσκησε όντως την εν λόγω εξουσία.
- 126 Πάντως, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις της Αποφάσεως και σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η Επιτροπή δεν στηρίχθηκε σε ένα τέτοιο τεκμήριο, αλλά, αντιθέτως, εξέτασε, βάσει των απαντήσεων που παρέσχον η Jungbunzlauer και η Jungbunzlauer GmbH κατά τη διοικητική διαδικασία, αν, παρά τη διάρθρωση του ομίλου Jungbunzlauer, η οποία αναλύθηκε ανωτέρω, η παράβαση έπρεπε να καταλογισθεί στη Jungbunzlauer.
- 127 Συναφώς, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι, κατόπιν, ιδίως, μιας αιτήσεως παροχής πληροφοριών την οποία είχε απευθύνει η Επιτροπή στις 3 Μαρτίου 1999 στη

Jungbunzlauer GmbH, η τελευταία, με έγγραφο της 21ης Μαΐου 1999, στο πλαίσιο της συνεργασίας της με την Επιτροπή, περιέγραψε τη διάρθρωση του ομίλου Jungbunzlauer και τόνισε, ειδικότερα, ότι «η διοίκηση του ομίλου [ασκείτο] από τη Jungbunzlauer AG [...], η οποία, ως διαχειρίστρια εταιρία, [διοικούσε] τις επιχειρήσεις που ανήκαν στη Jungbunzlauer Holding AG».

128 Επιπλέον, στις 29 Μαρτίου 2000, η Επιτροπή απηύθυνε την ανακοίνωση των αιτιάσεων στη Jungbunzlauer. Με την απάντησή της στην ως άνω ανακοίνωση των αιτιάσεων, την οποία η Jungbunzlauer παρέσχε στις 22 Ιουνίου 2000, «εξ ονόματος της Jungbunzlauer GmbH», η Jungbunzlauer εκτίμησε ότι δεν μπορούσε να είναι αποδέκτης κάθε πράξεως σχετικής με την εν λόγω διαδικασία. Επ' αυτού, περιέγραψε την οργανωτική διάρθρωση του ομίλου Jungbunzlauer επισυνάπτοντας, ιδίως, ένα σχεδιάγραμμα. Η προσφεύγουσα ανέφερε ότι η Jungbunzlauer αποτελούσε μόνον τη διαχειρίστρια εταιρία που διοικούσε τις εταιρίες που ανήκαν στον όμιλο, επικεφαλής του οποίου ήταν η Jungbunzlauer Holding AG. Αντιθέτως, η Jungbunzlauer διευκρίνισε ότι η Jungbunzlauer GmbH «εδραστηριοποιείτο» στην αγορά του κιτρικού οξέος, εκτός από τη διανομή του προϊόντος αυτού, η οποία, από το 1993, είχε ανατεθεί, για λογαριασμό της Jungbunzlauer GmbH, σε μια άλλη θυγατρική εταιρία της Jungbunzlauer Holding AG, ήτοι στη Jungbunzlauer International AG. Εξάλλου, η Jungbunzlauer διευκρίνισε ότι «[έ]ως το δεύτερο εξάμηνο του 1993, το σύνολο της διοικήσεως είχε ανατεθεί στη Jungbunzlauer [GmbH]» και ότι, «[α]πό το 1993, η Jungbunzlauer AG [...] υφίσταται ως διαχειρίστρια εταιρία».

129 Βάσει των κοινών δηλώσεων της Jungbunzlauer και της Jungbunzlauer GmbH, οι οποίες μνημονεύονται στην αιτιολογική σκέψη 187 της Αποφάσεως, η Επιτροπή μπορούσε να εκτιμήσει ορθώς ότι, από την αναδιάρθρωση του ομίλου Jungbunzlauer το 1993, οι δραστηριότητες της Jungbunzlauer GmbH περιορίζονταν στην απλή παραγωγή κιτρικού οξέος, ενώ η διαχείριση των δραστηριοτήτων του ομίλου, συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων όσον αφορά το εν λόγω προϊόν, είχε ανατεθεί στη Jungbunzlauer, οπότε η Jungbunzlauer GmbH δεν αποφάσιζε αυτοτελώς για τη συμπεριφορά που θα ακολουθούσε στην εν λόγω αγορά, αλλά εφάρμοζε, κατ' ουσίαν, τις οδηγίες που της έδιδε η Jungbunzlauer. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή μπορούσε βεβαίως να συναγάγει ότι η κοινή μητρική εταιρία της Jungbunzlauer GmbH και της Jungbunzlauer είχε αποφασίσει να αναθέσει στην τελευταία το καθήκον να ασκεί το σύνολο των δραστηριοτήτων του ομίλου και, κατά συνέπεια, επίσης εκείνων που συνδέονται με τη συμπεριφορά του ομίλου στην αγορά που αποτελεί αντικείμενο της συμπράξεως, ήτοι σε εκείνη του κιτρικού οξέος.

- 130 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πλάνη ως εκ του ότι συνήγαγε ότι, όσον αφορά τη μεταγενέστερη της αναδιαρθρώσεως του ομίλου Jungbunzlauer το 1993 περίοδο, η παράβαση έπρεπε να καταλογισθεί στη Jungbunzlauer.
- 131 Όσον αφορά την προγενέστερη της αναδιαρθρώσεως του ομίλου Jungbunzlauer το 1993 περίοδο, επιβάλλεται η διαπίστωση, στην οποία προέβη και η Επιτροπή με την αιτιολογική σκέψη 187 της Αποφάσεως, ότι, έως το 1993, η Jungbunzlauer GmbH δεν ήταν μόνο υπεύθυνη για τις δραστηριότητες του ομίλου στην αγορά του κιτρικού οξέος, αλλά και για τη διαχείριση του συνόλου των δραστηριοτήτων του ομίλου. Το τελευταίο αυτό καθήκον, το οποίο συνίστατο στη διαχείριση των δραστηριοτήτων του ομίλου, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν την αγορά του κιτρικού οξέος, είχε μεταβιβασθεί, ωστόσο, το 1993 στη Jungbunzlauer, η οποία, κατ' αυτόν τον τρόπο, κατέστη οικονομικός διάδοχος της Jungbunzlauer GmbH όσον αφορά τη διαχείριση των δραστηριοτήτων του ομίλου.
- 132 Πάντως, το γεγονός ότι μια εταιρία εξακολουθεί να υφίσταται ως νομική οντότητα δεν αποκλείει ότι, από την άποψη του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, μπορεί να υπάρχει μεταβίβαση ενός μέρους των δραστηριοτήτων της εν λόγω εταιρίας σε μια άλλη εταιρία, η οποία καθίσταται υπεύθυνη για τις πράξεις που τέλεσε η πρώτη (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-123, σκέψεις 356 έως 359).
- 133 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πλάνη ούτε ως εκ του ότι θεώρησε ότι, όσον αφορά την προγενέστερη της αναδιαρθρώσεως του ομίλου Jungbunzlauer το 1993 περίοδο, η παράβαση έπρεπε να καταλογισθεί στη Jungbunzlauer.
- 134 Συνεπώς, ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από εσφαλμένο προσδιορισμό του αποδέκτη της Αποφάσεως πρέπει να απορριφθεί.

III — Επί της σοβαρότητας της παραβάσεως

- 135 Η προσφεύγουσα θεωρεί, αφενός, ότι η Επιτροπή δεν εκτίμησε ορθώς τον πραγματικό αντίκτυπο της συμπράξεως στην αγορά του κιτρικού οξέος και δεν παρέσχε επαρκή αιτιολογία επ' αυτού. Αφετέρου, η προσφεύγουσα εκτιμά ότι η Επιτροπή δεν έλαβε επαρκώς υπόψη τη σχετικά περιορισμένη οικονομική ισχύ της προσφεύγουσας σε σχέση με τις άλλες οικείες επιχειρήσεις.

Α — Ως προς την ύπαρξη πραγματικού αντικτύπου της συμπράξεως στην αγορά

1. Εισαγωγή

- 136 Κατ' αρχάς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται με βάση διάφορα στοιχεία όπως είναι, μεταξύ άλλων, οι ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως και το πλαίσιο της, τούτο δε χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει υποχρεωτικά να λαμβάνονται υπόψη (διάταξη του Δικαστηρίου της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-1611, σκέψη 54· απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Ιουλίου 1997, C-219/95 P, Ferriere Nord κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-4411, σκέψη 33, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 20ής Μαρτίου 2002, T-9/99, HFB κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. II-1487, σκέψη 443). Στο πλαίσιο αυτό, ο πραγματικός αντίκτυπος της συμπράξεως στη σχετική αγορά μπορεί να ληφθεί υπόψη ως ένα από τα προσήκοντα κριτήρια.

- 137 Με τις κατευθυντήριες γραμμές της (σημείο 1 Α, πρώτο εδάφιο), η Επιτροπή ανέφερε ότι, για να αξιολογηθεί η σοβαρότητα μιας παραβάσεως, λαμβάνονται υπόψη, πέραν του χαρακτήρα της ίδιας της παραβάσεως και της εκτάσεως της γεωγραφικής αγοράς αναφοράς, «ο πραγματικός αντίκτυπος [της παραβάσεως] επί της αγοράς, εφόσον αυτός είναι δυνατόν να εκτιμηθεί».

- 138 Εν προκειμένω, από τις αιτιολογικές σκέψεις 210 έως 230 της Αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή καθόρισε πράγματι το ύψος του προστίμου, που προσδιορίστηκε με βάση τη σοβαρότητα της παραβάσεως, λαμβάνοντας υπόψη τα τρία αυτά κριτήρια. Ειδικότερα, η Επιτροπή θεώρησε, στο πλαίσιο αυτό, ότι η σύμπραξη είχε «πραγματική επίπτωση» στην αγορά του κιτρικού οξέος (αιτιολογική σκέψη 230 της Αποφάσεως).
- 139 Πάντως, κατά τη *Jungbunzlauer*, στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή δεν εκτίμησε ορθώς τον πραγματικό αντίκτυπο της συμπράξεως στην αγορά του κιτρικού οξέος και δεν παρέσχε επαρκή αιτιολογία επ' αυτού.

2. Επί της υπάρξεως πλανών εκτιμήσεως

- 140 Κατά τη *Jungbunzlauer*, η Επιτροπή υπέπεσε σε πολλές πλάνες εκτιμήσεως που επηρεάζουν τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων.

α) Επί του ότι η Επιτροπή επέλεξε εσφαλμένη μέθοδο για να αποδείξει ότι η σύμπραξη είχε πραγματικό αντίκτυπο στην αγορά

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 141 Η *Jungbunzlauer* προσάπτει στην Επιτροπή ότι παρέλειψε να αποδείξει τον πραγματικό αντίκτυπο της συμπράξεως στην αγορά και ότι, αντιστρέφοντας το βάρος αποδείξεως, το επέρριψε στις οικείες επιχειρήσεις. Πάντως, εναπόκειται στην Επιτροπή να προσκομίσει τις σχετικές αποδείξεις όταν επιλέγει να λάβει υπόψη τον

ως άνω αντίκτυπο για τον καθορισμό των προστίμων (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-308/94, Cascades κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-925, σκέψεις 180 επ., και της 15ης Μαρτίου 2000, T-25/95, T-26/95, T-30/95 έως T-32/95, T-34/95 έως T-39/95, T-42/95 έως T-46/95, T-48/95, T-50/95 έως T-65/95, T-68/95 έως T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 και T-104/95, Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. II-491, σκέψη 4863).

142 Στο πλαίσιο αυτό, οι απαιτήσεις, σε επίπεδο αποδείξεως, δεν θα μπορούσαν να είναι λιγότερο αυστηρές απ' ό,τι για άλλες διαπιστώσεις όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά: η αμφιβολία αποβαίνει υπέρ των οικείων επιχειρήσεων («in dubio pro reo»). Κατά συνέπεια, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, αν οι περιστάσεις που διαπιστώθηκαν από την Επιτροπή μπορούν να έχουν άλλη πειστική εξήγηση, εκτός από εκείνη που έγινε δεκτή από την Επιτροπή, οι απαιτήσεις που βαρύνουν την τελευταία σε επίπεδο αποδείξεως δεν πληρούνται (απόφαση Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 115 ανωτέρω αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1978, 27/76, United Brands κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1978, σ. 75, σκέψη 267, και της 28ης Μαρτίου 1984, C-29/83 και C-30/83, CRAM κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 1679, σκέψη 20).

143 Η Jungbunzlauer προβάλλει ότι από τις αιτιολογικές σκέψεις 211, 213, 216, 218 και 226 της Αποφάσεως προκύπτει ότι, αντί να προσκομίσει αποδείξεις σχετικά με την ύπαρξη επιπτώσεων της συμπράξεως στην αγορά, η Επιτροπή συνήγαγε, από την ύπαρξη της συμπράξεως, το υποστατό των επιπτώσεων της εν λόγω συμπράξεως στην αγορά. Πάντως, μια τέτοια συλλογιστική συνιστά φαύλο κύκλο, καθόσον, αν ήταν ακριβής, κάθε σύμπραξη θα είχε κατ' ανάγκην επιπτώσεις στην αγορά και η εξέταση της Επιτροπής θα ήταν άσκοπη. Όμως, από την ίδια την πρακτική της Επιτροπής προκύπτει ότι υπάρχουν συμπράξεις που δεν έχουν καμία επίπτωση στην αγορά, όπως τούτο επιβεβαιώνεται από τις κατευθυντήριες γραμμές (σημείο 3) και από τη νομολογία του Πρωτοδικείου (απόφαση Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 141 ανωτέρω, σκέψεις 4863 επ.).

144 Η Επιτροπή δεν αμφισβητεί ότι τα κριτήρια της υλοποίησης και του πραγματικού αντικτύπου μιας συμπράξεως στην οικεία αγορά δεν μπορούν να συγχέονται και ότι εναπόκειται σ' αυτή να προσκομίσει αποδείξεις επ' αυτού. Ωστόσο, κατά την Επιτροπή, εν προκειμένω, αυτή δεν αντέστρεψε το βάρος αποδείξεως, αλλά προσκόμισε επαρκώς κατά νόμον μια τέτοια απόδειξη.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

145 Λαμβανομένων υπόψη των αιτιάσεων που διατύπωσε η Jungbunzlauer όσον αφορά τη μέθοδο που επέλεξε η Επιτροπή για να αποδείξει ότι η σύμπραξη είχε πραγματικό αντίκτυπο στην αγορά του κιτρικού οξέος, πρέπει να συνοψισθεί η ανάλυση που πραγματοποίησε η Επιτροπή, όπως αυτή προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 210 έως 228 της Αποφάσεως, προτού κριθεί το βάσιμο των επιχειρημάτων που προέβαλε η Jungbunzlauer.

— Σύνοψη της αναλύσεως που πραγματοποίησε η Επιτροπή

146 Κατ' αρχάς, η Επιτροπή παρατήρησε ότι «[η] παράβαση διαπράχθηκε από επιχειρήσεις οι οποίες, κατά την περίοδο που καλύπτεται από την παρούσα απόφαση, αντιπροσώπευαν το 60 % της παγκόσμιας αγοράς και περίπου το 70 % της ευρωπαϊκής αγοράς κιτρικού οξέος» (αιτιολογική σκέψη 210 της Αποφάσεως).

147 Εν συνεχεία, η Επιτροπή τόνισε ότι, «[ε]φόσον οι ρυθμίσεις αυτές εφαρμόστηκαν, είχαν πραγματική επίπτωση στην αγορά» (αιτιολογική σκέψη 210 της Αποφάσεως). Στην αιτιολογική σκέψη 212 της Αποφάσεως, αναφερόμενη στο τμήμα της Αποφάσεως που αφορά την περιγραφή των πραγματικών περιστατικών, η Επιτροπή επανέλαβε το επιχείρημα ότι οι συμφωνίες της συμπράξεως είχαν «[εφαρμοστεί] επιμελώς» και προσέθεσε ότι «μία από τις συμμετέχουσες εταιρίες δήλωσε ότι “εξεπλάγη από το επίπεδο τυπικών διαδικασιών και οργάνωσης στο οποίο είχαν φθάσει οι συμμετέχοντες για να καταλήξουν σε αυτή τη συμφωνία”». Ομοίως, στην αιτιολογική σκέψη 216 της Αποφάσεως, η Επιτροπή σημείωσε ότι, «[μ]ε βάση τα ανωτέρω και τις προσπάθειες που κατέβαλε η κάθε συμμετέχουσα εταιρία για τη σύνθετη οργάνωση [της συμπράξεως], δεν είναι δυνατό να αμφισβητηθεί η αποτελεσματικότητα της υλοποίησης της συμφωνίας».

148 Επιπλέον, η Επιτροπή θεώρησε ότι δεν ήταν αναγκαίο «να προσδιοριστεί επακριβώς ποσοτικά κατά πόσον οι τιμές ήταν διαφορετικές από αυτές που θα

επικρατούσαν ενδεχομένως εάν δεν εφαρμόζονταν αυτές οι συμφωνίες» (αιτιολογική σκέψη 211 της Αποφάσεως). Συγκεκριμένα, η Επιτροπή υποστήριξε ότι «αυτό δεν είναι δυνατό να υπολογίζεται πάντοτε με αξιόπιστο τρόπο, εφόσον και ορισμένοι άλλοι εξωτερικοί παράγοντες επηρέασαν ενδεχομένως ταυτόχρονα την εξέλιξη των τιμών του προϊόντος, καθιστώντας με τον τρόπο αυτό εξαιρετικά δυσχερή τη συναγωγή συμπερασμάτων για τη σχετική σημασία όλων των πιθανών αιτιωδών παραγόντων» (ibidem). Ωστόσο, στην αιτιολογική σκέψη 213 της Αποφάσεως, η Επιτροπή περιέγραψε την εξέλιξη των τιμών του κιτρικού οξέος από τον Μάρτιο του 1991 έως το 1995 σημειώνοντας κατ' ουσίαν ότι, μεταξύ του Μαρτίου του 1991 και των μέσων του 1993, οι τιμές του κιτρικού οξέος είχαν αυξηθεί κατά 40 % και ότι, μετά την ημερομηνία αυτή, είχαν ουσιαστικά διατηρηθεί στο επίπεδο αυτό. Ομοίως, στις αιτιολογικές σκέψεις 214 και 215 της Αποφάσεως, η Επιτροπή υπενθύμισε ότι τα μέλη της συμπράξεως είχαν καθορίσει ποσοστώσεις πωλήσεως και είχαν σχεδιάσει και εφαρμόσει μηχανισμούς πληροφόρησης, παρακολούθησης και αντιστάθμισης για να διασφαλισθεί η εφαρμογή των ποσοστώσεων.

149 Τέλος, στις αιτιολογικές σκέψεις 217 έως 228 της Αποφάσεως, η Επιτροπή συνόψισε, ανέλυσε και απέρριψε επιχειρήματα που προέβαλαν τα εμπλεκόμενα μέρη κατά τη διοικητική διαδικασία, στα οποία περιλαμβάνονται εκείνα που προέβαλε η Jungbunzlauer. Ωστόσο, στην αιτιολογική σκέψη 226 της Αποφάσεως, η Επιτροπή θεώρησε, με την ακόλουθη διατύπωση, ότι τα επιχειρήματα που προέβαλαν τα εμπλεκόμενα μέρη δεν μπορούσαν να γίνουν δεκτά:

«Οι εξηγήσεις που έδωσαν οι ADM, [H & R] και Jungbunzlauer σχετικά με τις αυξήσεις των τιμών την περίοδο 1991-1992 μπορεί να ισχύουν σε κάποιο βαθμό, αλλά δεν καταδεικνύουν με πειστικό τρόπο ότι η εφαρμογή της συμφωνίας σύμπραξης δεν θα μπορούσε κατά κανένα τρόπο να επηρεάσει τις διακυμάνσεις των τιμών. Αν και τα φαινόμενα που περιγράφουν ενδέχεται να υφίστανται και χωρίς την ύπαρξη καρτέλ, ταιριάζουν επίσης απόλυτα και με μια κατάσταση λειτουργίας καρτέλ. Το γεγονός ότι οι τιμές του κιτρικού οξέος αυξήθηκαν κατά 40 % σε διάστημα 14 μηνών δεν είναι δυνατό να εξηγηθεί αποκλειστικά με όρους ανταγωνιστικής αντίδρασης, αλλά πρέπει να ερμηνευθεί και με βάση τα πραγματικά περιστατικά κατά τα οποία οι συμμετέχοντες είχαν συμφωνήσει να προβούν σε συντονισμένες αυξήσεις τιμών και σε κατανομή μεριδίων της αγοράς καθώς και στην εφαρμογή συστήματος αναφοράς και παρακολούθησης. Όλα αυτά συνέβαλαν ενδεχομένως στην επιτυχία των προσπαθειών για αύξηση της τιμής.»

150 Ομοίως, στην αιτιολογική σκέψη 228 της Αποφάσεως, η Επιτροπή απάντησε ως εξής στα επιχειρήματα που προέβαλε η Jungbunzlauer:

«Το γεγονός, που αναφέρει η Jungbunzlauer, ότι το συνολικό “μερίδιο αγοράς” των μελών του καρτέλ μειώθηκε με την πάροδο του χρόνου, από περίπου 70 % που ήταν αρχικά στο 52 % το 1994, δείχνει ασφαλώς τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν τα μέλη του καρτέλ να διατηρήσουν τις τιμές σε επίπεδο υψηλότερο από αυτό που θα επέβαλλε ο ανταγωνισμός. Αυτό, ωστόσο, δεν αποδεικνύει ότι η παράνομη πρακτική δεν είχε επίπτωση στην αγορά. Αντίθετα, η μεγάλη αύξηση των εισαγωγών από την Κίνα από το 1992 και μετά δείχνει ότι τα μέλη του καρτέλ δεν προσαρμόζονταν, όπως θα είχαν πράξει υπό φυσιολογικές συνθήκες, στην πίεση που ασκούσαν οι εισαγωγές αυτές επί των τιμών.»

— Εκτίμηση

151 Κατ’ αρχάς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, σύμφωνα με το σημείο 1 Α, πρώτο εδάφιο, των κατευθυντηρίων γραμμών, κατά τον υπολογισμό του προστίμου με βάση τη σοβαρότητα της παραβάσεως, η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη, μεταξύ άλλων, «τον πραγματικό αντίκτυπο [της παραβάσεως] επί της αγοράς, εφόσον αυτός είναι δυνατό να εκτιμηθεί».

152 Συναφώς, πρέπει να αναλυθεί η ακριβής σημασία της εκφράσεως «εφόσον αυτός [ήτοι ο πραγματικός αντίκτυπος] είναι δυνατό να εκτιμηθεί». Ειδικότερα, πρέπει να καθοριστεί αν, υπό την έννοια της εκφράσεως αυτής, η Επιτροπή μπορεί να λάβει υπόψη τον πραγματικό αντίκτυπο μιας παραβάσεως στο πλαίσιο του υπολογισμού των προστίμων μόνον αν, και στον βαθμό που, είναι σε θέση να εκφράσει ποσοτικά τον αντίκτυπο αυτό.

153 Όπως ορθώς ισχυρίστηκε η Επιτροπή, η εξέταση του αντικτύπου μιας συμπράξεως στην αγορά συνεπάγεται κατ’ ανάγκην τη χρησιμοποίηση υποθέσεων. Στο πλαίσιο

αυτό, η Επιτροπή πρέπει κυρίως να εξετάσει ποια θα ήταν η τιμή του επίμαχου προϊόντος αν δεν υπήρχε η σύμπραξη. Κατά την εξέταση όμως των αιτιών της πραγματικής εξελίξεως των τιμών, είναι παρακινδυνευμένο να γίνονται υποθέσεις σχετικά με την αντίστοιχη επίδραση καθεμιάς από τις αιτίες αυτές. Πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το αντικειμενικό γεγονός ότι, λόγω της συμπράξεως σχετικά με τις τιμές, τα μέρη παραιτήθηκαν ακριβώς από την ελευθερία τους να ανταγωνίζονται στον τομέα των τιμών. Έτσι, η αξιολόγηση της επιρροής παραγόντων άλλων πέραν αυτής της εκούσιας αποχής των μερών της συμπράξεως στηρίζεται κατ' ανάγκην σε πιθανότητες που είναι εύλογες και οι οποίες δεν μπορούν να εκφραστούν ποσοτικά με ακρίβεια.

- 154 Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να προσάπτεται στην Επιτροπή ότι στηρίχθηκε στον πραγματικό αντίκτυπο μιας συμπράξεως στην αγορά που έχει αντικείμενο αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού, όπως είναι μια σύμπραξη σχετικά με τις τιμές ή σχετικά με ποσοτώσεις, χωρίς να εκφράσει ποσοτικά τον αντίκτυπο αυτό ή χωρίς να παράσχει τα αριθμητικά στοιχεία της σχετικής εκτιμήσεως, καθόσον άλλως θα έχανε την πρακτική του αποτελεσματικότητας το κριτήριο του σημείου 1 Α, πρώτο εδάφιο, των κατευθυντηρίων γραμμών.
- 155 Συνεπώς, ο πραγματικός αντίκτυπος μιας συμπράξεως στην αγορά πρέπει να θεωρείται ότι έχει επαρκώς αποδειχθεί αν η Επιτροπή είναι σε θέση να παράσχει συγκεκριμένες και αξιόπιστες ενδείξεις από τις οποίες να προκύπτει, με εύλογη πιθανότητα, ότι η σύμπραξη είχε αντίκτυπο στην αγορά.
- 156 Εν προκειμένω, από τη σύνοψη της αναλύσεως που πραγματοποίησε η Επιτροπή (βλ. σκέψεις 146 έως 150 ανωτέρω) προκύπτει ότι αυτή στηρίχθηκε σε δύο δείκτες για να καταλήξει στην ύπαρξη «πραγματικής επιπτώσεως» της συμπράξεως στην αγορά. Συγκεκριμένα, αφενός, επικαλέσθηκε το γεγονός ότι τα μέλη της συμπράξεως έθεσαν επιμελώς σε εφαρμογή τις συμφωνίες της συμπράξεως (βλ., μεταξύ άλλων, αιτιολογικές σκέψεις 210, 212, 214 και 215, που μνημονεύθηκαν στις σκέψεις 147 και 148 ανωτέρω) και ότι, κατά την εξεταζόμενη περίοδο, τα μέλη αυτά αντιπροσώπευαν άνω του 60 % της παγκόσμιας αγοράς και το 70 % της ευρωπαϊκής αγοράς του κιτρικού οξέος (αιτιολογική σκέψη 210 της Αποφάσεως, που μνημονεύθηκε στη σκέψη 146 ανωτέρω). Αφετέρου, θεώρησε ότι τα στοιχεία που παρέσχον τα εμπλεκόμενα μέρη κατά τη διοικητική διαδικασία καταδείκνυαν ορισμένη σύγκλιση μεταξύ των τιμών που καθόριζε η σύμπραξη και εκείνων που πράγματι εφάρμοζαν τα μέλη της συμπράξεως στην αγορά (αιτιολογική σκέψη 213 της Αποφάσεως, που μνημονεύθηκε στη σκέψη 148 ανωτέρω).

157 Καίτοι είναι αληθές ότι η διατύπωση που χρησιμοποιήθηκε στις αιτιολογικές σκέψεις 210 και 216 της Αποφάσεως (βλ. σκέψη 147 ανωτέρω) θα μπορούσε, μεμονωμένα, να θεωρηθεί ότι υπαινίσσεται ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε σε μια αιτιακή σχέση μεταξύ της υλοποίησης της συμπράξεως και του πραγματικού αντικτύπου της στην αγορά, γεγονός παραμένει ότι από τη συνολική ανάγνωση της αναλύσεως της Επιτροπής αποδεικνύεται ότι, σε αντίθεση με ό,τι ισχυρίζεται η Jungbunzlauer, η Επιτροπή δεν περιορίστηκε στο να συναγάγει από την υλοποίηση της συμπράξεως την ύπαρξη πραγματικών επιπτώσεων της στην αγορά.

158 Πέραν της υπάρξεως μιας «επιμελούς» εφαρμογής των συμφωνιών της συμπράξεως, η Επιτροπή στηρίχθηκε στην εξέλιξη των τιμών του κιτρικού οξέος κατά την περίοδο που καλύπτει η σύμπραξη. Συγκεκριμένα, στην αιτιολογική σκέψη 213 της Αποφάσεως, περιέγραψε τις τιμές του κιτρικού οξέος μεταξύ 1991 και 1995 όπως είχαν καθοριστεί μεταξύ των μελών της συμπράξεως, είχαν αναγγελθεί στους πελάτες και, σε μεγάλο βαθμό, εφαρμοστεί από τα εμπλεκόμενα μέρη. Κατωτέρω θα εξεταστεί αν, όπως υποστηρίζει η Jungbunzlauer, η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλες πλάνες κατά την εκτίμηση των πραγματικών στοιχείων επί των οποίων στήριξε τα συμπεράσματά της.

159 Στο πλαίσιο αυτό, δεν μπορεί να προσάπτεται στην Επιτροπή ότι θεώρησε ότι το γεγονός ότι τα μέλη της συμπράξεως αντιπροσώπευαν πολύ σημαντικό τμήμα της αγοράς του κιτρικού οξέος (60 % της παγκόσμιας αγοράς και 70 % της ευρωπαϊκής αγοράς) συνιστούσε σημαντικό παράγοντα τον οποίο έπρεπε να λάβει υπόψη για να εξετάσει τον πραγματικό αντίκτυπο της συμπράξεως στην αγορά. Συγκεκριμένα, είναι ανατίρρητο ότι η πιθανότητα της αποτελεσματικότητας μιας συμπράξεως αφορώσας τον καθορισμό των τιμών και των ποσοστρώσεων πώλησεως αυξάνει μαζί με το μέγεθος των μεριδίων αγοράς τα οποία μοιράζονται τα μέλη της συμπράξεως αυτής. Ναι μεν είναι αληθές ότι, από μόνο του, το γεγονός αυτό δεν αποδεικνύει την ύπαρξη πραγματικής επιπτώσεως στην εν λόγω αγορά, πλην όμως, στην Απόφαση, η Επιτροπή ουδόλως θεώρησε ότι υπάρχει μια τέτοια αιτιακή σχέση, αλλά έλαβε υπόψη το γεγονός αυτό απλώς ως ένα στοιχείο μεταξύ άλλων.

160 Όσον αφορά τις διάφορες αποφάσεις του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου που επικαλέστηκε η Jungbunzlauer, πρέπει να επισημανθεί, πρώτον, ότι οι αποφάσεις του Δικαστηρίου που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 142 ανωτέρω αφορούν το βάρος

αποδείξεως που φέρει η Επιτροπή για να συναχθεί η ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής που εμπίπτει στο άρθρο 81 ΕΚ και όχι, όπως εν προκειμένω, την επίπτωση μιας παραβάσεως στην αγορά, λαμβανομένου υπόψη ότι η παράβαση επεδίωκε αναμφισβήτητα σκοπό αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού.

161 Δεύτερον, επί του ότι η προσφεύγουσα επικαλείται τη συλλογιστική που περιέχεται στη σκέψη 4863 της αποφάσεως *Cimenteries CBR* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 141 ανωτέρω, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το Πρωτοδικείο έκρινε κατ' ουσίαν, με την εν λόγω απόφαση, ότι, οσάκις, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της σοβαρότητας της παραβάσεως για τον υπολογισμό των προστίμων, η Επιτροπή στηρίζεται στα αποτελέσματα της εν λόγω παραβάσεως στην οικεία αγορά, οφείλει «να τα αποδείξει ή να προβάλλει σοβαρούς λόγους για τους οποίους πρέπει αυτά να ληφθούν υπόψη». Κατά συνέπεια, σε αντίθεση με την ερμηνεία της εν λόγω αποφάσεως στην οποία προέβη η *Jungbunzlauer*, το Πρωτοδικείο ανέφερε σαφώς ότι το βάρος αποδείξεως της υπάρξεως αποτελεσμάτων της παραβάσεως στην επίμαχη αγορά, το οποίο φέρει η Επιτροπή όταν λαμβάνει υπόψη τα εν λόγω αποτελέσματα στο πλαίσιο του υπολογισμού του προστίμου με βάση τη σοβαρότητα της παραβάσεως, είναι λιγότερο επαχθές από εκείνο που φέρει η Επιτροπή όταν οφείλει να αποδείξει την ύπαρξη, αυτή καθ' εαυτή, μιας παραβάσεως σε περίπτωση συμπράξεως. Συγκεκριμένα, για να ληφθεί υπόψη ο πραγματικός αντίκτυπος της συμπράξεως στην αγορά, αρκεί, σύμφωνα με την ως άνω απόφαση, να προβάλλει η Επιτροπή «σοβαρούς λόγους για τους οποίους πρέπει [αυτός] να ληφθεί υπόψη».

162 Τρίτον, όσον αφορά την απόφαση *Cascades* κατά Επιτροπής, σκέψη 141 ανωτέρω, είναι αληθές ότι, στην υπόθεση αυτή, το Πρωτοδικείο εξέτασε αν η Επιτροπή είχε αποδείξει την ύπαρξη αποτελεσμάτων της παραβάσεως στην οικεία αγορά. Ωστόσο, από τις σκέψεις 181 έως 185 της εν λόγω αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε εν προκειμένω σε μια έκθεση προκειμένου να αποδείξει την ύπαρξη αποτελεσμάτων, η οποία έκθεση, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις στις οποίες προέβη το Πρωτοδικείο, υποστήριζε μόνον εν μέρει τα συμπεράσματα που είχε αντλήσει η Επιτροπή από την εν λόγω έκθεση.

163 Από όλες τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν επέλεξε μια προδήλως εσφαλμένη μέθοδο προκειμένου να εκτιμήσει τον πραγματικό αντίκτυπο της συμπράξεως στην αγορά του κιτρικού οξέος.

β) Επί της εκτιμήσεως της εξελίξεως των τιμών του κιτρικού οξέος

Επιχειρήματα των διαδίκων

- ¹⁶⁴ Αφενός, η Jungbunzlauer αμφισβητεί ότι η Επιτροπή προσκόμισε αποδείξεις σχετικά με τον πραγματικό αντίκτυπο της συμπράξεως στην αγορά με την εκ μέρους της εκτίμηση της εξελίξεως της τιμής του κιτρικού οξέος μεταξύ 1991 και 1993, η οποία επαναλαμβάνεται στις αιτιολογικές σκέψεις 213 και 214 της Αποφάσεως.
- ¹⁶⁵ Συγκεκριμένα, καίτοι η Jungbunzlauer δεν αμφισβητεί ότι, γενικώς, οι συμφωνίες σχετικά με τις τιμές έχουν επιπτώσεις όταν οι πραγματικές τιμές εξελίσσονται όπως και οι συμφωνηθείσες τιμές, γεγονός παραμένει ότι μια τέτοια ευθυγράμμιση δεν αποδείχθηκε, ακριβώς, από την Επιτροπή εν προκειμένω. Η Jungbunzlauer παρατηρεί ότι, σε αντίθεση με ό,τι συνέβη στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Cascades κατά Επιτροπής (σκέψη 141 ανωτέρω, σκέψεις 180 επ.), στην υπό κρίση υπόθεση, αμφισβητούσε πάντοτε ότι οι τιμές που συμφωνήθηκαν κατά τη διάρκεια των συσκέψεων της συμπράξεως είχαν απαιτηθεί από τους πελάτες. Η Jungbunzlauer υποστηρίζει ότι εξήγησε τούτο με λεπτομέρειες για όλη την περίοδο μεταξύ 1991 και 1995, τούτο δε τόσο με την απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων όσο και με το δικόγραφο της προσφυγής.
- ¹⁶⁶ Αφετέρου, η Jungbunzlauer υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν έλαβε δεόντως υπόψη τις διάφορες περιστάσεις που είχε επικαλεσθεί κατά τη διοικητική διαδικασία προκειμένου να αμφισβητήσει τον αντίκτυπο της συμπράξεως στην αγορά.
- ¹⁶⁷ Πρώτον, η Jungbunzlauer προσάπτει στην Επιτροπή ότι έλαβε υπόψη την εξέλιξη των τιμών του κιτρικού οξέος, η οποία διαπιστώθηκε κατά τη διάρκεια των ετών

1991 και 1992 (αιτιολογική σκέψη 213 της Αποφάσεως), και ότι απέρριψε το επιχείρημά της που αντλείτο από το ότι η εν λόγω εξέλιξη των τιμών δεν οφειλόταν στη σύμπραξη (αιτιολογικές σκέψεις 224 έως 226 της Αποφάσεως). Κατά τη Jungbunzlauer, αν η Επιτροπή είχε εξετάσει, ως όφειλε, τις οικονομικές συνθήκες που χαρακτήριζαν την οικεία περίοδο, θα είχε διαπιστώσει ότι δεν ήταν δυνατό να αποδειχθεί με επαρκή βεβαιότητα ότι η σύμπραξη έδωσε λαβή για την ως άνω εξέλιξη των τιμών.

168 Η Jungbunzlauer επικαλείται το γεγονός ότι, στο σημείο III 1, στοιχείο α', της απαντήσεώς της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, είχε ήδη εκθέσει ότι η εμφανής εξάπλωση της ζητήσεως που προέκυψε από την ανάπτυξη της αγοράς του κιτρικού οξέος ή των αλάτων νατρίου κιτρικού οξέος (για τα οποία το κιτρικό οξύ χρησιμεύει ως βασικό προϊόν), ως ουσίας που χρησιμοποιείται στη βιομηχανία των απορρυπαντικών, ήταν κυρίως υπεύθυνη για την αύξηση των τιμών κατά τα έτη 1991 και 1992. Η Jungbunzlauer αναφέρει ότι, κατά τα τέλη της δεκαετίας του '80 και κατά τις αρχές της δεκαετίας του '90, η βιομηχανία των απορρυπαντικών άρχισε, για λόγους που συνδέονται με την προστασία του περιβάλλοντος και με την πολιτική της αγοράς, να αντικαθιστά τη χρήση των φωσφορικών αλάτων με προϊόντα που έχουν ως βάση το κιτρικό οξύ, τα οποία είναι πλέον πρόσφορα από οικολογικής απόψεως, πράγμα που επέφερε διπλασιασμό των ρυθμών ανάπτυξης του κιτρικού οξέος και των κιτρικών αλάτων. Επιπλέον, εκθέτει ότι προβλεπόταν ακόμη αυξημένη ζήτηση για τα επόμενα έτη. Η Jungbunzlauer συνάγει ότι η πραγματική αύξηση της ζητήσεως και εκείνη της προβλεπομένης καταναλώσεως για τη δεκαετία του '90 παρείχαν τη δυνατότητα στους παραγωγούς κιτρικού οξέος να απαιτούν υψηλότερες τιμές.

169 Η Jungbunzlauer υπενθυμίζει ότι, προς στήριξη της ως άνω επιχειρηματολογίας, κατέθεσε εσωτερικές μελέτες καθώς και ένα άρθρο προερχόμενο από τον εξειδικευμένο Τύπο, από το οποίο προέκυπτε, πρώτον, ότι η χρήση αλάτων νατρίου κιτρικού οξέος στον τομέα των απορρυπαντικών στην Ευρώπη ήταν 22 φορές μεγαλύτερη το 1990 απ' ό,τι το 1989, δεύτερον, ότι μπορούσαν, κατά ρεαλιστικό τρόπο, να προβλεφθούν πωλήσεις αφορώσες ποσότητα 44 000 τόνων για το 1993 (πράγμα που αντιστοιχούσε σε αύξηση κατά 100 % μεταξύ 1990 και 1993) και, τρίτον, ότι στην εξέλιξη αυτή προστίθεται ακόμη μια σημαντική αύξηση που προβλεπόταν στον τομέα των απορρυπαντικών για επιτραπέζια σκευή και η οποία αφορούσε ποσότητα 22 000 τόνων ετησίως για το έτος 1993.

- 170 Η Jungbunzlauer προσθέτει ότι, κατά τα έτη 1991 και 1992, η αυξημένη ζήτηση κιτρικού οξέος δεν μπορούσε να ικανοποιηθεί από την υφιστάμενη παραγωγική ικανότητα. Ο όμιλος Jungbunzlauer και άλλοι παραγωγοί πραγματοποίησαν συμπληρωματικές αγορές στην Ινδονησία ή στην Κίνα, προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες. Τούτο καταδεικνύει ότι υφίστατο σημαντική πλεονάζουσα ζήτηση, η οποία έδωσε λαβή για την αύξηση των τιμών το 1991 και το 1992.
- 171 Η Jungbunzlauer επικαλείται ακόμη το γεγονός ότι, στο σημείο III 1, στοιχείο β', της απαντήσεώς της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, εξέθεσε ήδη ότι η αύξηση των τιμών που διαπιστώθηκε από την Επιτροπή κατά τα έτη 1991 και 1992 έπρεπε, εξάλλου, να μετριασθεί με γνώμονα το γεγονός ότι, κατά τα έτη 1986 έως 1990, οι τιμές της αγοράς είχαν μειωθεί περίπου κατά 45 %. Η Jungbunzlauer συνάγει ότι η αύξηση των τιμών που διαπιστώθηκε κατά τη διάρκεια των ετών 1991 και 1992 αποτελούσε, εν τέλει, διόρθωση των τιμών που προκλήθηκε από τις δυνάμεις της αγοράς.
- 172 Δεύτερον, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, στην αιτιολογική σκέψη 227 της Αποφάσεως, η Επιτροπή απέρριψε εσφαλμένως τα επιχειρήματά της που αντλούνται από τις απαντήσεις των αγοραστών κιτρικού οξέος στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών που τους είχε απευθύνει η Επιτροπή στις 20 Ιανουαρίου 1998. Συγκεκριμένα, κατά τη Jungbunzlauer, οι ως άνω απαντήσεις, των οποίων παραθέτει αποσπάσματα στο δικόγραφο της προσφυγής της και στο υπόμνημά της απαντήσεως, επιβεβαιώνουν ότι η σύμπραξη δεν είχε αρνητικά αποτελέσματα για τους αγοραστές. Αντιθέτως, η Επιτροπή δεν προσκόμισε απαντήσεις των αγοραστών που να αποδεικνύουν το αντίθετο.
- 173 Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, στην αιτιολογική σκέψη 227 της Αποφάσεως, η Επιτροπή επεδίωξε εσφαλμένως να ελαχιστοποιήσει τη σημασία των ως άνω απαντήσεων επικαλούμενη το γεγονός ότι η ερώτηση που έδωσε λαβή για τις εν λόγω απαντήσεις «εντασσόταν σε ένα γενικό πλαίσιο [που αφορούσε] την ένταση του ανταγωνισμού στην αγορά» και ότι η εν λόγω ερώτηση έπρεπε «να εξετασθεί υπό το πρίσμα προκαταρκτικής έρευνας για τα βασικά χαρακτηριστικά της αγοράς του κιτρικού οξέος». Αντιθέτως, η τεθείσα ερώτηση αφορούσε το ακόλουθο ζήτημα: «Υπάρχει έντονος ανταγωνισμός στο επίπεδο των τιμών στην αγορά του κιτρικού οξέος; Παρακαλείσθε να δώσετε λεπτομερή απάντηση στην ερώτηση αυτή». Κατά

τη Jungbunzlauer, οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους πελάτες παρέσχον μια απολύτως σαφή εικόνα επ' αυτού, πράγμα που η Επιτροπή απλώς αγνόησε. Η Επιτροπή δεν θα μπορούσε να διατυπώσει μια αίτηση παροχής πληροφοριών και να την απευθύνει, με μεγάλες δαπάνες, σε πολλές επιχειρήσεις, εν συνεχεία δε να κρίνει την εν λόγω αίτηση ακατάλληλη, προφανώς διότι αυτή δεν προσέδωσε το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Επιπλέον, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η Επιτροπή, από το πλαίσιο των ερωτήσεων που τέθηκαν προκύπτει σαφώς ότι όλες οι ερωτήσεις αυτές αναφέρονταν στη μεταγενέστερη του έτους 1990 περίοδο.

174 Ομοίως, κατά τη Jungbunzlauer, στην αιτιολογική σκέψη 227 της Αποφάσεως, η Επιτροπή εσφαλμένως επικαλέσθηκε εις βάρος των ως άνω απαντήσεων το γεγονός ότι, «[ε]πειδή οι παράνομες συμφωνίες ήταν σε μεγάλο βαθμό περίπλοκες, δεν θα μπορούσε κάποιος ασφαλώς να περιμένει από τους πελάτες να είναι σε θέση να επιβεβαιώσουν ότι δεν υπήρχε ανταγωνισμός στην εν λόγω αγορά». Αντιθέτως, η Jungbunzlauer είναι της γνώμης ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι οι αγοραστές που μνημονεύθηκαν δεν είχαν παρατηρήσει ασυνήθεις μεταβολές της διαρθρώσεως των τιμών. Τούτο είναι αληθές, πολλώ μάλλον εφόσον η αίτηση παροχής πληροφοριών απευθυνόταν στους πελάτες στο πλαίσιο έρευνας που διεξήχθη δυνάμει του δικαίου των συμπράξεων και η αφορώσα το κιτρικό οξύ διαδικασία είχε ήδη περατωθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες. Κατά συνέπεια, ο σύνδεσμος μεταξύ των αυξήσεων των τιμών και των συμφωνιών που περιόριζαν τον ανταγωνισμό θα έπρεπε να είναι προφανής —εξάλλου, όλοι οι πελάτες που μνημονεύθηκαν ήσαν μεγάλες επιχειρήσεις που βρίσκονταν μάλιστα σε θέση να αποδείξουν την ύπαρξη ενός τέτοιου συνδέσμου. Το γεγονός ότι καμία από τις επιχειρήσεις που ερωτήθηκαν δεν κατέληξε στο συμπέρασμα αυτό υπογραμμίζει όντως ότι οι συμφωνίες δεν είχαν επιπτώσεις στην αγορά.

175 Τρίτον, η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι από την αιτιολογική σκέψη 225 της Αποφάσεως προκύπτει ότι αυτή είχε ήδη υποστηρίξει, κατά τη διοικητική διαδικασία, ότι, κατά τη γνώμη της, «το γεγονός ότι το συνολικό μερίδιο των [εμπλεκόμενων] μερών στην παγκόσμια αγορά μειώθηκε από το 70 % αρχικά στο 52 % το 1994 αποδεικνύει ότι το καρτέλ δεν ήταν πλέον σε θέση να επηρεάσει τη διαμόρφωση των τιμών». Κατά τη Jungbunzlauer, η Επιτροπή παρέλειψε να λάβει υπόψη το γεγονός αυτό. Πάντως, από το εν λόγω γεγονός προκύπτει, κατά τη γνώμη της, ότι οι συμμετέχοντες στη σύμπραξη ουδόλως διέθεταν πλέον την ισχύ στην αγορά που θα ήταν αναγκαία για να επιβάλουν τις επιδιωκόμενες τιμές και ότι η σύμπραξη απώλεσε διαρκώς τη σημασία της και δεν ήταν, από το 1993, βεβαίως, πλέον σε θέση να επηρεάσει τη διαμόρφωση των τιμών σε παγκόσμιο επίπεδο. Τούτο επιβεβαιώνεται σαφώς από την απάντηση της εταιρίας Procter & Gamble στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών που της είχε απευθύνει η Επιτροπή στις 20 Ιανουαρίου 1998.

- 176 Η Επιτροπή απορρίπτει την επιχειρηματολογία της Jungbunzlauer και ισχυρίζεται ότι απέδειξε επαρκώς κατά νόμον την ύπαρξη πραγματικού αντικτύπου της συμπράξεως στην αγορά.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 177 Κατά πάγια νομολογία, για να ελεγχθεί η εκτίμηση την οποία διατύπωσε η Επιτροπή όσον αφορά τον πραγματικό αντίκτυπο της συμπράξεως στην αγορά, πρέπει να εξεταστεί κυρίως η εκτίμησή της όσον αφορά τα αποτελέσματα που είχε η σύμπραξη ως προς τις τιμές (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 9ης Ιουλίου 2003, T-224/00, Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midland Ingredients κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-2597, και, υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση Cascades κατά Επιτροπής, σκέψη 141 ανωτέρω, σκέψη 173, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-347/94, Mayr-Melnhof κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1751, σκέψη 225).
- 178 Επιπλέον, η νομολογία υπενθυμίζει ότι, κατά τον καθορισμό της σοβαρότητας της παραβάσεως, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, μεταξύ άλλων, το κανονιστικό και οικονομικό πλαίσιο της επιτιμώμενης συμπεριφοράς (αποφάσεις Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 115 ανωτέρω, σκέψη 612, και Ferriere Nord κατά Επιτροπής, σκέψη 136 ανωτέρω, σκέψη 38) και ότι, για να εκτιμήσει τον πραγματικό αντίκτυπο μιας παραβάσεως στην αγορά, η Επιτροπή πρέπει να αναφέρεται στη λειτουργία του ανταγωνισμού που θα υπήρχε κανονικά αν δεν υφίστατο η παράβαση (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 115 ανωτέρω, σκέψεις 619 και 620· Mayr-Melnhof κατά Επιτροπής, σκέψη 177 ανωτέρω, σκέψη 235, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 11ης Μαρτίου 1999, T-141/94, Thyssen Stahl κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. II-347, σκέψη 645).
- 179 Αφενός, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, στην περίπτωση συμπράξεων που αφορούν τις τιμές, πρέπει να διαπιστώνεται —με εύλογο βαθμό πιθανότητας (βλ. σκέψη 155 ανωτέρω)— ότι οι συμφωνίες παρέσχον πράγματι τη δυνατότητα στα εμπλεκόμενα μέρη να φθάσουν σε ένα επίπεδο τιμών ανώτερο από εκείνο που θα επικρατούσε αν δεν υφίστατο η σύμπραξη. Αφετέρου, από τα προαναφερθέντα απορρέει ότι, στο

πλαίσιο της εκτιμήσεώς της, η Επιτροπή πρέπει να λαμβάνει υπόψη όλες τις αντικειμενικές συνθήκες της σχετικής αγοράς, συνεκτιμώντας το οικονομικό και ενδεχομένως κανονιστικό πλαίσιο που επικρατεί. Από τις αποφάσεις του Πρωτοδικείου που εκδόθηκαν στην υπόθεση που αφορούσε τη σύμπραξη του χαρτονιού (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Mayr-Melnhof κατά Επιτροπής, σκέψη 177 ανωτέρω, σκέψεις 234 και 235) προκύπτει ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ύπαρξη, ενδεχομένως, «αντικειμενικών οικονομικών παραγόντων» από τους οποίους προκύπτει ότι, στο πλαίσιο της «ελεύθερης λειτουργίας του ανταγωνισμού», το επίπεδο των τιμών δεν θα είχε εξελιχθεί κατά τον ίδιο τρόπο με το επίπεδο των εφαρμοσθεισών τιμών (βλ., επίσης, αποφάσεις Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midland Ingredients κατά Επιτροπής, σκέψη 177 ανωτέρω, σκέψεις 151 και 152, και Cascades κατά Επιτροπής, σκέψη 141 ανωτέρω, σκέψεις 183 και 184).

- 180 Εν προκειμένω, στην αιτιολογική σκέψη 213 της Αποφάσεως, η Επιτροπή περιέγραψε ως εξής την εξέλιξη των τιμών του κитρικου οξέος, όπως είχαν συμφωνηθεί και εφαρμοστεί από τα μέλη της συμπράξεως:

«Από τον Μάρτιο του 1991 έως τα μέσα του 1993, οι τιμές οι οποίες συμφωνήθηκαν στα πλαίσια του καρτέλ ανακοινώθηκαν σε πελάτες και εφαρμόστηκαν σε μεγάλο βαθμό, ιδίως κατά τα πρώτα έτη λειτουργίας του καρτέλ. Η αύξηση της τιμής σε 2,25 [γερμανικά μάρκα (DEM)] ανά χιλιόγραμμο [...] τον Απρίλιο του 1991, η οποία είχε αποφασισθεί στη συνεδρίαση του καρτέλ του Μαρτίου 1991, εφαρμόστηκε εύκολα στην πράξη. Στη συνέχεια, υπήρξε απόφαση, η οποία ελήφθη τηλεφωνικώς τον Ιούλιο, να αυξηθεί η τιμή σε 2,70 DEM ανά χιλιόγραμμο [...] έως τον Αύγουστο. Και αυτή η αύξηση της τιμής εφαρμόστηκε με επιτυχία στην πράξη. Μια τελευταία αύξηση της τιμής σε 2,80 DEM ανά χιλιόγραμμο [...] συμφωνήθηκε στη συνεδρίαση του Μαΐου 1991 και τέθηκε σε εφαρμογή τον Ιούνιο του 1992. Μετά από αυτή την ημερομηνία, δεν εφαρμόστηκε άλλη αύξηση της τιμής και το καρτέλ επικέντρωσε τις προσπάθειές του στο να διατηρήσει αυτές τις τιμές.»

- 181 Η Jungbunzlauer δεν αμφισβητεί τις αφορώσες τα πραγματικά περιστατικά διαπιστώσεις της Επιτροπής ως προς την εξέλιξη των τιμών που είχαν συμφωνηθεί και τον καθορισμό των ποσοστώσεων πωλήσεως, αλλά περιορίζεται, κατ' ουσίαν, να επικαλεσθεί το γεγονός ότι, στην πραγματικότητα, οι εν λόγω τιμές δεν είχαν απαιτηθεί από τους πελάτες.

- 182 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, με το από 29 Απριλίου 1999 έγγραφό της, το οποίο παρείχε στην Επιτροπή τις πληροφορίες που είχαν ζητηθεί βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 17, η προσφεύγουσα περιέγραψε τις τιμές που είχαν καθοριστεί στο πλαίσιο της συμπράξεως. Επιπλέον, με το παράρτημα της απαντήσεώς της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, η προσφεύγουσα υπέβαλε στην Επιτροπή γραφικές παραστάσεις σχετικά με την εξέλιξη της τιμής του κιτρικού οξέος κατά τη διάρκεια των ετών 1991 έως 1995.
- 183 Πάντως, από τις εν λόγω γραφικές παραστάσεις, τις οποίες η Jungbunzlauer κατήρτισε και υπέβαλε στην Επιτροπή με δική της πρωτοβουλία, προκύπτει, ιδίως, ότι οι τιμές που είχαν όντως ζητηθεί από τους πελάτες ακολουθούσαν κατά παράλληλο τρόπο την εξέλιξη των τιμών, όπως αυτές είχαν καθοριστεί από τα μέλη της συμπράξεως, έστω και αν οι εν λόγω τιμές ήσαν, γενικώς, χαμηλότερες από το επίπεδο των συμφωνηθεισών τιμών. Ειδικότερα, από τις ως άνω γραφικές παραστάσεις προκύπτει ότι, όταν, τον Μάρτιο του 1991 και τον Ιούλιο του 1991, τα μέλη της συμπράξεως αποφάσισαν να αυξήσουν τις τιμές του κιτρικού οξέος που χρησιμοποιείται στον τομέα της διατροφής από 2,25 DEM ανά χιλιόγραμμο σε περίπου 2,7 DEM ανά χιλιόγραμμο, οι τιμές που όντως εξητούντο από τους πελάτες, οι οποίες ανέρχονταν τον Απρίλιο του 1991 μεταξύ 1,9 και 2,1 DEM ανά χιλιόγραμμο, είχαν αυξηθεί και κυμαίνονταν μεταξύ 2,7 και 2,75 DEM ανά χιλιόγραμμο. Ομοίως, από αυτές τις γραφικές παραστάσεις προκύπτει ότι, όταν, μετά την εν λόγω αύξηση των τιμών, τα μέλη της συμπράξεως συμφώνησαν να διατηρήσουν τις τιμές μεταξύ 2,7 και 2,8 DEM ανά χιλιόγραμμο, οι τιμές που εξητούντο πράγματι από τους πελάτες κυμαίνονταν μεταξύ 2,6 και 2,75 DEM ανά χιλιόγραμμο. Ομοίως, από τις εν λόγω γραφικές παραστάσεις προκύπτει ότι οι τιμές που εξητούντο πράγματι από τους πελάτες ακολουθούσαν, σε μεγάλο βαθμό, τις αποφάσεις των μελών της συμπράξεως, οι οποίες ελήφθησαν το 1994, να μειωθούν οι τιμές του κιτρικού οξέος σε 2,65 DEM ανά χιλιόγραμμο, αν και σε χαμηλότερο επίπεδο ώστε να κυμανθούν μεταξύ 2,45 και 2,6 DEM ανά χιλιόγραμμο.
- 184 Επομένως, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η Jungbunzlauer, από τις πληροφορίες που αυτή παρέσχε στην Επιτροπή κατά τη διοικητική διαδικασία προκύπτει σαφώς ότι υπήρχε διαρκής ευθυγράμμιση μεταξύ των τιμών που καθόριζαν τα μέλη της συμπράξεως και εκείνων που πράγματι εφαρμόζονταν.
- 185 Πάντως, σε μια τέτοια περίπτωση, η Επιτροπή μπορούσε να επικαλεσθεί ορθώς, στην αιτιολογική σκέψη 219 της Αποφάσεως, την απόφαση Cascades κατά Επιτροπής, σκέψη 141 ανωτέρω (σκέψη 179), και να θεωρήσει ότι υφίστατο άμεση

σχέση μεταξύ της εξελίξεως των αναγγελθεισών τιμών και εκείνης των εφαρμοσθεισών τιμών προκειμένου να συναγάγει ότι, βάσει των ως άνω στοιχείων, είχε αποδειχθεί επαρκώς κατά νόμον ότι η σύμπραξη είχε πραγματικό αντίκτυπο στην αγορά, ο οποίος, κατά την έννοια των κατευθυντηρίων γραμμών, ήταν «δυνατό να εκτιμηθεί» διά της συγκρίσεως μεταξύ της υποθετικής τιμής που θα ίσχυε αν δεν υφίστατο η σύμπραξη και της τιμής που εφαρμόστηκε εν προκειμένω κατόπιν της συστάσεως της συμπράξεως.

186 Η αντίρρηση που προέβαλε η Jungbunzlauer, σύμφωνα με την οποία οι τιμές θα είχαν αυξηθεί ακόμη και αν δεν υφίστατο η σύμπραξη, δεν μπορεί να επηρεάσει το ως άνω συμπέρασμα. Συγκεκριμένα, έστω και αν είναι αληθές ότι ένα τέτοιο ενδεχόμενο δεν αποκλείεται, γεγονός παραμένει ότι η Επιτροπή ορθώς θεώρησε, στην αιτιολογική σκέψη 226 της Αποφάσεως, ότι η αύξηση των τιμών δεν μπορούσε να εξηγηθεί αποκλειστικά με όρους ανταγωνιστικής αντίδρασης της αγοράς, αλλά έπρεπε να ερμηνευθεί υπό το πρίσμα της συμπράξεως που είχε παράσχει τη δυνατότητα στα μέλη της να συντονίσουν την εξέλιξη των τιμών. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι, αν δεν υφίστατο η σύμπραξη, το επίπεδο των τιμών θα είχε εξελιχθεί κατά τον ίδιο τρόπο με το επίπεδο των τιμών που εφαρμόστηκαν κατόπιν της συμπράξεως. Τούτο επιβεβαιώνεται από τη δήλωση της ίδιας της Jungbunzlauer στο από 21 Μαΐου 1999 έγγραφό της. Καίτοι δεν μπορεί να αποκλεισθεί ότι άλλοι λόγοι, εκτός από την αναζήτηση της αποτελεσματικότητας της συμπράξεως, παρακίνησαν τα μέλη της να θεσπίσουν μηχανισμούς συνεννόησης, πληροφόρησης και επιτήρησης, γεγονός παραμένει ότι, λαμβανομένων υπόψη, ιδίως, των διοικητικών εξόδων και των κινδύνων ανακαλύψεως που συνδέονται με μια τέτοια σύμπραξη, η εξήγηση που παρέσχε η Επιτροπή, ήτοι η βελτίωση της αποτελεσματικότητας της συμπράξεως, αποτελεί την πλέον πιθανή εξήγηση (βλ. σκέψη 154 ανωτέρω).

187 Ομοίως, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η Jungbunzlauer, η Επιτροπή μπορούσε, ορθώς, να απορρίψει, στην αιτιολογική σκέψη 227 της Αποφάσεως, τις απαντήσεις που παρέσχον οι αγοραστές κιτρικού οξέος στην αίτησή της παροχής πληροφοριών της 20ής Ιανουαρίου 1998 ως μη πειστικές.

188 Συγκεκριμένα, αφενός, με την ερώτηση αριθ. 4 της ως άνω αιτήσεως παροχής πληροφοριών, η Επιτροπή ζητούσε να πληροφορηθεί αν οι αγοραστές είχαν διαπιστώσει αισθητή άνοδο της τιμής του κιτρικού οξέος μεταξύ του έτους 1990 και

της ημερομηνίας αποστολής της εν λόγω αιτήσεως το 1998. Με την απάντησή τους, καίτοι ορισμένοι αγοραστές ανέφεραν ότι είχαν διαπιστώσει αυξήσεις της τιμής κατά τη διάρκεια ορισμένων συγκεκριμένων περιόδων, οι οποίες αντιστοιχούσαν στις αυξήσεις που είχαν συμφωνηθεί στο πλαίσιο της συμπράξεως, άλλοι αναφέρθηκαν μόνο σε περιόδους μεταγενέστερες της λήξεως της συμπράξεως το 1995 ή ανέφεραν ότι είχαν διαπιστώσει μείωση των τιμών. Αφετέρου, οι άλλες ερωτήσεις, όπως αυτές είχαν διατυπωθεί από την Επιτροπή με το από 20 Ιανουαρίου 1998 έγγραφό της, δεν αφορούσαν την περίοδο την οποία καλύπτει η σύμπραξη, αλλά την κατάσταση της αγοράς κατά το χρονικό σημείο της αποστολής του εν λόγω εγγράφου. Για τον λόγο αυτό, οι απαντήσεις των αγοραστών δεν ήταν πειστικές όσον αφορά τον πραγματικό αντίκτυπο της συμπράξεως στην αγορά.

189 Τέλος, το γεγονός, το οποίο επικαλέστηκε η Jungbunzlauer, ότι, το 1994, το συνολικό μερίδιο της παγκόσμιας αγοράς που κατείχαν τα εμπλεκόμενα μέρη μειώθηκε από 70 % κατά το αρχικό στάδιο της συμπράξεως σε 52 % δεν παρέχει, επίσης, τη δυνατότητα να αναιρηθεί η ύπαρξη πραγματικής επιπτώσεως της συμπράξεως στη σχετική αγορά. Συγκεκριμένα, αφενός, όπως ορθώς επικαλείται η Επιτροπή, ακριβώς λόγω, κατ' ουσίαν, της αυξήσεως των τιμών του κιτρικού οξέος μεταξύ 1991 και 1993 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υφίστατο τέτοια επίπτωση στην αγορά. Αφετέρου, όσον αφορά την περίοδο από το 1993 έως το 1995, η επίδραση που διαπίστωσε η Επιτροπή συνίστατο, κατ' ουσίαν, στη σταθεροποίηση της τιμής σε ένα υψηλότερο επίπεδο από εκείνο που επικρατούσε πριν από την αύξηση, το 1991. Πάντως, το γεγονός ότι τα μέλη της συμπράξεως δεν κατείχαν ποσοστό μεγαλύτερο από το 52 % της αγοράς δεν καταδεικνύει ότι τα εν λόγω μέλη δεν ήταν σε θέση, τουλάχιστον, να ενθαρρύνουν αυτή την τάση σταθεροποίησης της τιμής.

190 Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλες πλάνες εκτιμήσεως όσον αφορά την εξέλιξη των τιμών του κιτρικού οξέος.

3. Επί της παραβάσεως της υποχρέωσης αιτιολογήσεως

191 Η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι η Απόφαση πάσχει λόγω παραβάσεως της υποχρέωσης αιτιολογήσεως. Κατά τη Jungbunzlauer, η Επιτροπή δεν ανέφερε σε

ποιον βαθμό οι συμφωνίες είχαν επιπτώσεις στην αγορά, αλλά αρκέσθηκε να απορρίψει τις αποδείξεις περί του αντιθέτου που προσκόμισε η Jungbunzlauer κατά τη διοικητική διαδικασία, κρίνοντας τις εν λόγω αποδείξεις ανεπαρκείς, χωρίς να παράσχει την παραμικρή δικαιολογία. Ειδικότερα, η Jungbunzlauer προσάπτει στην Επιτροπή ότι δεν έλαβε θέση επί των απαντήσεων που παρέσχον οι διάφορες επιχειρήσεις στις αιτήσεις της παροχής πληροφοριών, ενώ η προσφεύγουσα έλαβε ρητώς υπόψη την πτυχή αυτή με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.

- 192 Η Επιτροπή εκτιμά ότι αιτιολόγησε επαρκώς την Απόφαση επ' αυτού.
- 193 Το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι, στις αιτιολογικές σκέψεις 92 έως 111 της Αποφάσεως, η Επιτροπή περιέγραψε κατά ακριβή τρόπο τις συμφωνίες, όπως αυτές είχαν εφαρμοστεί από τα μέλη της συμπράξεως, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, των συμφωνιών επί των τιμών (αιτιολογικές σκέψεις 95 και 96 της Αποφάσεως). Επιπλέον, στο σχετικό με τη νομική εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών τμήμα, η Επιτροπή ανέλυσε τα εν λόγω στοιχεία. Προκειμένου να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι υφίσταται πραγματικός αντίκτυπος της συμπράξεως στην αγορά, η Επιτροπή στηρίχθηκε στο γεγονός ότι οι συμφωνίες είχαν εφαρμοσθεί επιμελώς (αιτιολογική σκέψη 212), ότι η τιμή του κιτρικού οξέος, όπως ανακοινώθηκε στους αγοραστές, είχε εφαρμοσθεί από τα μέλη της συμπράξεως (αιτιολογική σκέψη 213), ότι τα μέλη της συμπράξεως είχαν καθορίσει ποσοστώσεις πωλήσεων των οποίων η τήρηση επακολούθητο διαρκώς καθώς και ένα σύστημα αντιστάθμισης (αιτιολογικές σκέψεις 214 και 215). Τέλος, η Επιτροπή ανέλυσε τα επιχειρήματα των εμπλεκόμενων μερών, στα οποία περιλαμβάνεται η προσφεύγουσα, και παρέσχε συναφώς μια σύντομη, αλλά επαρκή αιτιολογία (βλ., ιδίως, αιτιολογικές σκέψεις 226 έως 228 της Αποφάσεως).
- 194 Επομένως, η Επιτροπή εξήγησε σε ποιον βαθμό, κατά τη γνώμη της, η σύμπραξη είχε πραγματικό αντίκτυπο στην αγορά του κιτρικού οξέος.
- 195 Κατά συνέπεια, η Απόφαση είναι επαρκώς αιτιολογημένη επί του ζητήματος αυτού.

B — Επί της προσαρμογής του ύψους του προστίμου με βάση το σχετικό μέγεθος των οικείων επιχειρήσεων

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

- ¹⁹⁶ Η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή, προβαίνοντας, στο πλαίσιο του υπολογισμού των προστίμων σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα της παραβάσεως, σε μια προσαρμογή του ύψους των προστίμων με βάση το μέγεθος και τους συνολικούς πόρους των οικείων επιχειρήσεων, δεν έλαβε υπόψη προσηκόντως την πολύ περιορισμένη οικονομική ισχύ της Jungbunzlauer σε σχέση με τις άλλες οικείες επιχειρήσεις και, ως εκ τούτου, παραβίασε τις αρχές της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως, την «αρχή της ατομικής αξιολογήσεως των προστίμων», καθώς και τις κατευθυντήριες γραμμές της.
- ¹⁹⁷ Η Jungbunzlauer αναφέρει ότι από τις αιτιολογικές σκέψεις 240 έως 246 της Αποφάσεως προκύπτει ότι, για να ληφθούν υπόψη το μέγεθος και οι συνολικοί πόροι των οικείων επιχειρήσεων, η Επιτροπή προέβη σε σύγκριση των παγκοσμίων κύκλων εργασιών των οικείων επιχειρήσεων, και μάλιστα των ομίλων στους οποίους ανήκαν οι εν λόγω επιχειρήσεις, όπως αυτοί προκύπτουν από τον πίνακα 3 που περιέχεται στην αιτιολογική σκέψη 50 της Αποφάσεως. Επί της βάσεως αυτής, η Jungbunzlauer υπενθυμίζει ότι, προκειμένου να εξασφαλισθεί ένα επαρκώς αποτρεπτικό επίπεδο των προστίμων, η Επιτροπή αύξησε κατά 100 % το αρχικό ποσό των προστίμων της ADM και της HLR και κατά 150 % εκείνο της H & R.
- ¹⁹⁸ Η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή, εφαρμόζοντας την ως άνω μέθοδο προσαρμογής των ποσών του προστίμου, καταλήγει σε ένα παράλογο αποτέλεσμα, καθόσον τιμωρεί κατά πρόδηλο τρόπο αυστηρότερα επιχειρήσεις σαφώς μικρότερες, όπως είναι η Jungbunzlauer, και προσδίδει στα πρόστιμα που επιβάλλονται στις μεγάλες επιχειρήσεις πολύ πιο περιορισμένο αποτρεπτικό αποτέλεσμα.

- 199 Η Jungbunzlauer δέχεται ότι ο υπολογισμός του προστίμου μπορεί να συνεπάγεται τη συνεκτίμηση πολλών παραγόντων και ότι η Επιτροπή διαθέτει, στο πλαίσιο του εν λόγω υπολογισμού, πολύ ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως. Ωστόσο, αναφερόμενη στις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Νοεμβρίου 1985, 183/83, Krupp κατά Επιτροπής (Συλλογή 1985, σ. 3609, σκέψη 37), της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80 έως 103/80, *Musique diffusion française* κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψη 121), και στην απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Ιουλίου 1994, T-77/92, *Parker Pen* κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. II-549, σκέψη 94), η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι πρέπει, στο πλαίσιο αυτό, να προσδοθεί ουσιώδης ρόλος στην οικονομική ισχύ της οικείας επιχειρήσεως.
- 200 Ειδικότερα, όσον αφορά την απόφαση *Musique diffusion française* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 199 ανωτέρω, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, στην υπόθεση αυτή, επρόκειτο για μια μεγάλη επιχείρηση που είχε συμμετάσχει σε συμφωνίες που αφορούσαν ένα προϊόν το οποίο αντιπροσώπευε μόνον ένα μικρό τμήμα του ολικού κύκλου εργασιών της. Κατά τη Jungbunzlauer, στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο, ακολουθώντας τη θέση που είχε υποστηρίξει η Επιτροπή, απεφάνθη σαφώς ότι το επιβαλλόμενο πρόστιμο έπρεπε να αντιστοιχεί προσηκόντως προς το μέγεθος και την οικονομική ισχύ της επιχειρήσεως (απόφαση *Musique diffusion française* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 199 ανωτέρω, σκέψη 121). Έτσι, κατά τη Jungbunzlauer, το Δικαστήριο επιθυμούσε ακριβώς να αποφευχθεί το να οφείλει ένας μεγάλος όμιλος να καταβάλει ένα πρόστιμο το οποίο, σε σύγκριση με την οικονομική ισχύ του, είναι σχετικά μειωμένο, τούτο δε απλώς και μόνον λόγω της μειωμένης σημασίας του οικείου προϊόντος στον ολικό κύκλο εργασιών.
- 201 Πάντως, η Jungbunzlauer υπογραμμίζει ότι τούτο ακριβώς συνέβη στην υπό κρίση υπόθεση, όπως προκύπτει από πολλές συγκρίσεις.
- 202 Η Jungbunzlauer υπογραμμίζει ότι, εν προκειμένω, σε σύγκριση με την οικονομική ικανότητα όλων των επιχειρήσεων που είναι αποδέκτες της Αποφάσεως, το αρχικό ποσό που υπολογίσθηκε με βάση τη σοβαρότητα της παραβάσεως θίγει τον όμιλο Jungbunzlauer πολύ αυστηρότερα απ' ό,τι τα άλλα εμπλεκόμενα μέρη.

203 Συναφώς, στηριζόμενη στα στοιχεία που προκύπτουν από τις αιτιολογικές σκέψεις 239 και 246 της Αποφάσεως, η Jungbunzlauer προσκόμισε τον ακόλουθο πίνακα:

Επιχείρηση	Ολικός κύκλος εργασιών (σε εκατομμύρια ευρώ)	Αρχικό ποσό (ποσό που υπολογίσθηκε με βάση τη σοβαρότητα της παραβάσεως) (σε εκατομμύρια ευρώ)	Αρχικό ποσό ως ποσοστό επί τοις εκατό (%) του ολικού κύκλου εργασιών
Jungbunzlauer	314	21	6,69
HLR	18 403	42	0,23
ADM	13 936	42	0,30
H & R/Bayer AG	30 971	87,5	0,29
Cerestar/ Cerestar AG	1 693	3,5	0,20

204 Κατά τη Jungbunzlauer, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, καιτοι ο κύκλος εργασιών της HLR είναι 58,6 φορές υψηλότερος από αυτόν του ομίλου Jungbunzlauer και η ADM πραγματοποιεί κύκλο εργασιών 44,38 φορές υψηλότερο απ' ό,τι ο εν λόγω όμιλος, το πρόστιμο που επιβλήθηκε στις δύο αυτές επιχειρήσεις απλώς διπλασιάστηκε κατά το συγκεκριμένο αυτό στάδιο του υπολογισμού των προστίμων. Ομοίως, παρά το γεγονός ότι ο κύκλος εργασιών του ομίλου Bayer, στον οποίο ανήκε η H & R, που ελήφθη υπόψη από την Επιτροπή στο πλαίσιο της προσαρμογής των προστίμων (αιτιολογικές σκέψεις 243 και 244), είναι 99,8 φορές υψηλότερος από αυτόν του ομίλου Jungbunzlauer, το πρόστιμο για την H & R πολλαπλασιάστηκε μόνον επί 2,5, πράγμα που προκαλεί κατάπληξη, πολλώ μάλλον εφόσον ο όμιλος Bayer διέθετε, μακράν, το μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.

- 205 Πάντως, κατά τη Jungbunzlauer, μια τέτοια άνιση μεταχείριση δεν μπορεί να δικαιολογηθεί, εφόσον, τιθεμένου κατά μέρος του μεγέθους τους, όλες οι επιχειρήσεις που ήσαν αποδέκτες της Αποφάσεως ήσαν, από κάθε άποψη, συγκρίσιμες μεταξύ τους όσον αφορά, ιδίως, τη συμβολή τους στην παράβαση και τη θέση τους στην αγορά.
- 206 Επιπλέον, η Επιτροπή εσφαλμένως απέρριψε την επιχειρηματολογία της Jungbunzlauer επικαλούμενη τη σπουδαιότητα του μεριδίου αγοράς κιτρικού οξέος της εν λόγω εταιρίας. Συγκεκριμένα, αφενός, η Jungbunzlauer υπενθυμίζει ότι ο όμιλος Jungbunzlauer διέθετε μερίδιο [εμπιστευτικό] % της αγοράς του κιτρικού οξέος, αλλά στον εν λόγω όμιλο επιβλήθηκε πρόστιμο που ήταν 23 φορές υψηλότερο από εκείνο που επιβλήθηκε στην H & R, η οποία, ωστόσο, διέθετε μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς (22 %). Αφετέρου, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι η σπουδαιότητα του μεριδίου αγοράς των διαφόρων επιχειρήσεων είχε ήδη ληφθεί υπόψη από την Επιτροπή στο πλαίσιο ενός προγενεστέρου σταδίου του υπολογισμού του ύψους του προστίμου, ήτοι κατά την ταξινόμηση των επιχειρήσεων σε τρεις κατηγορίες (αιτιολογικές σκέψεις 233 έως 239 της Αποφάσεως).
- 207 Μια δυσανάλογη μεταχείριση των μικρότερων επιχειρήσεων προκύπτει επίσης από τη σύγκριση των αρχικών ποσών που υπολογίσθηκαν με βάση τη σοβαρότητα της παραβάσεως την οποία η Επιτροπή έλαβε υπόψη όσον αφορά, αφενός, τη Jungbunzlauer με την Απόφαση και, αφετέρου, άλλους συμμετέχοντες σε παρεμφερείς υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν αποφάσεις σύγχρονες με την προσβαλλόμενη εν προκειμένω απόφαση. Συναφώς, η Jungbunzlauer αναφέρεται στις αποφάσεις που εξέδωσε η Επιτροπή στις επονομαζόμενες υποθέσεις «Γλυκονικό νάτριο» [απόφαση της Επιτροπής της 2ας Οκτωβρίου 2001, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (Υπόθεση COMP/E-1/36.756 — Γλυκονικό νάτριο) (στο εξής: απόφαση Γλυκονικό νάτριο)], «Αμινοξέα» [απόφαση 2001/418/ΕΚ της Επιτροπής, της 7ης Ιουνίου 2000, σχετικά με διαδικασία δυνάμει του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (Υπόθεση COMP/36.545/F3 — Αμινοξέα) (ΕΕ L 152, σ. 24) (στο εξής: απόφαση Αμινοξέα)] και «Βιταμίνες» [απόφαση 2003/2/ΕΚ της Επιτροπής, της 21ης Νοεμβρίου 2001, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (Υπόθεση COMP/E-1/37.512 — Βιταμίνες) (ΕΕ 2003, L 6, σ. 1) (στο εξής: απόφαση Βιταμίνες)]. Συγκεκριμένα, στις υποθέσεις αυτές, τα βασικά ποσά που υπολογίσθηκαν από την Επιτροπή για τις διάφορες οικείες επιχειρήσεις αποτελούσαν, ως ποσοστό επί τοις εκατό των ολικών κύκλων εργασιών

που πραγματοποιήθηκαν από τις εν λόγω επιχειρήσεις, στην υπόθεση «Γλυκονικό νάτριο», ποσοστό μεταξύ 0,04 % και 0,58 %, στην υπόθεση «Αμινοξέα», ποσοστό μεταξύ 0,24 % και 1,59 % και, στην υπόθεση «Βιταμίνες», ποσοστό μεταξύ 0,7 % και 2,0 %, ενώ το ίδιο ποσοστό είναι για τη Jungbunzlauer, όσον αφορά την προκειμένη υπόθεση, 6,69 %.

208 Η Jungbunzlauer συγκρίνει επίσης τα ποσά των προστίμων που επιβλήθηκαν με την Απόφαση στην προσφεύγουσα πριν από τη μείωση λόγω συνεργασίας (αιτιολογικές σκέψεις 293 και 326 της Αποφάσεως) με εκείνα που επιβλήθηκαν με την Απόφαση στην HLR και στην ADM ως ποσοστό των ολικών κύκλων εργασιών των εν λόγω επιχειρήσεων. Συναφώς, η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι, σε σύγκριση με την ισχύ των αντίστοιχων επιχειρήσεων, η οποία εκφράζεται ως ολικός κύκλος εργασιών (βλ. σκέψη 203 ανωτέρω), το ποσό του προστίμου που της επιβλήθηκε πριν από τη μείωση λόγω συνεργασίας (ήτοι 29,4 εκατομμύρια ευρώ ή 9,36 % του ολικού κύκλου εργασιών της) αντιπροσωπεύει ποσοστό 21,8 φορές υψηλότερο από εκείνο του προστίμου που επιβλήθηκε στην HLR (ήτοι 79,38 εκατομμύρια ευρώ ή 0,43 % του ολικού κύκλου εργασιών της HLR) και 16,4 φορές υψηλότερο από εκείνο του προστίμου που επιβλήθηκε στην ADM (ήτοι 79,38 εκατομμύρια ευρώ ή 0,57 % του ολικού κύκλου εργασιών της ADM).

209 Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι ο δυσανάλογος χαρακτήρας του ποσού του προστίμου που της επιβλήθηκε εν προκειμένω είναι ακόμη καταφανέστερος εφόσον συγκριθεί το οριστικό ποσό των προστίμων που καθορίστηκε στην Απόφαση και το οποίο την αφορά με εκείνα που επιβλήθηκαν στην HLR και στην ADM ως ποσοστό του ολικού κύκλου εργασιών των εν λόγω επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι, σε σύγκριση με την ισχύ των αντίστοιχων επιχειρήσεων, η οποία εκφράζεται ως ολικός κύκλος εργασιών (βλ. σκέψη 203 ανωτέρω), το οριστικό ποσό του προστίμου που της επιβλήθηκε (17,64 εκατομμύρια ευρώ) είναι 16 φορές υψηλότερο από εκείνο του προστίμου που επιβλήθηκε στην HLR (63,5 εκατομμύρια ευρώ) και 20 φορές υψηλότερο από εκείνο του προστίμου που επιβλήθηκε στην ADM (39,69 εκατομμύρια ευρώ).

210 Επιπλέον, η Jungbunzlauer συγκρίνει, επίσης, τα οριστικά ποσά των προστίμων που καθορίστηκαν στην Απόφαση και τα οποία την αφορούν με εκείνα που επιβλήθηκαν με τις αποφάσεις «Γλυκονικό νάτριο», «Αμινοξέα» και «Βιταμίνες», καθώς και στην υπόθεση Sun-Air κατά SAS και Mærsk Air [απόφαση 2001/726/ΕΚ της Επιτροπής, της 18ης Ιουλίου 2001, σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 81

της Συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (Υπόθεση COMP. D.2 37.444 — SAS κατά Mærsk Air και υπόθεση COMP.D.2 37.386 — Sun-Air κατά SAS και Mærsk Air) (ΕΕ L 265, σ. 15)]. Κατά τη Jungbunzlauer, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, σε σύγκριση με την ισχύ των αντίστοιχων επιχειρήσεων, η οποία εκφράζεται ως ολικός κύκλος εργασιών, το οριστικό ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε στις άλλες αυτές επιχειρήσεις αντιπροσώπευε μόνο ποσοστό μεταξύ 0,06 % και 2,61 % του κύκλου εργασιών τους.

- 211 Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, η Jungbunzlauer είναι της γνώμης ότι η Επιτροπή, στο τμήμα του εκ μέρους της υπολογισμού του ύψους των προστίμων που αποσκοπεί στο να διασφαλισθεί ο επαρκώς αποτρεπτικός χαρακτήρας των εν λόγω προστίμων, όφειλε να προβεί σε διορθωτική μείωση του αρχικού ποσού που έπρεπε να καθοριστεί εις βάρος του ομίλου Jungbunzlauer.
- 212 Η Επιτροπή απορρίπτει την επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

α) Εισαγωγή

- 213 Κατά πάγια νομολογία, η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει διαφόρων στοιχείων όπως είναι, μεταξύ άλλων, οι ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως και το πλαίσιο της, τούτο δε χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει υποχρεωτικά να λαμβάνονται υπόψη (διάταξη SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 136 ανωτέρω, σκέψη 54· αποφάσεις Ferriere Nord κατά Επιτροπής, σκέψη 136 ανωτέρω, σκέψη 33, και HFB κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 136 ανωτέρω, σκέψη 443).

- 214 Ομοίως, κατά πάγια νομολογία, μεταξύ των στοιχείων εκτιμήσεως της σοβαρότητας της παραβάσεως μπορούν, κατά περίπτωση, να περιλαμβάνονται ο όγκος και η αξία των εμπορευμάτων που αποτελούν το αντικείμενο της παραβάσεως, καθώς και το μέγεθος και η οικονομική ισχύς της επιχειρήσεως και, συνεπώς, η επιρροή που μπορεί η τελευταία να ασκήσει επί της σχετικής αγοράς. Επομένως, είναι θεμιτό, αφενός, να λαμβάνεται υπόψη, για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, τόσο ο ολικός κύκλος εργασιών της επιχειρήσεως, που αποτελεί ένδειξη, έστω και κατά προσέγγιση και ατελή, του μεγέθους και της οικονομικής ισχύος της, όσο και το μερίδιο του εν λόγω κύκλου εργασιών που προέρχεται από την πώληση των εμπορευμάτων που αποτελούν το αντικείμενο της παραβάσεως και το οποίο μπορεί να παράσχει κάποια ένδειξη όσον αφορά την έκταση της παραβάσεως. Αφετέρου, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι δεν πρέπει να προσδίδεται ούτε στο ένα ούτε στο άλλο από τα μεγέθη αυτά δυσανάλογη σημασία σε σχέση προς τα άλλα στοιχεία εκτιμήσεως, οπότε ο καθορισμός του καταλλήλου ποσού του προστίμου δεν μπορεί να είναι αποτέλεσμα απλού υπολογισμού στηριζομένου στον ολικό κύκλο εργασιών (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις *Musique diffusion française* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 199 ανωτέρω, σκέψεις 120 και 121· *Parker Pen* κατά Επιτροπής, σκέψη 199 ανωτέρω, σκέψη 94· αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-327/94, *SCA Holding* κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1373, σκέψη 176· *Archer Daniels Midland* και *Archer Daniels Midland Ingredients* κατά Επιτροπής, σκέψη 177 ανωτέρω, σκέψη 187, και *HFB* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 136 ανωτέρω, σκέψη 444).
- 215 Εν προκειμένω, η Επιτροπή έλαβε υπόψη τόσο τον κύκλο εργασιών που αντλείται από την πώληση των εν λόγω προϊόντων όσο και τον ολικό κύκλο εργασιών των οικείων επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, αφού διαπίστωσε ότι η παράβαση έπρεπε να θεωρηθεί ως «σοβαρότατη» παράβαση κατά την έννοια του σημείου 1 Α, δεύτερο εδάφιο, των κατευθυντηρίων γραμμών (αιτιολογική σκέψη 230 της Αποφάσεως), η Επιτροπή στάθμισε βάσει των δύο αυτών κριτηρίων το ποσό των προστίμων στο πλαίσιο της εν λόγω κατηγορίας σοβαρότατων παραβάσεων για τις οποίες οι κατευθυντήριες γραμμές ορίζουν «προβλεπόμενα» ποσά πλέον των 20 εκατομμυρίων ευρώ.
- 216 Από τις αιτιολογικές σκέψεις 233, 234 και 240 της Αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε, επ' αυτού, στο σημείο 1 Α, τέταρτο και έκτο εδάφιο, των κατευθυντηρίων γραμμών. Στα εν λόγω αποσπάσματα των κατευθυντηρίων γραμμών, η Επιτροπή ανέφερε, κατ' ουσίαν, ότι, ιδίως οσάκις πρόκειται για παράβαση στην οποία εμπλέκονται πολλές επιχειρήσεις και υφίστανται σημαντικές διαφορές ως προς το μέγεθος των επιχειρήσεων που διέπραξαν την παράβαση, θα

επιφυλάσσει διαφοροποιημένη μεταχείριση στις οικείες επιχειρήσεις προκειμένου να λαμβάνει υπόψη την πραγματική οικονομική δυνατότητά τους να προξενήσουν σημαντική βλάβη του ανταγωνισμού και προκειμένου να καθορίζει το πρόστιμο σε επίπεδο που να εγγυάται επαρκές αποτρεπτικό αποτέλεσμα.

- 217 Έτσι, αφενός, η Επιτροπή, στηριζόμενη στον κύκλο εργασιών των εμπλεκόμενων μερών που αντλείται από την πώληση των επίμαχων προϊόντων, κατέταξε τα εν λόγω μέρη σε τρεις κατηγορίες. Ο σκοπός της κατατάξεως αυτής ήταν, όπως επισημαίνει η Επιτροπή στην αιτιολογική σκέψη 234 της Αποφάσεως, να ληφθεί υπόψη η πραγματική επίπτωση της συμπεριφοράς εκάστου των εμπλεκόμενων μερών επί του ανταγωνισμού. Επ' αυτού, η Επιτροπή επεδίωκε, επίσης, σκοπούς αποτροπής, καθόσον καθιστούσε δημόσια γνωστό το γεγονός ότι επρόκειτο να τιμωρεί αυστηρότερα τις επιχειρήσεις που είχαν συμμετάσχει σε μια σύμπραξη εντός αγοράς στην οποία οι εν λόγω επιχειρήσεις είχαν ειδικό βάρος.
- 218 Στο πλαίσιο αυτό, δεδομένου ότι η προσφεύγουσα είχε μέσο μερίδιο στην παγκόσμια αγορά κιτρικού οξέος, η Επιτροπή την κατέταξε στη δεύτερη κατηγορία επιχειρήσεων, για τις οποίες καθόρισε αρχικό ποσό 21 εκατομμυρίων ευρώ.
- 219 Αφετέρου, η Επιτροπή, στηριζόμενη στον ολικό κύκλο εργασιών των εμπλεκόμενων μερών, θεώρησε κατάλληλο να προσαρμόσει το αρχικό ποσό των προστίμων για τρεις από τις επιχειρήσεις αυτές, για τον λόγο ότι το μέγεθός τους και οι συνολικοί πόροι τους ήταν τέτοιοι ώστε, χωρίς αύξηση των εν λόγω ποσών, το πρόστιμο δεν θα είχε αποτρεπτικό αποτέλεσμα, δεδομένου ότι θα αποτελούσε ένα πολύ μικρό κλάσμα του ολικού κύκλου εργασιών των εμπλεκόμενων μερών.
- 220 Η κριτική που διατύπωσε η προσφεύγουσα αφορά μόνον αυτό το ακριβές στάδιο του υπολογισμού του προστίμου, το οποίο περιγράφηκε στην προηγούμενη σκέψη. Η προσφεύγουσα επισημαίνει, κατ' ουσίαν, ότι η Επιτροπή, περιοριζόμενη να πολλαπλασιάσει με τον συντελεστή 2, και μάλιστα 2,5, το αρχικό ποσό του προστίμου για τα μέλη της συμπράξεως που συγκροτούν ή αποτελούν μέρος μεγάλων πολυεθνικών ομίλων, αλλά παραλείποντας να μειώσει συγχρόνως το

αρχικό ποσό του προστίμου για επιχειρήσεις σαφώς μικρότερες, εισήγαγε δυσμενή διάκριση έναντι των τελευταίων σε σχέση με τις πρώτες. Η προσφεύγουσα, χωρίς να αντικρουσθεί επ' αυτού, συνάγει, συναφώς, από τις αιτιολογικές σκέψεις της Αποφάσεως ότι το βασικό ποσό του προστίμου που της επιβλήθηκε με βάση τη σοβαρότητα της παραβάσεως αντιπροσωπεύει ποσοστό 6,69 % του ολικού κύκλου εργασιών της, ενώ το εν λόγω ποσό που καθορίστηκε για τους μεγάλους πολυεθνικούς ομίλους (ήτοι, εν προκειμένω, για την HLR, την ADM και την Bayer, στην οποία ανήκει η H & R) ανέρχεται σε ποσοστό μεταξύ 0,23 % και 0,30 % του αντίστοιχου ολικού κύκλου εργασιών τους, ακόμη και μετά την εφαρμογή του πολλαπλασιαστικού συντελεστή που αποσκοπεί στο να ληφθούν υπόψη το μέγεθος και οι συνολικοί πόροι των τελευταίων επιχειρήσεων.

- 221 Στο πλαίσιο αυτό, η προσφεύγουσα προβάλλει τρεις λόγους ακυρώσεως, που αντλούνται από την παραβίαση, πρώτον, της «αρχής της ατομικής αξιολογήσεως των προστίμων» και των κατευθυντηρίων γραμμών, δεύτερον, της αρχής της αναλογικότητας και, τρίτον, της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως.

β) Επί των αιτιάσεων που αντλούνται από την παραβίαση της «αρχής της ατομικής αξιολογήσεως των προστίμων» και των κατευθυντηρίων γραμμών

- 222 Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα επικαλείται την παραβίαση της «αρχής της ατομικής αξιολογήσεως των προστίμων» και των κατευθυντηρίων γραμμών, υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι η Επιτροπή είχε την υποχρέωση να καθορίσει τα πρόστιμα με βάση το ποσοστό του ολικού κύκλου εργασιών κάθε ενδιαφερομένης επιχειρήσεως.

- 223 Πάντως, πρέπει να υπομνηστεί ότι το Πρωτοδικείο έκρινε επανειλημμένως, βάσει των αρχών που έχουν διατυπωθεί από πάγια νομολογία, ότι είναι όντως θεμιτό, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής, το να μην καθορίζει η Επιτροπή τα πρόστιμα σε συνάρτηση με τον κύκλο εργασιών που πραγματοποιήθηκε από καθεμία από τις οικείες επιχειρήσεις στην επίμαχη αγορά, αλλά το να εφαρμόζει, ως σημείο εκκινήσεως του υπολογισμού της για όλες τις οικείες επιχειρήσεις, ένα απόλυτο ποσό που καθορίζεται σε συνάρτηση με την ίδια τη φύση

της διαπραχθείσας παραβάσεως, ποσό το οποίο διαμορφώνεται, εν συνεχεία, για καθεμία από τις οικείες επιχειρήσεις σε συνάρτηση με πλείονα στοιχεία (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση του Δικαστηρίου της 8ης Νοεμβρίου 1983, 96/82 έως 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 και 110/82, IAZ κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3369, σκέψεις 51 έως 53· αποφάσεις του Πρωτοδικείου LR AF 1998 κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 281, και της 19ης Μαρτίου 2003, T-213/00, CMA CGM κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-913, σκέψεις 384, 385, 416 και 437).

224 Η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ότι, εν προκειμένω, η Επιτροπή εφάρμοσε την ως άνω μέθοδο, όπως αυτή προβλέπεται από τις κατευθυντήριες γραμμές.

225 Κατά συνέπεια, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλεσθεί παραβίαση των κατευθυντηρίων γραμμών. Όσον αφορά την παραβίαση της προβαλλομένης «αρχής της ατομικής αξιολογήσεως των προστίμων», αρκεί η παρατήρηση ότι η προσφεύγουσα δεν όρισε επακριβώς την αρχή αυτή και ότι η εν λόγω αρχή δεν έχει αναγνωρισθεί ρητώς από τη νομολογία. Επομένως, η επίκληση της εν λόγω αρχής από την προσφεύγουσα δεν μπορεί, αυτή καθ' εαυτήν, να θέσει εν αμφιβόλω το κύρος της Αποφάσεως. Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθούν τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας όσον αφορά την παραβίαση τόσο των κατευθυντηρίων γραμμών όσο και της προβαλλομένης «αρχής της ατομικής αξιολογήσεως των προστίμων».

γ) Επί της παραβιάσεως της αρχής της αναλογικότητας

226 Η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει οι πράξεις των κοινοτικών θεσμικών οργάνων να μην υπερβαίνουν τα όρια αυτού που είναι πρόσφορο και αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 19ης Ιουνίου 1997, T-260/94, Air Inter κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-997, σκέψη 144 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και της 23ης Οκτωβρίου 2003, T-65/98, Van den Bergh Foods κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-4653, σκέψη 201).

- 227 Στο πλαίσιο του υπολογισμού των προστίμων, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει διαφόρων στοιχείων και ότι δεν πρέπει να προσδίδεται σε κανένα από τα στοιχεία αυτά δυσανάλογη σημασία σε σχέση προς τα άλλα στοιχεία εκτιμήσεως (βλ. σκέψεις 213 και 214 ανωτέρω).
- 228 Στο πλαίσιο αυτό, η αρχή της αναλογικότητας συνεπάγεται ότι η Επιτροπή οφείλει να καθορίζει το πρόστιμο κατ' αναλογίαν προς τα στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη για να εκτιμηθεί η σοβαρότητα της παραβάσεως και ότι οφείλει, επ' αυτού, να εφαρμόζει τα εν λόγω στοιχεία κατά τρόπο συνεπή και αντικειμενικώς δικαιολογημένο (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 12ης Ιουλίου 2001, T-202/98, T-204/98 και T-207/98, Tate & Lyle κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-2035, σκέψη 106· CMA CGM κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 223 ανωτέρω, σκέψεις 416 έως 418, και της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, T-191/98, T-212/98 έως T-214/98, Atlantic Container Line κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-3275, σκέψη 1541).
- 229 Εν προκειμένω, η Επιτροπή, αφού προσδιόρισε ότι η παράβαση αποτελούσε, ως εκ της φύσεώς της, σοβαρότατη παράβαση υποκείμενη σε πρόστιμο άνω των 20 εκατομμυρίων ευρώ, προέβη σε στάθμιση του αρχικού ποσού του προστίμου. Προς τούτο, η Επιτροπή έλαβε υπόψη, σύμφωνα με τη νομολογία που μνημονεύεται στη σκέψη 214 ανωτέρω, αφενός, τον όγκο και την αξία των προϊόντων που αποτελούν το αντικείμενο της παραβάσεως για κάθε επίμαχη επιχείρηση και παρέχουν κάποια ένδειξη όσον αφορά την έκταση της παραβάσεως που διέπραξαν οι επιχειρήσεις αυτές στην αγορά των εν λόγω προϊόντων και, αφετέρου, το μέγεθος και την οικονομική ισχύ καθεμίας από τις επίμαχες επιχειρήσεις. Έστω και αν η Επιτροπή έλαβε υπόψη τα δύο αυτά κριτήρια στο πλαίσιο της ίδιας πράξεως υπολογισμού, πρόκειται για δύο χωριστά κριτήρια. Κατά συνέπεια, πρέπει να εξεταστεί χωριστά αν η Επιτροπή προσέδωσε δυσανάλογη σημασία σε ένα από τα δύο αυτά κριτήρια.
- 230 Πρώτον, η Επιτροπή, καθορίζοντας το αρχικό ποσό σε ένα υψηλότερο επίπεδο για τις επιχειρήσεις που έχουν σχετικά μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς από τις άλλες στην οικεία αγορά, έλαβε υπόψη την πραγματική επιρροή που ασκούσε η επιχείρηση στην εν λόγω αγορά και, επομένως, την ειδική ευθύνη της επιχείρησης για τη διατήρηση του ελεύθερου ανταγωνισμού ως υποκειμενικού στοιχείου της σοβαρό-

τητας της συμπεριφοράς των οικείων επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, το στοιχείο αυτό αποτελεί έκφραση του υψηλότερου επιπέδου ευθύνης των επιχειρήσεων που έχουν σχετικά μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς από τις άλλες στην οικεία αγορά για τις ζημιές που προξενούνται στον ανταγωνισμό και, εν τέλει, στους καταναλωτές λόγω της συνάψεως μιας μυστικής συμπράξεως.

231 Εν προκειμένω, κατατάσσοντας την προσφεύγουσα στη δεύτερη κατηγορία των οικείων επιχειρήσεων και καθορίζοντας, για την εν λόγω επιχείρηση, ως σημείο εκκινήσεως, το ίδιο ποσό με εκείνο που καθορίστηκε για δύο άλλες επιχειρήσεις οι οποίες, στην εν λόγω αγορά, είχαν ισοδύναμο μερίδιο αγοράς με εκείνο της προσφεύγουσας, η Επιτροπή δεν καθόρισε το ως άνω ποσό κατά δυσανάλογο τρόπο, λαμβανομένης υπόψη της σοβαρότητας της παραβάσεως που διέπραξε η προσφεύγουσα και της ανάγκης να εξασφαλιστεί το αποτρεπτικό αποτέλεσμα του προστίμου ενόψει της εν λόγω σοβαρότητας. Η ως άνω εκτίμηση δεν τίθεται εν αμφιβόλω από το γεγονός ότι, από απόψεως συνολικού μεγέθους, οι άλλες αυτές επιχειρήσεις ήταν σημαντικότερες από την προσφεύγουσα. Συγκεκριμένα, η επιρροή που ασκήθηκε στην επίμαχη αγορά από τις ενέργειες της προσφεύγουσας δικαιολογεί την εκτίμηση στην οποία προέβη η Επιτροπή κατά το στάδιο αυτό του υπολογισμού του προστίμου.

232 Δεύτερον, η Επιτροπή, εφαρμόζοντας έναν πολλαπλασιαστικό συντελεστή στην ADM, στην HLR και στην H & R, εκτίμησε δεόντως το μέγεθος και τους συνολικούς πόρους των οικείων επιχειρήσεων και επεδίωξε, κατ' αυτόν τον τρόπο, τον σκοπό της διασφάλισης του αποτρεπτικού αποτελέσματος των προστίμων.

233 Η Jungbunzlauer δεν μπορεί να υποστηρίξει βασίμως ότι, λόγω της αρχής της αναλογικότητας, η Επιτροπή όφειλε, στο πλαίσιο της ίδιας πράξεως, να μειώσει το ποσό του προστίμου που της είχε επιβληθεί, εφόσον, συγκρίνοντας το εν λόγω ποσό με τον ολικό κύκλο εργασιών της, το ποσό αυτό υπερέβαινε τα όρια αυτού που ήταν πρόσφορο και αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, ήτοι της διασφάλισης του αποτρεπτικού αποτελέσματος του προστίμου.

234 Συγκεκριμένα, όπως αναφέρθηκε στη σκέψη 231 ανωτέρω, η Επιτροπή, καθορίζοντας το ποσό του προστίμου, δεν έλαβε υπόψη ένα δυσανάλογο ποσό, λαμβανομένου υπόψη του εύρους της παραβάσεως που διέπραξε η προσφεύγουσα στην αγορά των επίμαχων προϊόντων. Η εκτίμηση αυτή δεν τίθεται εν αμφιβόλω από το γεγονός ότι το ως άνω πρόστιμο αντιπροσωπεύει, εν προκειμένω, ποσοστό 6,69 % του κύκλου εργασιών μιας ενδιαφερομένης επιχειρήσεως.

235 Κατά συνέπεια, ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας πρέπει να απορριφθεί.

δ) Επί της παραβιάσεως της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως

236 Η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως απαγορεύει να αντιμετωπίζονται παρόμοιες καταστάσεις κατά διαφορετικό τρόπο και διαφορετικές καταστάσεις καθ' όμοιο τρόπο, εκτός αν μια τέτοια αντιμετώπιση δικαιολογείται αντικειμενικώς (βλ. αποφάσεις του Πρωτοδικείου BPB de Eendracht κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 309 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και της 13ης Ιανουαρίου 2004, T-67/01, JCB Service κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. II-49, σκέψη 187).

237 Εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν αμφισβητεί ότι η προσφεύγουσα βρέθηκε σε κατάσταση παρόμοια με εκείνη των άλλων επιχειρήσεων στις οποίες η Επιτροπή απέδωσε την ευθύνη για την παράβαση, λαμβανομένου υπόψη ότι ο σκοπός της αποτροπής ισχύει τόσο για την προσφεύγουσα όσο και για τις άλλες οικείες επιχειρήσεις. Ομοίως, η Επιτροπή δεν αμφισβητεί ότι, όσον αφορά τη σχέση μεταξύ του ποσού του προστίμου και του κύκλου εργασιών των εμπλεκόμενων μερών, στοιχείο που η Επιτροπή έλαβε υπόψη για τον καθορισμό του ποσού του προστίμου των εμπλεκόμενων μερών σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα της παραβάσεως, το βασικό ποσό του προστίμου, όπως αυτό καθορίστηκε για την προσφεύγουσα με βάση τη σοβαρότητα της παραβάσεως, αντιπροσωπεύει ποσοστό 6,69 % του ολικού κύκλου εργασιών της, ενώ το εν λόγω ποσό που καθορίστηκε για τους μεγάλους

πολυεθνικούς ομίλους (ήτοι, εν προκειμένω, για την HLR, την ADM και την Bayer, στην οποία ανήκει η H & R) αντιπροσωπεύει ποσοστό μεταξύ 0,23 % και 0,30 % του αντίστοιχου ολικού κύκλου εργασιών τους, έστω και μετά την εφαρμογή του πολλαπλασιαστικού συντελεστή που αποσκοπεί στο να ληφθούν υπόψη το μέγεθος και οι συνολικοί πόροι των τελευταίων επιχειρήσεων.

- 238 Ωστόσο, αφενός, εκτός από την περίπτωση του καθορισμού του προστίμου σε επίπεδο ανάλογο με τον κύκλο εργασιών των οικείων επιχειρήσεων, μια ορισμένη διαφοροποιημένη μεταχείριση μεταξύ των οικείων επιχειρήσεων είναι συμφυής με την εφαρμογή της μεθόδου που επελέγη από τις κατευθυντήριες γραμμές προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός της αποτροπής, μεθόδου η οποία θεωρήθηκε νόμιμη από τον κοινοτικό δικαστή (απόφαση LR AF 1998 κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 222).
- 239 Αφετέρου, δεδομένου ότι η εκ μέρους της Επιτροπής εκτίμηση του ανάλογου χαρακτήρα του αρχικού ποσού του προστίμου δεν θεωρήθηκε εσφαλμένη (βλ. σκέψεις 226 έως 235 ανωτέρω), η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας καταλήγει, στην πραγματικότητα, στο να καλέσει το Πρωτοδικείο να εξακριβώσει τη νομιμότητα των ποσών των προστίμων που καθορίστηκαν για τις μεγάλες επιχειρήσεις, με τα οποία η προσφεύγουσα συγκρίνει το πρόστιμο που της επιβλήθηκε. Πάντως, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλεσθεί συναφώς δικαίωμα παροχής εννόμου προστασίας. Συγκεκριμένα, η τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισεως πρέπει να συνάδει με την τήρηση της αρχής ότι κανείς δεν μπορεί να επικαλείται υπέρ αυτού παρανομία που διαπράχθηκε προς όφελος τρίτου (βλ. απόφαση ΗΦΒ κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 136 ανωτέρω, σκέψη 515 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 240 Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισεως.

IV — *Επί των ελαφρυντικών περιστάσεων*

- 241 Η Jungbunzlauer προβάλλει λόγους ακυρώσεως που αντλούνται από την παράβαση, πρώτον, των κατευθυντηρίων γραμμών και, δεύτερον, της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως.

Α — Επί της παραβάσεως των κατευθυντηρίων γραμμών

242 Η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι, σύμφωνα με το σημείο 3, πρώτη και δεύτερη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών, η Επιτροπή όφειλε να της παράσχει το ευεργέτημα των ελαφρυντικών περιστάσεων, αφενός, λόγω του ότι η Jungbunzlauer GmbH διαδραμάτισε αποκλειστικώς ρόλο ουραγού κατά τη διάπραξη της παραβάσεως και, αφετέρου, λόγω της μη ουσιαστικής εφαρμογής της συμπράξεως από τη Jungbunzlauer GmbH.

1. Επί του ότι η Jungbunzlauer GmbH διαδραμάτισε αποκλειστικώς ρόλο ουραγού κατά τη διάπραξη της παραβάσεως

α) Επιχειρήματα των διαδίκων

243 Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, σύμφωνα με το σημείο 3, πρώτη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών, η Επιτροπή όφειλε να της παράσχει το ευεργέτημα των ελαφρυντικών περιστάσεων λόγω του ότι η Jungbunzlauer GmbH διαδραμάτισε αποκλειστικώς ρόλο ουραγού κατά τη διάπραξη της παραβάσεως. Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι το ευεργέτημα του ρόλου του «ουραγού», μιας έννοιας που δεν ορίζεται στις κατευθυντήριες γραμμές, δεν μπορεί να αποκλεισθεί για τον λόγο και μόνον ότι μια επιχείρηση τηρεί, τουλάχιστον εν μέρει, τους κανόνες της συμπράξεως. Κατά τη Jungbunzlauer, αυτό που χαρακτηρίζει τον ρόλο του ουραγού είναι το ότι, λαμβανομένης υπόψη της σημαντικής πίεσεως που ασκείται από τα άλλα μέλη της συμπράξεως, αυτός συμμετέχει, στον όσο το δυνατόν μικρότερο βαθμό, στην εφαρμογή των συμφωνιών αναλαμβάνοντας ορισμένα καθήκοντα στο πλαίσιο της συμπράξεως και συμμετέχοντας στις διαπραγματεύσεις. Κάθε άλλη ερμηνεία θα είχε ως αποτέλεσμα ότι ο ουραγός θα διέτρεχε τον κίνδυνο να του επιβληθούν κυρώσεις στο πλαίσιο της συμπράξεως και να αποτελέσει αντικείμενο αντιποίνων εκ μέρους των άλλων επιχειρήσεων.

244 Η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι, κατά την έναρξη της συμπράξεως, η Jungbunzlauer GmbH δεν ήταν σε θέση να αποφύγει την εφαρμογή των

συμφωνιών και αναγκάστηκε, κατά το μάλλον ή ήττον, να προσχωρήσει στις συμφωνίες το 1991. Η εν λόγω επιχείρηση θα διέτρεχε τον κίνδυνο, ως μικρός εξειδικευμένος πωλητής κιτρικού οξέος, να αποκλεισθεί από την αγορά από σημαντικότερους ανταγωνιστές, οι οποίοι ήταν, από οικονομικής απόψεως, πολύ ισχυρότεροι (με κύκλους εργασιών έως 58,6 φορές μεγαλύτερους από αυτόν του ομίλου Jungbunzlauer) και οι οποίοι διέθεταν, σε αντίθεση με τη Jungbunzlauer, πολύ μεγάλη βάση παραγωγής. Επιπλέον, η Jungbunzlauer υποστηρίζει ότι, μεταξύ 1991 και 1995, ο όμιλος Jungbunzlauer περιήλθε σε πολύ δύσκολη οικονομική κατάσταση, η οποία είχε ως αποτέλεσμα ότι η Jungbunzlauer GmbH δεν θα ήταν σε θέση να διατηρήσει την ανεξαρτησία της, αν δεν είχε προσχωρήσει στη σύμπραξη στις αρχές του έτους 1991. Η Jungbunzlauer υπογραμμίζει ότι στα ανωτέρω προστίθεται το γεγονός ότι το 40 % του συνολικού κόστους της παραγωγής του κιτρικού οξέος προκύπτει από το κόστος των πρώτων υλών, και ιδίως της γλυκόζης. Πάντως, η τελευταία παράγεται εν μέρει από άλλα μέλη της συμπράξεως, οπότε τα εν λόγω μέλη ήταν σε θέση να επηρεάσουν σημαντικά τις τιμές κόστους των προϊόντων με βάση το κιτρικό οξύ της Jungbunzlauer GmbH, η οποία δεν διέθετε τότε, στην πράξη, εναλλακτικές πηγές εφοδιασμού.

245 Πάντως, η Jungbunzlauer επικρίνει τη στάση της Επιτροπής, η οποία, κατά τη Jungbunzlauer, αρκέστηκε, στις αιτιολογικές σκέψεις 282 και 284 της Αποφάσεως, να απορρίψει συνοπτικά τα ως άνω επιχειρήματα προβάλλοντας ότι, από το 1994, η Jungbunzlauer είχε αναλάβει την ευθύνη της συλλογής των δεδομένων για τις πωλήσεις και ότι ο διευθύνων σύμβουλος της προήδρευε στις συσκέψεις της συμπράξεως. Τούτο αρκεί, κατά την Επιτροπή, για να αποδειχθεί ότι η συμμετοχή της Jungbunzlauer στη σύμπραξη «ήταν ενεργός και υπερέβαινε κατά πολύ αυτό που η ίδια παραδέχεται» (αιτιολογική σκέψη 284 της Αποφάσεως).

246 Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι η Επιτροπή υπερέβαλε ως προς τη σημασία των καθηκόντων του προέδρου των συσκέψεων της συμπράξεως. Συγκεκριμένα, όπως ανέφερε η Επιτροπή στην αιτιολογική σκέψη 120 της Αποφάσεως, ο ρόλος αυτός ήταν συνδεδεμένος με την προεδρία του ευρωπαϊκού συνδέσμου παρασκευαστών κιτρικού οξέος, λαμβανομένου υπόψη ότι ο εκπρόσωπος της Jungbunzlauer ανέλαβε τον ρόλο αυτό μόνον επειδή τούτο προβλεπόταν από τους κανόνες της συμπράξεως δυνάμει ενός συστήματος περιστροφής. Κατά τη Jungbunzlauer, τα εν λόγω καθήκοντα συνίσταντο, κυρίως, στη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της συλλογής των δεδομένων και αποτελούσαν «άχαρα» καθήκοντα που περιελάμβαναν, ιδίως, καθήκοντα διοικητικής φύσεως. Τα εν λόγω καθήκοντα δεν συνοδεύονταν, σε καμία περίπτωση, από τη δυνατότητα αυξημένης επιρροής στο πλαίσιο της συμπράξεως. Εξάλλου, αναφερόμενη στα επιχειρήματα που προβλήθηκαν στη

σκέψη 244 ανωτέρω, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι δεν ήταν σε θέση να αρνηθεί τα ως άνω καθήκοντα. Επιπλέον, ο ως άνω ρόλος του προέδρου, όπως γίνεται αντιληπτός από την Επιτροπή, έρχεται σε αντίθεση με το γεγονός ότι η Jungbunzlauer GmbH δεχόταν διαρκώς επικρίσεις για το ότι δεν τηρούσε πλήρως τις συνομολογηθείσες συμφωνίες. Τέλος, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, στο πλαίσιο των οικονομικών συσχετισμών δυνάμεων που περιγράφηκαν στη σκέψη 244 ανωτέρω, το γεγονός ότι μια οικογενειακή επιχείρηση μέσης σπουδαιότητας, όπως ο όμιλος Jungbunzlauer, θα μπορούσε να επιβάλει οποιοδήποτε μέτρο στα άλλα μέλη της συμπράξεως φαίνεται ελάχιστα ρεαλιστικό.

247 Η Jungbunzlauer εκτιμά ότι η ανάληψη των καθηκόντων του προέδρου των συσκέψεων της συμπράξεως θα μπορούσε, το πολύ, να αποδείξει ότι η Jungbunzlauer διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στο πλαίσιο της συμπράξεως μόνον από το 1994, ήτοι όσον αφορά το τελευταίο έτος της περιόδου που εξετάζει η Επιτροπή. Αντιθέτως, το γεγονός αυτό δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να αντικρούσει τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν στις σκέψεις 243 και 244 ανωτέρω. Η ανάληψη τέτοιων καθηκόντων περίπου τρία έτη αργότερα ουδόλως αποκλείει ότι, το 1991, η Jungbunzlauer GmbH αναγκάστηκε να μετάσχει στη σύμπραξη.

248 Ομοίως, κατά τη Jungbunzlauer, η Επιτροπή εσφαλμένως επικαλείται το γεγονός ότι η Jungbunzlauer συμμετείχε τακτικά στις συσκέψεις της συμπράξεως μέσω των διευθυνόντων συμβούλων της. Συγκεκριμένα, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται, αφενός, ότι τούτο δεν συνέβη όσον αφορά τους κ. R. και H. και, αφετέρου, ότι μια σχετικά μικρή επιχείρηση όπως η Jungbunzlauer χαρακτηρίζεται από μια ιεραρχία «ελάχιστα συγκροτημένη». Επί του ότι η Επιτροπή επισημαίνει, στην αιτιολογική σκέψη 122 της Αποφάσεως και στο υπόμνημά της αντικρούσεως, ότι η Jungbunzlauer διαδραμάτισε ρόλο «εκπροσώπου» στο πλαίσιο διαδικασίας που κίνησε η σύμπραξη κατά των κινέζων παραγωγών, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι επρόκειτο μόνον για την προετοιμασία μιας καταγγελίας περί αντιντάμπινγκ ενώπιον της Επιτροπής, πράγμα που συνιστά νόμιμο μέσο προστασίας από τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού που προκαλούνται από εισαγωγές χαμηλότερες από την τιμή κόστους και όχι παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ.

249 Τέλος, η Jungbunzlauer προσάπτει στην Επιτροπή ότι οικειοποιήθηκε την επιχειρηματολογία δύο μελών της συμπράξεως κατά τη διοικητική διαδικασία, ήτοι της H & R και της HLR, η οποία συνοψίζεται στις αιτιολογικές σκέψεις 279 έως 281

της Αποφάσεως. Συναφώς, η Jungbunzlauer προβάλλει, πρώτον, ότι οι ισχυρισμοί των δύο αυτών επιχειρήσεων είναι ανακριβείς, δεύτερον, ότι οι εν λόγω ισχυρισμοί δεν έχουν αποδεικτική ισχύ, καθόσον πρόκειται για δηλώσεις συγκατηγορουμένων, οι οποίοι, όπως είναι φυσικό, επιδιώκουν να επιρρίψουν την κύρια ευθύνη για την παράβαση σε άλλες επιχειρήσεις και, τρίτον, ότι η Επιτροπή δεν μνημόνευσε τους ως άνω ισχυρισμούς στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, οπότε, επικαλούμενη τους ισχυρισμούς αυτούς με την Απόφαση, προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας της Jungbunzlauer (βλ., όσον αφορά το τρίτο αυτό στοιχείο, σκέψη 336 κατωτέρω).

250 Η Επιτροπή απορρίπτει την επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας.

β) Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

251 Στο σημείο 3, πρώτη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών, ορίζεται ότι χορηγείται μείωση του ποσού του προστίμου λόγω ελαφρυντικών περιστάσεων αν, παραδείγματος χάρη, η οικεία επιχείρηση διαδραμάτισε «αποκλειστικά παθητικό ρόλο στη διάπραξη της παράβασης ή μιμήθηκε απλώς τη συμπεριφορά άλλων επιχειρήσεων».

252 Συναφώς, από τη νομολογία (απόφαση του Πρωτοδικείου της 29ης Απριλίου 2004, T-236/01, T-239/01, T-244/01 έως T-246/01, T-251/01 και T-252/01, Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. II-1181, σκέψη 331) προκύπτει ότι, μεταξύ των στοιχείων από τα οποία μπορεί να προκύψει ο παθητικός ρόλος επιχειρήσεως εντός μιας συμπράξεως, μπορούν να ληφθούν υπόψη ο αισθητά πιο σποραδικός χαρακτήρας της συμμετοχής της στις συσκέψεις σε σχέση με τα άλλα μέλη της συμπράξεως (απόφαση BPB de Eendracht κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 343) καθώς και η μεταγενέστερη είσοδος της στην αγορά που αποτέλεσε αντικείμενο της παραβάσεως, ανεξαρτήτως της διάρκειας της συμμετοχής της σ' αυτήν (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Δεκεμβρίου 1985, 240/82 έως 242/82, 261/82, 262/82, 268/82 και 269/82, Stichting Sigarette-

nindustrie κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 3831, σκέψη 100) ή ακόμη η ύπαρξη ρητών σχετικών δηλώσεων εκπροσώπων τρίτων επιχειρήσεων που μετείχαν στην παράβαση (απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-317/94, Weig κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1235, σκέψη 264). Εξάλλου, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι ο «αποκλειστικά παθητικός ρόλος» του μέλους μιας συμπράξεως συνεπάγεται ότι το εν λόγω μέλος έχει υιοθετήσει «συγκρατημένη συμπεριφορά», δηλαδή δεν υφίσταται ενεργός συμμετοχή στην κατάρτιση της αντίθετης προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμφωνίας ή των αντιθέτων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμφωνιών (απόφαση του Πρωτοδικείου της 9ης Ιουλίου 2003, T-220/00, Cheil Jedang κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-2473, σκέψη 167).

253 Με την Απόφαση, η Επιτροπή, ενώ δεν χαρακτηρίζει τη Jungbunzlauer ως πρωτοστάτη, αμφισβητεί ότι η εν λόγω επιχείρηση διαδραμάτισε παθητικό ρόλο ή ρόλο ουραγού, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι, από το 1994, η Jungbunzlauer είχε αναλάβει την ευθύνη της συλλογής των δεδομένων για τις πωλήσεις και ότι ο διευθύνων σύμβουλος της προήδρευε στις συσκέψεις της συμπράξεως (αιτιολογική σκέψη 284 της Αποφάσεως).

254 Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα δεν μπορεί, πρώτον, να υποστηρίξει βασίμως ότι αναγκάστηκε να συμμετάσχει στη σύμπραξη, ώστε να ζητήσει να εφαρμοστεί επ' αυτής το ευεργέτημα των ελαφρυντικών περιστάσεων. Συγκεκριμένα, έστω και αν υποθεθεί ότι αποδείχθηκε ότι τα άλλα μέλη της συμπράξεως άσκησαν οικονομικές πιέσεις στη Jungbunzlauer GmbH προκειμένου αυτή να προσχωρήσει στις συμφωνίες της συμπράξεως, γεγονός παραμένει ότι, αφότου προσχώρησε στη σύμπραξη, η εν λόγω επιχείρηση συμμορφώθηκε προς τις αποφάσεις των μελών της συμπράξεως, χωρίς να διαδραματίσει αποκλειστικά παθητικό ρόλο ή ρόλο ουραγού κατά τη διάπραξη της παραβάσεως. Πάντως, με τις κατευθυντήριες γραμμές της, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι μόνον ένας «αποκλειστικά» παθητικός ρόλος ή ρόλος ουραγού μπορεί να δώσει λαβή για τη μείωση του ποσού του προστίμου. Επομένως, δεν αρκεί το ότι, κατά τη διάρκεια ορισμένων περιόδων της συμπράξεως, ή έναντι ορισμένων συμφωνιών της συμπράξεως, η οικεία επιχείρηση υιοθέτησε «συγκρατημένη συμπεριφορά».

255 Δεύτερον, το ως άνω συμπέρασμα επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι η Jungbunzlauer συμμετείχε τακτικά στις συσκέψεις της συμπράξεως.

256 Τρίτον, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλεσθεί βασίμως τις οικονομικές δυσχέρειες που αντιμετώπισε κατά την περίοδο την οποία καλύπτει η σύμπραξη. Συγκεκριμένα, ακριβώς λόγω των δυσχερειών που αντιμετώπισαν όλοι οι επιχειρηματίες, στην αγορά του κιτρικού οξέος κατά τα τέλη της δεκαετίας του '80, ορισμένοι από αυτούς, συμπεριλαμβανομένης της προσφεύγουσας, αποφάσισαν να υιοθετήσουν συμπεριφορά αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού. Πάντως, κατά γενικό κανόνα, τα καρτέλ, όπως είναι τα επίμαχα εν προκειμένω, δημιουργούνται όταν ο τομέας παρουσιάζει προβλήματα (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 252 ανωτέρω, σκέψη 345).

257 Τέταρτον, η προσφεύγουσα εσφαλμένως εκτιμά ότι ο ρόλος του προέδρου των συσκέψεων της συμπράξεως περιελάμβανε μόνο διοικητικά καθήκοντα και δεν της προσέδιδε αυξημένη επιρροή στο πλαίσιο της συμπράξεως. Συγκεκριμένα, δεν αμφισβητείται ότι η σύγκληση των συσκέψεων, η υποβολή προτάσεως ημερήσιας διατάξεως, η διανομή προπαρασκευαστικών εγγράφων ενόψει των συσκέψεων είναι ασυμβίβαστη με τον παθητικό ρόλο του ουραγού που υιοθετεί συγκρατημένη συμπεριφορά. Τέτοιες πρωτοβουλίες αποκαλύπτουν ευνοϊκή και ενεργό συμπεριφορά της προσφεύγουσας όσον αφορά την κατάρτιση, τη συνέχιση και τον έλεγχο της συμπράξεως. Η προσφεύγουσα ελαχιστοποιεί εσφαλμένως, επίσης, τη σημασία του γεγονότος ότι ο διευθύνων σύμβουλος της Jungbunzlauer συμμετείχε ο ίδιος στις συσκέψεις της συμπράξεως, λαμβανομένης υπόψη της ελλείψεως, στο πλαίσιο της εν λόγω επιχειρήσεως, ιεραρχικής διαρθρώσεως ισοδύναμης με εκείνη των άλλων μελών της συμπράξεως. Συγκεκριμένα, έστω και αν υποτεθεί ότι τα ως άνω στοιχεία έχουν αποδειχθεί, θα μπορούσε, το πολύ, να γίνει επίκληση των εν λόγω στοιχείων προκειμένου να αποδειχθεί ότι η προσφεύγουσα δεν διαδραμάτισε ρόλο πρωτοστάτη στο πλαίσιο της συμπράξεως, αλλά τα στοιχεία αυτά δεν είναι ικανά να αποδείξουν ότι η προσφεύγουσα διαδραμάτισε «αποκλειστικά παθητικό ρόλο ή μιμήθηκε απλώς τη συμπεριφορά άλλων επιχειρήσεων». Πάντως, δεν αμφισβητείται ότι η Επιτροπή δεν θεώρησε ότι η προσφεύγουσα ήταν ένας από τους πρωτοστάτες της συμπράξεως.

258 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή, αρνούμενη να παράσχει στην προσφεύγουσα το ευεργέτημα των ελαφρυντικών περιστάσεων λόγω του αποκλειστικά παθητικού ρόλου ή του ρόλου ουραγού που διαδραμάτισε η Jungbunzlauer GmbH κατά τη διάπραξη της παραβάσεως, δεν παρέβη τις κατευθυντήριες γραμμές της.

2. Επί της μη ουσιαστικής εφαρμογής της συμπράξεως από τη Jungbunzlauer GmbH

α) Επιχειρήματα των διαδίκων

259 Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, σύμφωνα με το σημείο 3, δεύτερη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών, η Επιτροπή όφειλε να της παράσχει το ευεργέτημα των ελαφρυντικών περιστάσεων λόγω της μη ουσιαστικής εφαρμογής της συμπράξεως από τη Jungbunzlauer GmbH. Η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι, καίτοι οι εκπρόσωποι της Jungbunzlauer GmbH συμμετείχαν τακτικά στις συσκέψεις, η Jungbunzlauer GmbH ακολουθούσε αυτόνομη και προσανατολισμένη στον ανταγωνισμό εμπορική πολιτική. Επιπλέον, περισσότερο από κάθε άλλη επιχείρηση που συμμετείχε στη σύμπραξη, η Jungbunzlauer GmbH απέφυγε να συμμορφωθεί, κατά τρόπο συνεπή και για σχετικά μακρά περίοδο, με την προσπάθεια των άλλων μελών της συμπράξεως να «πειθαρχήσουν» την πολιτική της όσον αφορά τις συνθήκες πωλήσεως και τις τιμές.

260 Πρώτον, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 72 της Αποφάσεως, η συμπεριφορά της Jungbunzlauer GmbH στην αγορά, έως το 1990, οδήγησε στη μείωση των τιμών του κιτρικού οξέος στην Ευρώπη, πράγμα που προκάλεσε, εν τέλει, τη σύσταση της συμπράξεως. Συγκεκριμένα, η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι, μεταξύ 1970 και 1990, η Jungbunzlauer GmbH πολλαπλασίασε τις πωλήσεις της κιτρικού οξέος επί 30, ενώ, κατά την ίδια περίοδο, ο όγκος της αγοράς αυξήθηκε μόλις κατά 96 %. Τα εν λόγω κέρδη των μεριδίων αγοράς πραγματοποιήθηκαν εις βάρος των μεγάλων πωλητών κιτρικού οξέος που ήταν εγκατεστημένοι στην αγορά. Κατά συνέπεια, η σύμπραξη αποδείχθηκε ότι ήταν ένα μέσο, ιδίως, για να συμμορφώνεται η Jungbunzlauer GmbH με την κοινή πειθαρχία, όπως προκύπτει από την περιγραφή της πρώτης συσκέψεως της συμπράξεως στη Βασιλεία, στις 6 Μαρτίου 1991, που περιλαμβάνεται στην απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Η διεξαγωγή της εν λόγω πρώτης συσκέψεως αποδεικνύει ότι οι συμφωνίες ήταν, από την αρχή, αντίθετες προς τα οικονομικά συμφέροντα της Jungbunzlauer GmbH.

261 Δεύτερον, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι, καθ' όλη τη διάρκεια της συμπράξεως, η Jungbunzlauer GmbH παρενοχλούσε σημαντικά τη λειτουργία της συμπράξεως

και μείωσε τα αποτελέσματα της εν λόγω συμπράξεως στην αγορά. Έτσι, καίτοι η Jungbunzlauer GmbH συμμετείχε στις περισσότερες συσκέψεις της συμπράξεως, η εν λόγω επιχείρηση εθεωρείτο από τα άλλα μέλη της συμπράξεως ως «ταραχοποιός».

262 Η Jungbunzlauer αναφέρει ότι, κατά το πρώτο στάδιο της συμπράξεως, που διήρκεσε από τον Μάρτιο του 1991 έως το πρώτο ήμισυ του έτους 1993 (αιτιολογική σκέψη 90 της Αποφάσεως), η Jungbunzlauer GmbH προσπάθησε, κυρίως, να περιορίσει την αποτελεσματικότητα της συμπράξεως. Η κύρια μέριμνα της Jungbunzlauer GmbH ήταν να αποφευχθεί η θέσπιση ενός μηχανισμού αντισταθμίσεως αποσκοπούντος στο να επιβάλει κυρώσεις για τις παραβάσεις των ποσοστώσεων. Τούτο αποδεικνύεται από τη συμπεριφορά των εκπροσώπων της Jungbunzlauer GmbH κατά τη διάρκεια της συσκέψεως που έλαβε χώρα στην Ιερουσαλήμ τον Μάιο του 1992, όπως είχε ήδη περιγράψει η Jungbunzlauer GmbH με το από 29 Απριλίου 1999 έγγραφό της, με την από 21 Μαΐου 1999 δήλωσή της που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της ανακοινώσεως περί συνεργασίας και με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.

263 Όσον αφορά το δεύτερο στάδιο της συμπράξεως, που διήρκεσε από το δεύτερο ήμισυ του έτους 1993 έως τον Μάιο του 1995 (αιτιολογική σκέψη 91 της Αποφάσεως), η Jungbunzlauer προβάλλει ότι τα εμπλεκόμενα μέρη αντιμετώπιζαν ολοένα και περισσότερες δυσκολίες να διατηρήσουν τις συμφωνηθείσες τιμές. Η Jungbunzlauer υποστηρίζει ότι, πέραν των εισαγωγών προελεύσεως Κίνας, η Jungbunzlauer GmbH, λόγω της προσπάθειάς της να εγκαταλείψει τη σύμπραξη, ήταν η κύρια υπεύθυνη για την κατάσταση αυτή.

264 Συγκεκριμένα, κατά τη Jungbunzlauer, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 117 της Αποφάσεως, από τις αρχές του έτους 1993, εμφανίστηκαν αυξανόμενες διαφωνίες μεταξύ των μελών της συμπράξεως και η Jungbunzlauer GmbH θεωρήθηκε ως η κύρια υπεύθυνη για τις ως άνω διαφωνίες, καθόσον η εν λόγω επιχείρηση δεν τηρούσε πλέον τις συμφωνίες και αρνείτο, σύμφωνα με τα άλλα μέλη της συμπράξεως, να πειθαρχήσει στις αποφάσεις. Τούτο επιβεβαιώνεται, επίσης, από τα πρακτικά της εξετάσεως του FBI όσον αφορά τη σύσκεψη του Σικάγο του Μαρτίου 1993. Ομοίως, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι, όπως είχε ήδη δηλώσει στην Επιτροπή με το από 29 Απριλίου 1999 έγγραφό της, με την από 21 Μαΐου 1999 δήλωσή της στο πλαίσιο της ανακοινώσεως περί συνεργασίας και με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, και όπως προκύπτει, επίσης, από τις δηλώσεις άλλων μελών της συμπράξεως και από τα πρακτικά του FBI, που έχουν

επισυναφθεί στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, κατά τη διάρκεια διαφόρων συσκέψεων της συμπράξεως που έλαβαν χώρα μεταξύ 1993 και 1995, η Jungbunzlauer GmbH επικρίθηκε από τα άλλα μέλη της συμπράξεως λόγω του ότι αντιτάχθηκε σε μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες του ανταγωνισμού και λόγω του ότι δεν εφάρμοσε ορισμένες από τις συνομολογηθείσες συμφωνίες. Τέλος, στις αρχές του έτους 1995, αντιμετωπίστηκε μάλιστα το ενδεχόμενο του αποκλεισμού της Jungbunzlauer GmbH από τη σύμπραξη και, δεδομένου ότι δεν κατέστη δυνατό να βρεθεί άλλη λύση, οι δραστηριότητες της συμπράξεως έπαυσαν κατά τη διάρκεια συσκέψεως στις 22 Μαΐου 1995.

265 Τρίτον, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι η μη ουσιαστική εφαρμογή των συμφωνιών από τη Jungbunzlauer GmbH καθίσταται φανερή, επίσης, με βάση τις τιμές που εφάρμοζε η εν λόγω εταιρία. Συγκεκριμένα, η Jungbunzlauer αναφέρεται σε τέσσερις γραφικές παραστάσεις που είχε διαβιβάσει στην Επιτροπή στο πλαίσιο της απαντήσεώς της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, στις οποίες είχε συγκρίνει τις τιμές-στόχους της συμπράξεως με εκείνες που η Jungbunzlauer GmbH εφάρμοζε όντως στην αγορά. Από τα ανωτέρω προκύπτει, κατά τη γνώμη της, ότι οι προσφορές της Jungbunzlauer GmbH ήσαν, κατά γενικό κανόνα, μικρότερες από τις τιμές στόχους και ότι η τελευταία, ως εκ τούτου, «παραβίαζε», σε μεγάλο βαθμό, τις τιμές που καθορίζονταν από τη σύμπραξη και όχι μόνο κατά ακριβή τρόπο. Σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η Επιτροπή, η Jungbunzlauer εκτιμά ότι από τις ως άνω γραφικές παραστάσεις δεν προκύπτει η ύπαρξη ευθυγραμμίσεως μεταξύ των τιμών-στόχων και εκείνων που όντως εφάρμοζε η Jungbunzlauer GmbH.

266 Η Επιτροπή απορρίπτει την επιχειρηματολογία που προέβαλε η προσφεύγουσα.

β) Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

267 Στο σημείο 3, δεύτερη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών, ορίζεται ότι χορηγείται μείωση του ποσού του προστίμου λόγω ελαφρυντικών περιστάσεων, παραδείγματος χάρη, στην περίπτωση της μη ουσιαστικής εφαρμογής των συμφωνιών.

- 268 Προς τούτο, πρέπει να εξακριβωθεί αν τα γεγονότα που προέβαλε η προσφεύγουσα μπορούν να αποδείξουν ότι, κατά τη διάρκεια της περιόδου κατά την οποία αυτή προσχώρησε στις παράνομες συμφωνίες, δεν τις εφάρμοσε πραγματικά, υιοθετώντας ανταγωνιστική συμπεριφορά στην αγορά (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις *Cimenteries CBR* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 141 ανωτέρω, σκέψεις 4872 έως 4874, και *Cheil Jedang* κατά Επιτροπής, σκέψη 252 ανωτέρω, σκέψη 192).
- 269 Κατά πάγια νομολογία, το γεγονός ότι μια επιχείρηση, που αποδεικνύεται ότι μετέχει με τους ανταγωνιστές της σε συνεννόηση ως προς τις τιμές, δεν συμπεριφέρθηκε στην αγορά όπως είχε συμφωνήσει με τους ανταγωνιστές της δεν συνιστά κατ' ανάγκην στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη, ως ελαφρυντική περίπτωση, κατά τον καθορισμό του ύψους του επιβλητέου προστίμου. Συγκεκριμένα, μια επιχείρηση η οποία, παρά τη συνεννόηση με τους ανταγωνιστές της, ακολουθεί, κατά το μάλλον ή ήττον, ανεξάρτητη πολιτική στην αγορά ενδέχεται απλώς να επιχειρεί να χρησιμοποιήσει τη σύμπραξη προς όφελός της (αποφάσεις *Cascades* κατά Επιτροπής, σκέψη 141 ανωτέρω, σκέψη 230, και *Cheil Jedang* κατά Επιτροπής, σκέψη 252 ανωτέρω, σκέψη 190).
- 270 Εν πάση περιπτώσει, εν προκειμένω, στις σκέψεις 183 και 184 ανωτέρω κρίθηκε ότι υπήρχε όντως μια ορισμένη ευθυγράμμιση μεταξύ των τιμών που καθορίζονταν από τη σύμπραξη και εκείνων που εφάρμοζε η προσφεύγουσα, έστω και αν οι τελευταίες ήσαν, κατά γενικό κανόνα, χαμηλότερες από τις πρώτες. Σε μια τέτοια περίπτωση, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να προβάλει βασίμως, προς στήριξη των ισχυρισμών της, ότι η σύμπραξη ήταν αντίθετη προς τα οικονομικά συμφέροντά της, ότι αυτή διατάραξε τη λειτουργία της συμπράξεως και μείωσε την αποτελεσματικότητά της και ότι, κατά γενικό κανόνα, χρέωνε τιμές χαμηλότερες από τις συμφωνηθείσες τιμές.
- 271 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή, αρνούμενη να παράσχει στην προσφεύγουσα το ευεργέτημα των ελαφρυντικών περιστάσεων λόγω της μη ουσιαστικής εφαρμογής της συμπράξεως από τη *Jungbunzlauer GmbH*, δεν παρέβη τις κατευθυντήριες γραμμές της.

B — Επί της παραβάσεως της υποχρέωσης αιτιολογήσεως

- 272 Η Jungbunzlauer θεωρεί, κατ' ουσίαν, ότι η Απόφαση δεν είναι επαρκώς αιτιολογημένη όσον αφορά τόσο τη μη ουσιαστική εφαρμογή των συμφωνιών όσο και τον ρόλο ουραγού που διαδραμάτισε η Jungbunzlauer στο πλαίσιο της συμπράξεως, δεδομένου ότι η Επιτροπή παρέλειψε να λάβει θέση επί των διαφόρων επιχειρημάτων που προέβαλε η Jungbunzlauer κατά τη διοικητική διαδικασία.
- 273 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του ως άνω λόγου ακυρώσεως.
- 274 Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει τη νομολογία που παρατέθηκε στη σκέψη 100 ανωτέρω και διαπιστώνει ότι, στην αιτιολογική σκέψη 284 της Αποφάσεως, η Επιτροπή θεώρησε ότι «[κ]αι μόνο το γεγονός ότι από το 1994 και μετά η Jungbunzlauer ανέλαβε την ευθύνη της συλλογής των δεδομένων για τις πωλήσεις και ότι ο διευθύνων σύμβουλος της προήδρευε στις συνεδριάσεις του καρτέλ [ήσαν] αρκετά για να αποδειχθεί ότι η συμμετοχή της Jungbunzlauer στο καρτέλ ήταν ενεργός και υπερέβαινε κατά πολύ αυτό που η ίδια παραδέχεται».
- 275 Εξάλλου, στις αιτιολογικές σκέψεις 218 και 219 της Αποφάσεως, η Επιτροπή εκτίμησε και απέρριψε τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι η τελευταία δεν διαδραμάτιζε ενεργό ρόλο στο πλαίσιο της συμπράξεως και δεν εφάρμοζε τις αποφάσεις της.
- 276 Επιπλέον, όσον αφορά τη μη εφαρμογή των συμφωνιών, στην αιτιολογική σκέψη 285 της Αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρθηκε στην ανάλυσή της που περιλαμβάνεται στις αιτιολογικές σκέψεις 212 έως 218 της ίδιας Αποφάσεως, όπου παρέθεσε, κατά λεπτομερή τρόπο, την εφαρμογή των συμφωνιών της συμπράξεως από τα εμπλεκόμενα μέρη όσον αφορά τις τιμές του κιτρικού οξέος, τις ποσοτώσεις και τους μηχανισμούς αντισταθμίσεως.

277 Κατά συνέπεια, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η Απόφαση είναι επαρκώς αιτιολογημένη επί του ζητήματος αυτού.

V — Επί της μη συνεκτιμήσεως των προστίμων που επιβλήθηκαν εντός άλλων κρατών

A — Επιχειρήματα των διαδίκων

278 Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι η Επιτροπή, αρνούμενη να λάβει υπόψη τα πρόστιμα που ήδη επιβλήθηκαν στο πλαίσιο διαδικασιών που κινήθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες και στον Καναδά λόγω παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού των χωρών αυτών και να μειώσει το ύψος του προστίμου που επιβλήθηκε με την Απόφαση σε συνάρτηση με το γεγονός αυτό, υπερέβη τα όρια της εξουσίας εκτιμήσεως που διέθετε.

279 Η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας που κινήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο όμιλος Jungbunzlauer κατέληξε, το 1997, σε ένα δικαστικό συμβιβασμό (Plea Agreement) με τις αρμόδιες για τον ανταγωνισμό αρχές της χώρας αυτής, με τον οποίο δεσμεύτηκε να καταβάλει πρόστιμο που ανέρχεται σε 11 εκατομμύρια δολάρια Ηνωμένων Πολιτειών (USD). Πάντως, σύμφωνα με τον ως άνω συμβιβασμό, η δέσμευση αφορά όχι μόνον το τμήμα των συμφωνιών που σχετιζόταν με την αγορά των Ηνωμένων Πολιτειών, αλλά και τα τμήματα των συμφωνιών που εφαρμόζονταν, όπως υποστηρίζεται, σε τρίτες χώρες. Συγκεκριμένα, στα σημεία 2 και 4, στοιχείο β', του ως άνω συμβιβασμού, οι αμερικανικές αρχές έλαβαν υπόψη, κατά τον υπολογισμό του προστίμου, το γεγονός ότι επρόκειτο για μια σύμπραξη σε παγκόσμιο επίπεδο («στις Ηνωμένες Πολιτείες και αλλού»). Η Jungbunzlauer προσθέτει ότι, στο πλαίσιο αυτό, οι αμερικανικές αρχές επέβαλαν, για πρώτη φορά, πολύ υψηλότερο πρόστιμο αναφερόμενες, ιδίως, στον διεθνή χαρακτήρα των συμφωνιών. Κατά συνέπεια, η διαδικασία που κινήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες αφορά, επίσης, όλες τις συμφωνίες και όλες τις πράξεις των οικείων επιχειρήσεων ενόψει της εφαρμογής των εν λόγω συμφωνιών και πράξεων, κατά το μέτρο που αυτές αφορούσαν την ευρωπαϊκή αγορά. Επομένως, έχει ήδη επιβληθεί πρόστιμο για τις πράξεις που περιγράφονται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και για τις επιπτώσεις τους στην ευρωπαϊκή αγορά.

280 Ομοίως, η Jungbunzlauer επικαλείται το γεγονός ότι οι αρμόδιες για τον ανταγωνισμό αρχές του Καναδά κίνησαν, επίσης, διαδικασία που μπορεί να καταλήξει στην επιβολή προστίμου σύμφωνα με το δίκαιο των συμπράξεων, βάσει των ιδίων συμφωνιών. Σε έναν δικαστικό συμβιβασμό (Plea Agreement) του 1998, ο όμιλος Jungbunzlauer δέχθηκε να καταβάλει πρόστιμο 2 εκατομμυρίων δολαρίων Καναδά (CAD) (ήτοι 1,2 εκατομμυρίων ευρώ) προκειμένου να τεθεί τέρμα στη διαδικασία που είχαν κινήσει οι канаδικές αρχές βάσει των ιδίων συμφωνιών.

281 Στο πλαίσιο αυτό, η Jungbunzlauer δέχεται, ευθύς εξ αρχής, ότι η αρχή *ne bis in idem* δεν τυγχάνει εφαρμογής, αυτή καθ' εαυτήν, εν προκειμένω, εφόσον πρόκειται για σχέσεις μεταξύ κοινοτικών και εθνικών ποινικών διατάξεων. Ωστόσο, κατά τη Jungbunzlauer, δυνάμει της γενικής αρχής της επεικειάς, η οποία αναγνωρίζεται, αυτή καθ' εαυτήν, από τον κοινοτικό δικαστή (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 13ης Φεβρουαρίου 1969, 14/68, Wilhelm κ.λπ., Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 1, σκέψη 11, και του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-149/89, Sotralentz κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1127, σκέψη 29), η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη, εν προκειμένω, την αντίληψη επί της οποίας στηρίζεται η αρχή *ne bis in idem*. Η Jungbunzlauer υπογραμμίζει ότι, στην προκειμένη περίπτωση, πρόκειται για μια παγκόσμια αγορά εντός της οποίας οι συμφωνίες της συμπράξεως είχαν διεθνείς επιπτώσεις και ότι οι αρχές των Ηνωμένων Πολιτειών και του Καναδά επέβαλαν πρόστιμα για τα ίδια πραγματικά περιστατικά για τα οποία επέβαλε πρόστιμα και η Επιτροπή. Έτσι, κατά τη γνώμη της Jungbunzlauer, μια κύρωση που επιβλήθηκε από τις αρχές τρίτου κράτους πρέπει να επηρεάζει τον υπολογισμό του προστίμου της Επιτροπής, τουλάχιστον όταν η Επιτροπή και οι αρχές του εν λόγω τρίτου κράτους αποφαινόνται επί των ιδίων πραγματικών περιστατικών. Στα εξειδικευμένα νομικά συγγράμματα, την αντίληψη αυτή συμμερίζονται πολλοί συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων ορισμένων πρώην υπαλλήλων της Επιτροπής. Επιπλέον, κατά τη Jungbunzlauer, με την απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1972, 7/72, Boehringer κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 313, σκέψη 3), το Δικαστήριο εξέτασε το ενδεχόμενο να λάβει υπόψη πρόστιμα που επιβλήθηκαν εντός τρίτων κρατών όταν τα προσαπτόμενα πραγματικά περιστατικά είναι πανομοιότυπα. Με την ως άνω απόφαση, το Δικαστήριο εκτίμησε ότι, κατά τον καθορισμό του ύψους των προστίμων, δεν έπρεπε να ληφθούν υπόψη τα πρόστιμα που είχαν ήδη επιβληθεί στην αλλοδαπή για τον λόγο και μόνον ότι τα πραγματικά περιστατικά δεν ήσαν πανομοιότυπα. Τούτο αποδεικνύει ότι μια τέτοια συνεκτίμηση είναι επιβεβλημένη όταν τα πραγματικά περιστατικά είναι πανομοιότυπα.

282 Εν συνεχεία, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι πολλοί από τους σκοπούς που επιδιώκει η επιβολή προστίμου, στους οποίους περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η αποτροπή και η εξάλειψη του πλουτισμού, είχαν ήδη επιτευχθεί μέσω των κυρώσεων που είχαν επιβληθεί εντός τρίτων χωρών. Στο πλαίσιο αυτό,

η Jungbunzlauer εμμένει, ειδικότερα, στο γεγονός ότι, στο πλαίσιο των κατασταλτικών διαδικασιών τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και στον Καναδά, της επετράπη, λόγω των περιορισμένων πόρων που διαθέτει, να εξοφλήσει το πρόστιμο με καταβολές που κατανέμονταν σε περισσότερα έτη. Επομένως, η οικονομική ικανότητα του ομίλου Jungbunzlauer είχε ήδη επηρεασθεί υπερβολικά από τα υψηλά πρόστιμα που του είχαν επιβληθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες και στον Καναδά. Κατά συνέπεια, η συνεκτίμηση των επιβληθέντων προστίμων ήταν επιβεβλημένη ακόμη και από την άποψη των σκοπών που επιδιώκει η επιβολή ενός προστίμου.

283 Τέλος, κατά τη Jungbunzlauer, η Επιτροπή αντιτάσσει εσφαλμένως ότι οι αρχές των Ηνωμένων Πολιτειών και του Καναδά δεν έχουν αρμοδιότητα να επιβάλουν πρόστιμα για περιορισμούς του ανταγωνισμού στο έδαφος της Κοινότητας, εφόσον από το κείμενο του συμβιβασμού που συνήφθη με τις αμερικανικές αρχές προκύπτει ότι αυτά δεν περιρίζονταν στις επιπτώσεις επί της αγοράς της χώρας αυτής.

284 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του ως άνω λόγου ακυρώσεως.

B — Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

285 Πρέπει να υπομνησθεί ότι η αρχή *ne bis in idem* απαγορεύει την επιβολή πλειόνων κυρώσεων στο ίδιο πρόσωπο για την ίδια παράνομη συμπεριφορά προς προστασία του ίδιου εννόμου συμφέροντος. Η εφαρμογή της αρχής αυτής εξαρτάται από τρεις σωρευτικές προϋποθέσεις, ήτοι από την ταυτότητα των πραγματικών περιστατικών, την ταυτότητα του παραβάτη και την ταυτότητα του προστατευομένου εννόμου συμφέροντος (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 132 ανωτέρω, σκέψη 338).

286 Έτσι, η κοινοτική νομολογία έχει δεχθεί ότι μια επιχείρηση μπορεί βασίμως να αποτελέσει αντικείμενο δύο παραλλήλων διαδικασιών για την ίδια παράνομη

συμπεριφορά και, επομένως, μπορούν να της επιβληθούν δύο διαφορετικές κυρώσεις, ήτοι μια κύρωση επιβαλλόμενη από την αρμόδια αρχή του οικείου κράτους μέλους και μια άλλη κύρωση κοινοτική, στον βαθμό που οι εν λόγω διαδικασίες επιδιώκουν διακριτούς σκοπούς και δεν υφίσταται ταυτότητα μεταξύ των παραβιασθέντων κανόνων (απόφαση *Wilhelm* κ.λπ., σκέψη 281 ανωτέρω, σκέψη 11· αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-141/89, *Tréfileurope* κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-791, σκέψη 191, και *Sotralentz*, σκέψη 281 ανωτέρω, σκέψη 29).

287 Συνεπώς, η αρχή *ne bis in idem* δεν μπορεί, κατά μείζονα λόγο, να τύχει εφαρμογής σε μια περίπτωση όπως η επίμαχη στην οποία οι κινηθείσες διαδικασίες και οι επιβληθείσες αφενός από την Επιτροπή και αφετέρου από τις αμερικανικές και καναδικές αρχές κυρώσεις δεν επιδιώκουν, προδήλως, τους ίδιους σκοπούς. Συγκεκριμένα, αν, στην πρώτη περίπτωση, πρόκειται για τη διασφάλιση μη νοθευμένου ανταγωνισμού στο έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή στον ΕΟΧ, η επιδιωκόμενη προστασία αφορά, στη δεύτερη περίπτωση, την αμερικανική ή καναδική αγορά (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση *Tokai Carbon* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 252 ανωτέρω, σκέψη 134 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Έτσι, δεν πληρούται η προϋπόθεση της ταυτότητας του προστατευόμενου εννόμου συμφέροντος, που είναι αναγκαία για να εφαρμοσθεί η αρχή *ne bis in idem*.

288 Επομένως, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι η αρχή *ne bis in idem* δεν τυγχάνει εφαρμογής εν προκειμένω. Τούτο συμπίπτει με την εκτίμηση της *Jungbunzlauer* που μνημονεύθηκε στη σκέψη 281 ανωτέρω.

289 Ωστόσο, η *Jungbunzlauer* εκτιμά ότι, παρά τη μη εφαρμογή της αρχής *ne bis in idem*, η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη, κατά τον καθορισμό του προστίμου, τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν από τις αμερικανικές και τις καναδικές αρχές, οι οποίες απεφάνθησαν επί των ιδίων πραγματικών περιστατικών. Κατά τη *Jungbunzlauer*, η απαίτηση αυτή απορρέει τόσο από την αρχή της επεικειίας όσο και από την επίτευξη των στόχων ενός προστίμου, που συνίστανται στην αποτροπή και την εξάλειψη του πλουτισμού.

290 Όσον αφορά την αρχή της επεικειάς, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι η δυνατότητα σωρεύσεως κυρώσεων, ήτοι μιας κοινοτικής κυρώσεως και μιας άλλης εθνικής κυρώσεως, λόγω της υπάρξεως δύο παραλλήλων διαδικασιών των οποίων το επιτρεπτό προκύπτει από το ιδιάζον σύστημα κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών στον τομέα των συμπράξεων, λαμβανομένης υπόψη της επιδιώξεως διαφορετικών σκοπών, εξαρτάται από την απαίτηση περί επεικειάς. Η εν λόγω απαίτηση περί επεικειάς συνεπάγεται ότι, καθορίζοντας το ύψος των προστίμων, η Επιτροπή υποχρεούται να λάβει υπόψη τις κυρώσεις οι οποίες έχουν επιβληθεί στην ίδια επιχείρηση για το ίδιο πραγματικό περιστατικό, όταν πρόκειται για κυρώσεις επιβαλλόμενες για παραβάσεις του δικαίου των συμπράξεων ενός κράτους μέλους και, κατά συνέπεια, διαπραχθείσες στο κοινοτικό έδαφος (αποφάσεις *Wilhelm* κ.λπ., σκέψη 281 ανωτέρω, σκέψη 11, *Tréfileurope* κατά Επιτροπής, σκέψη 286 ανωτέρω, σκέψη 191, και *Sotralentz*, σκέψη 281 ανωτέρω, σκέψη 29).

291 Ωστόσο, η υποχρέωση, κατά την ως άνω νομολογία, να λαμβάνεται υπόψη η απαίτηση περί επεικειάς προκύπτει, αφενός, από τη στενή αλληλεξάρτηση των εθνικών αγορών των κρατών μελών και της κοινής αγοράς και, αφετέρου, από το ιδιάζον σύστημα κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών στον τομέα των συμπράξεων επί του ιδίου εδάφους.

292 Πάντως, εν προκειμένω, τα εν λόγω στοιχεία ελλείπουν και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή, επί της βάσεως αυτής, ότι παρέβη την ως άνω υποχρέωση.

293 Το ως άνω συμπέρασμα δεν τίθεται εν αμφιβόλω από την απόφαση *Boehringer* κατά Επιτροπής, σκέψη 281 ανωτέρω, την οποία επικαλέσθηκε η *Jungbunzlauer*. Συγκεκριμένα, στην εν λόγω υπόθεση, το Δικαστήριο δεν ανέφερε ότι η Επιτροπή έπρεπε να συνυπολογίσει κύρωση που επιβλήθηκε από τις αρχές τρίτου κράτους στην περίπτωση που τα πραγματικά περιστατικά που έγιναν δεκτά από την Επιτροπή και από τις εν λόγω αρχές κατά επιχειρήσεως είναι πανομοιότυπα, αλλά περιορίστηκε να αναφέρει ότι το ζήτημα αυτό έπρεπε να λυθεί όταν παρουσιαστεί (απόφαση *Boehringer* κατά Επιτροπής, σκέψη 281 ανωτέρω, σκέψη 3).

294 Εν προκειμένω, έστω και αν πρέπει να θεωρηθεί ότι η αρχή της επιεικειάς υποχρεώνει την Επιτροπή να λαμβάνει υπόψη τις κυρώσεις που επιβλήθηκαν από τις αρχές των τρίτων κρατών όταν τα πραγματικά περιστατικά που έγιναν δεκτά από την Επιτροπή κατά επιχειρήσεως είναι πανομοιότυπα με εκείνα που έγιναν δεκτά από αρχή τρίτου κράτους κατά της ίδιας επιχειρήσεως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Jungbunzlauer παρέλειψε να αποδείξει ότι οι αμερικανικές και οι καναδικές αρχές αναφέρθηκαν σε εφαρμογές ή σε αποτελέσματα της συμπράξεως πλην αυτών που αφορούν το αντίστοιχο έδαφός τους.

295 Συγκεκριμένα, η απλή αναφορά, στον συμβιβασμό που συνήφθη με τις αμερικανικές αρχές, στο γεγονός ότι η σύμπραξη αναφερόταν «στις Ηνωμένες Πολιτείες και αλλού» δεν αποδεικνύει ότι, κατά τον υπολογισμό του ύψους του προστίμου, οι αμερικανικές αρχές έλαβαν υπόψη εφαρμογές ή αποτελέσματα της συμπράξεως που αφορούσαν άλλο έδαφος πέραν του αμερικανικού, ειδικότερα δε το έδαφος του ΕΟΧ (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 252 ανωτέρω, σκέψη 143). Εξάλλου, μια τέτοια εφαρμογή θα μπορούσε να σφετερισθεί την εδαφική αρμοδιότητα της Επιτροπής.

296 Ομοίως, όσον αφορά τον συμβιβασμό που συνήφθη με τις καναδικές αρχές, η Jungbunzlauer δεν προσκόμισε την παραμικρή απόδειξη για το ότι, κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, οι ως άνω αρχές αναφέρθηκαν σε εφαρμογές ή σε αποτελέσματα της συμπράξεως που αφορούσαν άλλο έδαφος πέραν του καναδικού, ειδικότερα δε το έδαφος του ΕΟΧ.

297 Όσον αφορά το αποτρεπτικό αποτέλεσμα των ήδη επιβληθέντων προστίμων και την εξάλειψη του πλουτισμού εξαιτίας των ήδη επιβληθέντων προστίμων, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι η εξουσία της Επιτροπής να επιβάλλει πρόστιμα στις επιχειρήσεις που, εκ προθέσεως ή εξ αμελείας, διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ ή του άρθρου 82 ΕΚ, συνιστά ένα από τα μέσα που έχουν δοθεί στην Επιτροπή για να μπορεί να εκπληρώνει την αποστολή επιβλέψεως που της έχει ανατεθεί από το κοινοτικό δίκαιο. Η αποστολή αυτή περιλαμβάνει το καθήκον ασκήσεως μιας γενικής πολιτικής με στόχο την

εφαρμογή στον τομέα του ανταγωνισμού των αρχών που καθορίζονται στη Συνθήκη και τον προσανατολισμό της συμπεριφοράς των επιχειρήσεων προς αυτή την κατεύθυνση (απόφαση *Musique diffusion française* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 199 ανωτέρω, σκέψη 105).

- 298 Επομένως, η Επιτροπή έχει την εξουσία να αποφασίζει για το ύψος του ποσού των προστίμων προκειμένου να ενισχύσει το αποτρεπτικό τους αποτέλεσμα, όταν παραβάσεις συγκεκριμένου είδους εξακολουθούν να εμφανίζονται σχετικώς συχνά, αν και το γεγονός ότι είναι παράνομες έχει αναγνωρισθεί από την έναρξη της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού, λόγω του κέρδους που ορισμένες από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις αποκομίζουν από αυτές (απόφαση *Musique diffusion française* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 199 ανωτέρω, σκέψη 108).
- 299 Η *Jungbunzlauer* δεν μπορεί να ισχυρισθεί βασίμως ότι η εξάλειψη του πλουτισμού της επιχειρήσεως λόγω των ήδη επιβληθέντων προστίμων δικαιολογεί, κατ' ανάγκην, τη μείωση του προστίμου που επιβλήθηκε σε κοινοτικό επίπεδο, δεδομένου ότι είναι απαραίτητο να διασφαλίζει η Επιτροπή το αποτρεπτικό αποτέλεσμα των επιβαλλομένων προστίμων.
- 300 Εξάλλου, η *Jungbunzlauer* δεν μπορεί να ισχυρισθεί βασίμως ότι δεν υπήρξε καμία αποτρεπτική συνέπεια έναντι αυτής για τον λόγο ότι είχε ήδη καταδικασθεί για τα ίδια πραγματικά περιστατικά από δικαστήρια τρίτων κρατών. Συγκεκριμένα, ο σκοπός της αποτροπής που επιδιώκει η Επιτροπή αφορά τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων εντός της Κοινότητας ή του ΕΟΧ. Κατά συνέπεια, ο αποτρεπτικός χαρακτήρας προστίμου που επιβάλλεται στη *Jungbunzlauer*, λόγω της εκ μέρους της παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού, δεν μπορεί να καθορίζεται ούτε σε σχέση μόνο με την ιδιαίτερη κατάσταση της *Jungbunzlauer* ούτε σε σχέση με το αν η επιχείρηση αυτή τήρησε τους κανόνες του ανταγωνισμού που έχουν τεθεί σε τρίτα κράτη εκτός ΕΟΧ (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση *Tokaí Carbon* κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 252 ανωτέρω, σκέψεις 146 και 147).
- 301 Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από τη μη συνεκτικότητα των προστίμων που επιβλήθηκαν εντός άλλων κρατών.

VI — *Επί του ανωτάτου ορίου του ύψους των προστίμων, το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17*

A — *Εισαγωγή*

- 302 Η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι, στην αιτιολογική σκέψη 293 της Αποφάσεως, η Επιτροπή μείωσε το ύψος των προστίμων για τη Cerestar και την H & R προκειμένου να τηρήσει το ανώτατο όριο του ύψους των προστίμων που προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνες εκτιμήσεως και παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως και την υποχρέωση αιτιολογήσεως.
- 303 Η Jungbunzlauer διαρθρώνει τους υπό κρίση λόγους ακυρώσεως σε τρία σκέλη, που αντλούνται από το ότι, κατά τον υπολογισμό της σχετικά με το όριο του ύψους των προστίμων που προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η Επιτροπή, πρώτον, αρνήθηκε να λάβει υπόψη τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στο πλαίσιο της επονομαζόμενης υποθέσεως «Γλυκονικό νάτριο», δεύτερον, έλαβε υπόψη τον κύκλο εργασιών της Jungbunzlauer Holding AG και, τρίτον, δεν έλαβε υπόψη τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν εντός άλλων κρατών.

B — *Επί της αρνήσεως της Επιτροπής να λάβει υπόψη τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στο πλαίσιο της επονομαζόμενης υποθέσεως «Γλυκονικό νάτριο»*

1. *Επιχειρήματα των διαδίκων*

- 304 Η Jungbunzlauer θεωρεί ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, καθόσον δεν έλαβε υπόψη, για την τήρηση του ανωτάτου ορίου του ύψους των προστίμων που προβλέπεται από την εν λόγω διάταξη, το πρόστιμο που

της είχε ήδη επιβάλει περίπου δύο μήνες πριν από την έκδοση της αποφάσεως στο πλαίσιο της υποθέσεως «Γλυκονικό νάτριο». Η Jungbunzlauer επικαλείται το γεγονός ότι, αν η Επιτροπή είχε προσθέσει τα δύο αυτά πρόστιμα, η εφαρμογή του ανωτάτου ορίου του ύψους των προστίμων που προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 θα είχε ως συνέπεια τη μείωση του επιβληθέντος προστίμου.

305 Κατά τη Jungbunzlauer, η Επιτροπή διαχώρισε τεχνητά τις δύο αυτές υποθέσεις. Συγκεκριμένα, κατά τη Jungbunzlauer, το κιτρικό οξύ και το γλυκονικό νάτριο αποτελούν συγγενεύοντα προϊόντα και ανήκουν στην ίδια οικογένεια προϊόντων, δεδομένου ότι η πρώτη ύλη είναι η ίδια για αμφότερα τα προϊόντα, ότι οι διαδικασίες παραγωγής είναι σε μεγάλο βαθμό πανομοιότυπες, ότι αμφότερα τα προϊόντα πωλούνται, κατά μεγάλο μέρος, μέσω των ιδίων δικτύων διανομής και ότι οι ίδιοι αγοραστές καταναλώνουν τόσο το κιτρικό οξύ όσο και το γλυκονικό νάτριο.

306 Το γεγονός ότι υφίσταται διαφορά μεταξύ των κύκλων των συμμετεχόντων στις δύο υποθέσεις δεν είναι πειστικό, δεδομένου ότι η ένωση δύο πραγματικών καταστάσεων δεν μπορεί να εξαρτάται από την ατομική απόφαση μιας επιχειρήσεως να παραγάγει ή να μην παραγάγει ένα συγκεκριμένο προϊόν. Επιπλέον, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η Επιτροπή, μια σύγκριση μεταξύ των περιόδων εντός των οποίων διαπράχθηκαν οι παραβάσεις στις δύο υποθέσεις θα συνηγορούσε υπέρ της εκδόσεως ενιαίας αποφάσεως για τις δύο αυτές υποθέσεις. Η Jungbunzlauer προσθέτει ότι οι αρμόδιες αρχές των Ηνωμένων Πολιτειών και του Καναδά ένωσαν τις ως άνω υποθέσεις στο πλαίσιο ενιαίας διαδικασίας και επέβαλαν μόνον ένα πρόστιμο για τις αφορώσες τα δύο προϊόντα παραβάσεις. Τέλος, η Jungbunzlauer θεωρεί ότι η απόφαση «Βιταμίνες», στο πλαίσιο της οποίας η Επιτροπή επεξεργάστηκε ταυτόχρονα οκτώ συμπράξεις, σε μια ενιαία απόφαση, αποδεικνύει ότι μια διαδικαστική ανακατάταξη ανεξάρτητων αιτιάσεων που εμπíπτουν στο δίκαιο των συμπράξεων αντιστοιχεί σε συνήθη πρακτική.

307 Η Επιτροπή απορρίπτει την επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 308 Δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η Επιτροπή δύναται να επιβάλλει στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμα μέχρι ποσοστού 10 % του κύκλου εργασιών που πραγματοποιήθηκε κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από μία των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση.
- 309 Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι διαχώρισε τεχνητά την προκειμένη υπόθεση από εκείνη που έδωσε λαβή για την απόφαση «Γλυκονικό νάτριο».
- 310 Πάντως, από πολλές αιτιολογικές σκέψεις της Αποφάσεως και της αποφάσεως «Γλυκονικό νάτριο» προκύπτει ότι, το 2001, η Επιτροπή επέβαλε στην προσφεύγουσα δύο πρόστιμα, δεδομένου ότι αυτή είχε παραβεί τους κανόνες του ανταγωνισμού συμμετέχοντας σε δύο συμπράξεις που αφορούσαν διαφορετικά προϊόντα, τα οποία, αν και ήσαν συγγενεύοντα για ορισμένες από τις εφαρμογές τους αποτελούσαν δύο χωριστές επίμαχες αγορές. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 34 έως 39 της αποφάσεως «Γλυκονικό νάτριο», το κιτρικό οξύ δεν συνιστά γενικό υποκατάστατο προϊόν, αλλά μόνον ένα μερικό υποκατάστατο προϊόν του γλυκονικού νατρίου, ανάλογα με τον τομέα εφαρμογής. Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι η ως άνω εκτίμηση της Επιτροπής δεν είναι εσφαλμένη και ότι, επομένως, σε μια τέτοια περίπτωση, ακριβώς για αντικειμενικούς λόγους —και όχι για τεχνητούς λόγους, όπως ισχυρίζεται η προσφεύγουσα— η Επιτροπή κίνησε δύο χωριστές διαδικασίες, διαπίστωσε δύο χωριστές παραβάσεις και επέβαλε, κατά ανεξάρτητο τρόπο, δύο χωριστά πρόστιμα ως προς τις δύο αυτές παραβάσεις.
- 311 Από την άποψη αυτή, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η Επιτροπή δεν ενήργησε κατά διαφορετικό τρόπο σε σχέση με την υπόθεση «Βιταμίνες». Συγκεκριμένα, έστω και αν, στην τελευταία υπόθεση, η Επιτροπή είχε ενώσει τις αφορώσες τις συμπράξεις στην αγορά των βιταμινών διαδικασίες και είχε εκδώσει ενιαία απόφαση, γεγονός παραμένει ότι είχε διαπιστώσει χωριστές παραβάσεις για

καθεμία από τις σχετικές βιταμίνες και είχε επιβάλει κυρώσεις στις οικείες επιχειρήσεις διά της επιβολής οκτώ αυτοτελών προστίμων.

- 312 Εξάλλου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, μεταξύ των πέντε παραγωγών κιτρικού οξέος που είναι αποδέκτες της Αποφάσεως, μόνο δύο συμμετείχαν στη σύμπραξη στον τομέα του γλυκονικού νατρίου, ήτοι η προσφεύγουσα και η ADM. Επιπλέον, η σύμπραξη στον τομέα του γλυκονικού νατρίου υφίστατο από το 1987 έως τον Ιούνιο του 1995, ενώ εκείνη που αφορά τον τομέα του κιτρικού οξέος διήρκεσε μόνον από τον Μάρτιο του 1991 έως τον Μάιο/Ιούνιο του 1995, και τα μέλη των δύο συμπράξεων δεν είχαν ούτε κοινό σχέδιο ούτε κοινό σκοπό που να αποβλέπει στη συντονισμένη και συνολική εξάλειψη του ανταγωνισμού στις δύο επίμαχες αγορές.
- 313 Τέλος, το γεγονός, το οποίο επισημάνθηκε από την προσφεύγουσα, ότι οι αρμόδιες για τον ανταγωνισμό αρχές των Ηνωμένων Πολιτειών και του Καναδά ένωσαν τις υποθέσεις σχετικά με το κιτρικό οξύ, αφενός, και σχετικά με το γλυκονικό νάτριο, αφετέρου, είναι αλυσιτελές προκειμένου να εκτιμηθεί η νομιμότητα του διαβήματος στο οποίο προέβη η Επιτροπή όσον αφορά το όριο που προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.
- 314 Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί το πρώτο σκέλος του ως άνω λόγου ακυρώσεως, που αντλείται από την άρνηση της Επιτροπής να λάβει υπόψη τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν με την απόφαση «Γλυκονικό νάτριο» όσον αφορά το όριο που προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.

Γ — *Επί της συνεκτιμήσεως του κύκλου εργασιών της Jungbunzlauer Holding AG*

1. Εισαγωγή

- 315 Όσον αφορά τη συνεκτίμηση του κύκλου εργασιών της Jungbunzlauer Holding AG, η προσφεύγουσα προβάλλει λόγους ακυρώσεως που αντλούνται, πρώτον, από την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, δεύτερον, από την παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως και, τρίτον, από την ύπαρξη πλάνης εκτιμήσεως.

2. Επί της παραβίασεως της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 316 Η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, καθόσον έλαβε υπόψη, για την τήρηση του ανωτάτου ορίου του ύψους των προστίμων που προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, τον κύκλο εργασιών του ομίλου Jungbunzlauer, ενώ, όσον αφορά δύο άλλα μέρη που ήσαν αποδέκτες της Αποφάσεως, ήτοι την H & R και τη Cerestar, δεν έλαβε υπόψη τους κύκλους εργασιών που πραγματοποιήθηκαν από τις μητρικές εταιρίες των εν λόγω επιχειρήσεων ούτε τις συμμετοχές που κατείχαν οι τελευταίες.
- 317 Η Jungbunzlauer υπογραμμίζει ότι δεν αμφισβητεί το βάσιμο του υπολογισμού που εφάρμοσε η Επιτροπή στην περίπτωση της H & R και της Cerestar, έστω και αν, κατά τη γνώμη της, η Επιτροπή, ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, παρέκαμψε τη μέθοδο υπολογισμού που εφάρμοζε μέχρι τότε. Συγκεκριμένα, η Jungbunzlauer, αναφερόμενη στις αποφάσεις «Γλυκονικό νάτριο» και «Βιταμίνες», θεωρεί ότι η αφορώσα τη λήψη αποφάσεων προγενέστερη πρακτική της Επιτροπής συνίστατο στο να ενταχθεί στον υπολογισμό του ορίου του προστίμου σε συνάρτηση με τον ολικό κύκλο εργασιών των οικείων επιχειρήσεων, που προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, ο κύκλος εργασιών που πραγματοποιήθηκε από τον όμιλο, ήτοι από τη μητρική εταιρία ή τις μητρικές εταιρίες και τις θυγατρικές εταιρίες που ανήκαν στην εν λόγω μητρική εταιρία ή στις εν λόγω μητρικές εταιρίες. Η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή έπρεπε να της επιφυλάξει την ίδια αυτή ευνοϊκότερη μεταχείριση.
- 318 Όσον αφορά τη μεταχείριση που επιφυλάχθηκε στην H & R, η Jungbunzlauer παρατηρεί ότι από τις αιτιολογικές σκέψεις 292 και 293 της Αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε μόνον στον κύκλο εργασιών που πραγματοποιήθηκε από τις συμμετοχές της H & R και ότι, λόγω της επιλογής αυτής, μείωσε το πρόστιμο από 122,5 εκατομμύρια ευρώ σε 20,31 εκατομμύρια ευρώ. Πάντως, κατά τη Jungbunzlauer, αν η Επιτροπή είχε εφαρμόσει την προγενέστερη πρακτική της,

δεν θα ήταν αναγκαίο να προβεί στην εν λόγω μείωση. Συγκεκριμένα, η Jungbunzlauer συνάγει από τις αιτιολογικές σκέψεις 25 επ., 50, 183 και 243 της Αποφάσεως ότι, το 2000, η H & R ανήκε στον όμιλο Bayer, ο οποίος, κατά τη διάρκεια του έτους αυτού, είχε πραγματοποιήσει κύκλο εργασιών 30 971 εκατομμυρίων ευρώ.

319 Ως προς τη μεταχείριση που επιφυλάχθηκε στη Cerestar, η Jungbunzlauer παρατηρεί ότι η Επιτροπή, χωρίς να παράσχει ειδικούς λόγους, μείωσε το πρόστιμο από 4,55 εκατομμύρια ευρώ σε 1,75 εκατομμύρια ευρώ. Η Jungbunzlauer τονίζει ότι υποθέτει, συναφώς, ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε στον κύκλο εργασιών που πραγματοποιήθηκε από τη Cerestar και ο οποίος μνημονεύθηκε στην αιτιολογική σκέψη 21 της Αποφάσεως. Πάντως, κατά τη Jungbunzlauer, το 2000, η Cerestar ανήκε στον όμιλο Eridania-Béghin-Say ο οποίος, κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους, είχε πραγματοποιήσει κύκλο εργασιών 98 053 εκατομμυρίων ευρώ (αιτιολογική σκέψη 19).

320 Αντιθέτως, η Jungbunzlauer επενθυμίζει ότι, όσον αφορά την εν λόγω επιχείρηση, η Επιτροπή αναφέρθηκε στον κύκλο εργασιών που πραγματοποιήθηκε από τον όμιλο Jungbunzlauer (αιτιολογικές σκέψεις 50, 185 και 293 της Αποφάσεως). Πάντως, κατά τη Jungbunzlauer, αν η Επιτροπή είχε εφαρμόσει, ως προς την εν λόγω επιχείρηση, την ίδια μέθοδο υπολογισμού με εκείνη που εφάρμοσε ως προς την H & R και τη Cerestar, θα έπρεπε να λάβει υπόψη μόνον τον κύκλο εργασιών της Jungbunzlauer, η οποία, ως διαχειρίστρια εταιρία, είχε πραγματοποιήσει μόνον έναν ελάχιστο σημαντικό κύκλο εργασιών (περίπου 3,5 εκατομμύρια ευρώ). Έτσι, τούτο θα κατέληγε, κατ' εφαρμογήν του ανωτάτου ορίου του 10 %, σε μια σημαντική μείωση του προστίμου (περίπου 0,35 εκατομμύρια ευρώ). Η Jungbunzlauer προσθέτει ότι, αν η Επιτροπή είχε αναφερθεί στον κύκλο εργασιών της Jungbunzlauer GmbH —το 2000, η Jungbunzlauer GmbH πραγματοποίησε κύκλο εργασιών μόνον 197,3 εκατομμυρίων ευρώ— η οποία, κατά τη γνώμη της, έπρεπε να είναι αποδέκτης της Αποφάσεως, το οριστικό ποσό θα κατερχόταν από 29,4 εκατομμύρια ευρώ σε 19,73 εκατομμύρια ευρώ.

321 Η Επιτροπή απορρίπτει την επιχειρηματολογία της Jungbunzlauer.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

322 Πρέπει να υπομνηστεί ότι η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως απαγορεύει να αντιμετωπίζονται παρόμοιες καταστάσεις κατά διαφορετικό τρόπο και διαφορε-

τικές καταστάσεις καθ' όμοιο τρόπο, εκτός αν μια τέτοια αντιμετώπιση δικαιολογείται αντικειμενικώς (βλ. απόφαση BPB de Eendracht κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 309 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 323 Εν προκειμένω, από τις αιτιολογικές σκέψεις 30, 34 και 187 της Αποφάσεως προκύπτει, χωρίς τούτο να αμφισβητηθεί από τη Jungbunzlauer, ότι η παράβαση διαπράχθηκε από τις επιχειρήσεις οι οποίες, διαδοχικά, ήσαν επιφορτισμένες με τη διαχείριση του συνόλου του ομίλου, ήτοι από τη Jungbunzlauer GmbH και, μετά την αναδιάρθρωση του ομίλου, από τη Jungbunzlauer. Τα διευθυντικά στελέχη του ομίλου Jungbunzlauer συμμετείχαν στις συσκέψεις της συμπράξεως και ελάμβαναν τις αποφάσεις σχετικά με τη συμμετοχή του ομίλου στη σύμπραξη και τη συμπεριφορά του στο πλαίσιο της εν λόγω συμπράξεως.
- 324 Αντιθέτως, η Jungbunzlauer δεν επιδιώκει καν να αποδείξει ότι η κατάσταση των δύο άλλων εταιριών, ήτοι της H & R και της Cerestar, ήταν συγκρίσιμη με τη δική της κατάσταση. Κατά συνέπεια, η Jungbunzlauer παρέλειψε να αποδείξει ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, η κατάσταση στην οποία βρίσκονταν αυτές οι δύο άλλες επιχειρήσεις ήταν συγκρίσιμη με τη δική της.
- 325 Κατά συνέπεια, ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως πρέπει να απορριφθεί.

3. Επί της παραβάσεως της υποχρέωσως αιτιολογήσεως

- 326 Η Jungbunzlauer προσάπτει στην Επιτροπή ότι δεν παρέσχε επαρκή στοιχεία ως προς τους λόγους για τους οποίους δεν μείωσε το ύψος του προστίμου της κατ' εφαρμογήν του ανωτάτου ορίου που προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Συγκεκριμένα, κατά τη Jungbunzlauer, η Επιτροπή, μόνον στο πλαίσιο του υπομνήματός της αντικρούσεως, παρέσχε εξήγηση όσον αφορά τη διαφορετική μεταχείριση μεταξύ της Jungbunzlauer και των επιχειρήσεων H & R και Cerestar.

- 327 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του ως άνω λόγου ακυρώσεως.
- 328 Το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι, στις αιτιολογικές σκέψεις 30 έως 34, 187 και 188, η Επιτροπή παρέθεσε τους λόγους για τους οποίους είχε καταλογίσει την παράβαση στη Jungbunzlauer ως διαχειρίστρια επιχείρηση του ομίλου. Επομένως, μια συνολική ανάγνωση των αιτιολογικών σκέψεων της Αποφάσεως παρέχει τη δυνατότητα, χωρίς δυσχέρειες, να γίνουν αντιληπτοί οι λόγοι για τους οποίους η Επιτροπή, σε αντίθεση με ό,τι έπραξε στην περίπτωση της H & R και της Cerestar, δεν μείωσε το ύψος του προστίμου κατ' εφαρμογήν του ανωτάτου ορίου του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Συνεπώς, η Επιτροπή ουδόλως είχε την υποχρέωση να εκθέσει εκ νέου τους ως άνω λόγους στο τμήμα της Αποφάσεως που αφορά την εφαρμογή του εν λόγω ανωτάτου ορίου.
- 329 Κατά συνέπεια, ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως πρέπει, επίσης, να απορριφθεί.
4. Επί της υπάρξεως πλάνης εκτιμήσεως που αντλείται από το ότι η Επιτροπή αρνήθηκε να λάβει υπόψη τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν εντός άλλων κρατών
- 330 Η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι, για να υπολογισθεί το ανώτατο όριο των προστίμων δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, πρέπει να προστεθεί το ποσό των προστίμων που επιβλήθηκαν στον όμιλο Jungbunzlauer στις Ηνωμένες Πολιτείες και στον Καναδά (10,9 εκατομμύρια ευρώ) με εκείνο που επιβλήθηκε από την Επιτροπή (29,4 εκατομμύρια ευρώ, πριν από την εφαρμογή της ανακοινώσεως περί συνεργασίας). Έτσι, προκύπτει το συνολικό ποσό των 40,3 εκατομμυρίων ευρώ, το οποίο υπερβαίνει ευρέως το επίμαχο όριο.
- 331 Η Επιτροπή απορρίπτει την ως άνω επιχειρηματολογία.

- 332 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι από το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 προκύπτει ότι το ανώτατο όριο των προστίμων που καθορίζεται στην εν λόγω διάταξη εφαρμόζεται μόνον στα πρόστιμα που επιβάλλονται από την Επιτροπή για παραβάσεις των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού. Εξάλλου, η ερμηνεία αυτή του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 είναι συνεπής με ό,τι κρίθηκε στις σκέψεις 285 έως 301 ανωτέρω, ήτοι ότι η Επιτροπή, επιβάλλοντας πρόστιμο στη Jungbunzlauer χωρίς να λάβει υπόψη το πρόστιμο που είχε ήδη καταβάλει η τελευταία στο πλαίσιο των διαδικασιών που κινήθηκαν εντός τρίτων χωρών, δεν παραβίασε την αρχή *ne bis in idem*.
- 333 Επομένως, η Jungbunzlauer εσφαλμένως προσάπτει στην Επιτροπή ότι δεν έλαβε υπόψη τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στη Jungbunzlauer στις Ηνωμένες Πολιτείες και στον Καναδά για τον υπολογισμό του ανωτάτου ορίου των προστίμων που προβλέπεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.
- 334 Κατά συνέπεια, το ως άνω σκέλος του λόγου ακυρώσεως και ο λόγος ακυρώσεως στο σύνολό του πρέπει να απορριφθούν.

VII — Επί της προσβολής του δικαιώματος προσβάσεως στον φάκελο

A — Επιχειρήματα των διαδίκων

- 335 Η Jungbunzlauer εκτιμά ότι η Επιτροπή προσέβαλε το δικαίωμά της προσβάσεως στο σύνολο του φακέλου, καθόσον στήριξε την Απόφαση επί ορισμένων εγγράφων ως προς τα οποία δεν παρέσχε στη Jungbunzlauer δικαίωμα ακροάσεως. Κατά τη Jungbunzlauer, λόγω των ως άνω διαδικαστικών πλημμελειών, πρέπει να ακυρωθεί η Απόφαση ή, εν πάση περιπτώσει, το τμήμα της τελευταίας καθόσον αναφέρεται σε έγγραφα στα οποία η προσφεύγουσα δεν είχε πρόσβαση.

- 336 Κατά τη Jungbunzlauer, η Επιτροπή υποχρεούται να καταστήσει προσιτό στις οικείες επιχειρήσεις ολόκληρο τον φάκελο έρευνας της υποθέσεως, προκειμένου οι εν λόγω επιχειρήσεις να είναι σε θέση να αμυνθούν αποτελεσματικά κατά των αιτιάσεων που διατυπώνονται κατ' αυτών με την ανακοίνωση των αιτιάσεων (απόφαση του Δικαστηρίου της 8ης Ιουλίου 1999, C-51/92 P, Hercules Chemicals κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-4235, σκέψη 54, και απόφαση Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 141 ανωτέρω, σκέψη 144). Το δικαίωμα προσβάσεως στον φάκελο υφίσταται, επίσης, όσον αφορά τις απαντήσεις των άλλων οικείων επιχειρήσεων στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (απόφαση Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 141 ανωτέρω, σκέψεις 384 επ.). Το δικαίωμα προσβάσεως στο σύνολο του φακέλου αφορά όχι μόνον όλα τα επιβαρυντικά έγγραφα, αλλά και τα απαλλακτικά στοιχεία. Αν, κατά τη Jungbunzlauer, δεν μπορεί να αποκλεισθεί ότι η άμυνα των οικείων επιχειρήσεων εθίγη από το γεγονός ότι δεν είχαν πλήρη πρόσβαση στα έγγραφα του φακέλου έρευνας της υποθέσεως, η απόφαση πρέπει να ακυρωθεί (απόφαση Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 141 ανωτέρω, σκέψεις 156 επ.). Η Jungbunzlauer, αναφερόμενη στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Léger στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση του Δικαστηρίου της 6ης Απριλίου 1995, C-310/93 P, BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. I-865, I-987, σκέψεις 119 και 120), καθώς και στη διάταξη του Προέδρου του Πρωτοδικείου της 4ης Απριλίου 2002, T-198/01 R, Technische Glaswerke Ilmenau κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. II-2153, σκέψεις 85 επ.), εκτιμά ότι πρέπει να μην τίθενται υψηλές απαιτήσεις όσον αφορά την απόδειξη του ότι η μη πλήρης πρόσβαση στον φάκελο περιόρισε τις δυνατότητες άμυνας της επιχειρήσεως.
- 337 Εν προκειμένω, η Jungbunzlauer προσάπτει στην Επιτροπή ότι δεν της γνωστοποίησε τις απαντήσεις της Cerestar, της H & R, της HLR και της ADM στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι, στις υποσημειώσεις 113 (αιτιολογική σκέψη 217), 118 (αιτιολογική σκέψη 220) και 119 (αιτιολογική σκέψη 223) της Αποφάσεως, η Επιτροπή παρέθεσε αποσπάσματα των εν λόγω εγγράφων που αφορούσαν, μεταξύ άλλων, την πραγματική εφαρμογή των συμφωνιών.
- 338 Πάντως, πρώτον, τα ως άνω έγγραφα θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα στη Jungbunzlauer ενόψει της άμυνάς της, δεδομένου ότι στηρίζαν τους ισχυρισμούς της.

- 339 Δεύτερον, η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι, στις αιτιολογικές σκέψεις 279 και 281 της Απόφασης, η Επιτροπή χρησιμοποίησε, εις βάρος της Jungbunzlauer, ορισμένα τμήματα των απαντήσεων της H & R και της HLR στην ανακοίνωση των αιτιάσεων όσον αφορά τον ρόλο ουραγού που διαδραμάτισε η Jungbunzlauer GmbH.
- 340 Η Jungbunzlauer προσθέτει ότι, κατά τη διοικητική διαδικασία, η Επιτροπή ζήτησε από τα μέρη να της διαβιβάσουν μη εμπιστευτικά κείμενα της απαντήσεώς τους στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή θα μπορούσε, χωρίς συμπληρωματικά διοικητικά έξοδα, να παράσχει στα εμπλεκόμενα μέρη πρόσβαση στα εν λόγω έγγραφα.
- 341 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του ως άνω λόγου ακυρώσεως.

B — Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1. Εισαγωγή

- 342 Η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι δεν είχε πρόσβαση στις απαντήσεις άλλων εμπλεκομένων μερών στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, ενώ, αφενός, με την Απόφαση, η Επιτροπή χρησιμοποίησε ορισμένα πληροφοριακά στοιχεία που περιέχονται στις εν λόγω απαντήσεις ως επιβαρυντικά στοιχεία έναντι της προσφεύγουσας και, αφετέρου, ορισμένα άλλα πληροφοριακά στοιχεία ως απαλλακτικά στοιχεία έναντι της προσφεύγουσας.

2. Ως προς τα επιβαρυντικά στοιχεία

- 343 Αν η Επιτροπή σκοπεύει να στηριχθεί σε ένα χωρίο απαντήσεως σε ανακοίνωση των αιτιάσεων ή σε έγγραφο συνημμένο σε μια τέτοια απάντηση για να αποδείξει την ύπαρξη παραβάσεως στο πλαίσιο διαδικασίας εφαρμογής του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, πρέπει να δοθεί η δυνατότητα στους λοιπούς εμπλεκόμενους στη διαδικασία διαδίκους να εκφράσουν την άποψή τους επί του αποδεικτικού στοιχείου αυτού. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το εν λόγω χωρίο μιας απαντήσεως στην ανακοίνωση των αιτιάσεων ή το συνημμένο στην απάντηση αυτή έγγραφο αποτελεί πράγματι επιβαρυντικό στοιχείο κατά των διαφόρων μερών που μετέσχον στην παράβαση (βλ. απόφαση Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 141 ανωτέρω, σκέψη 386 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 344 Εναπόκειται στην οικεία επιχείρηση να αποδείξει ότι το αποτέλεσμα στο οποίο κατέληξε η Επιτροπή με την απόφασή της θα ήταν διαφορετικό αν δεν λαμβανόταν υπόψη, ως επιβαρυντικό αποδεικτικό στοιχείο, ένα μη κοινοποιηθέν έγγραφο επί του οποίου στήριξε η Επιτροπή τις κατηγορίες της κατά της επιχειρήσεως αυτής (απόφαση Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 132 ανωτέρω, σκέψεις 71 έως 73).
- 345 Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι, στις αιτιολογικές σκέψεις 279 και 281 της Αποφάσεως, η Επιτροπή χρησιμοποίησε, εις βάρος της προσφεύγουσας, ορισμένα τμήματα των απαντήσεων της H & R και της HLR στην ανακοίνωση των αιτιάσεων όσον αφορά τον ρόλο της Jungbunzlauer GmbH στο πλαίσιο της συμπράξεως.
- 346 Επ' αυτού, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, αφού συνόψισε τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας σχετικά με τις ελαφρυντικές περιστάσεις που εκτιμούσε ότι εδικαιούτο να επικαλεσθεί λόγω του αποκλειστικά παθητικού ρόλου ή του ρόλου ουραγού που διαδραμάτισε (αιτιολογικές σκέψεις 275 έως 278 της Αποφάσεως) και προτού δώσει απάντηση στα ως άνω επιχειρήματα (αιτιολογικές σκέψεις 282 και

284 της Αποφάσεως), η Επιτροπή συνόψισε τις δηλώσεις στις οποίες προέβησαν η H & R και η HLR με την αντίστοιχη απάντησή τους στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (αιτιολογικές σκέψεις 279 έως 281). Με τις ως άνω δηλώσεις, τα μέρη αυτά αμφισβήτησαν, κατ' ουσίαν, ότι η προσφεύγουσα διαδραμάτισε αποκλειστικά παθητικό ρόλο ή ρόλο ουραγού στο πλαίσιο της συμπράξεως.

347 Ωστόσο, χωρίς να είναι αναγκαίο να εξετασθεί αν οι αρχές που διατυπώνονται στις σκέψεις 343 και 344 ανωτέρω εφαρμόζονται στην ανάλυση που αφορά όχι μόνον την ύπαρξη μιας συμπράξεως και τη συμμετοχή σε αυτή, αλλά και τον καθορισμό του ύψους των προστίμων, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι, προκειμένου να απορρίψει τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας όσον αφορά το ευεργέτημα των ελαφρυντικών περιστάσεων λόγω του αποκλειστικά παθητικού ρόλου ή του ρόλου ουραγού που αυτή διαδραμάτισε, η Επιτροπή, ορθώς, στηρίχθηκε αποκλειστικώς σε πληροφοριακά στοιχεία που η ίδια η προσφεύγουσα της είχε υποβάλει κατά τη διοικητική διαδικασία.

348 Συγκεκριμένα, στην αιτιολογική σκέψη 284 της Αποφάσεως, η Επιτροπή επικαλέσθηκε μόνον, προς στήριξη του συμπεράσματός της, το γεγονός ότι, «από το 1994 και μετά η Jungbunzlauer [είχε αναλάβει] την ευθύνη της συλλογής των δεδομένων για τις πωλήσεις και ότι ο διευθύνων σύμβουλος της [είχε προεδρεύσει] στις συνεδριάσεις του καρτέλ, [πράγμα που αρκούσε] για να αποδειχθεί ότι η συμμετοχή της Jungbunzlauer στο καρτέλ ήταν ενεργός και υπερέβαινε κατά πολύ αυτό που η ίδια παραδέχεται». Πάντως, η ίδια η προσφεύγουσα είχε παράσχει τα ως άνω πληροφοριακά στοιχεία στην Επιτροπή τόσο με το από 29 Απριλίου 1999 έγγραφό της όσο και με το από 21 Μαΐου 1999 έγγραφό της.

349 Επομένως, το αποτέλεσμα στο οποίο κατέληξε η Επιτροπή με την Απόφασή της δεν θα ήταν διαφορετικό αν οι απαντήσεις της H & R και της HLR στην ανακοίνωση των αιτιάσεων είχαν αποκλεισθεί από τον φάκελο.

350 Κατά συνέπεια, το ως άνω σκέλος του λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

3. Ως προς τα απαλλακτικά στοιχεία

351 Όσον αφορά τη μη κοινοποίηση απαλλακτικού εγγράφου, η οικεία επιχείρηση οφείλει απλώς να αποδείξει ότι η παράλειψη κοινοποίησης του εγγράφου αυτού μπόρεσε να επηρεάσει, εις βάρος της επιχειρήσεως αυτής, την εξέλιξη της διαδικασίας και το περιεχόμενο της αποφάσεως της Επιτροπής. Αρκεί να αποδείξει η επιχείρηση ότι θα μπορούσε να έχει χρησιμοποιήσει το εν λόγω απαλλακτικό έγγραφο για την άμυνά της, υπό την έννοια ότι, αν είχε μπορέσει να παραπέμψει στο έγγραφο αυτό κατά τη διοικητική διαδικασία, θα είχε μπορέσει να επικαλεσθεί στοιχεία τα οποία δεν συμφωνούσαν με τους επαγωγικούς συλλογισμούς που διατύπωνε κατά το στάδιο αυτό η Επιτροπή, και ότι θα μπορούσε, συνεπώς, να έχει επηρεάσει, καθ' οιονδήποτε τρόπο, τις εκτιμήσεις που επρόκειτο να διατυπώσει η Επιτροπή με την απόφασή της, τουλάχιστον ως προς τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της συμπεριφοράς που της προσήφθη και, ως εκ τούτου, ως προς το επίπεδο του προστίμου. Στο πλαίσιο αυτό, η πιθανότητα να μπορούσε ένα μη κοινοποιηθέν έγγραφο να επηρεάσει την εξέλιξη της διαδικασίας και το περιεχόμενο της αποφάσεως της Επιτροπής δεν μπορεί να αποδειχθεί παρά μόνον μετά από προκριματική εξέταση ορισμένων αποδεικτικών στοιχείων από την οποία να προκύπτει ότι τα μη κοινοποιηθέντα έγγραφα μπορούσαν να έχουν —σε σχέση προς αυτά τα αποδεικτικά στοιχεία— μη ευκαταφρόνητη σημασία (απόφαση Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 132 ανωτέρω, σκέψεις 74 έως 76).

352 Η προσφεύγουσα προβάλλει, πρώτον, ότι, στην υποσημείωση 113 (αιτιολογική σκέψη 217) της Αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρθηκε στο τμήμα της απαντήσεως της Cerestar στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, στο οποίο, όσον αφορά την πραγματική εφαρμογή της συμπράξεως, η εν λόγω επιχείρηση τόνισε ότι αρνήθηκε να προσχωρήσει σε ορισμένες συμφωνίες καθορισμού των τιμών και ότι, από τον Ιανουάριο του 1992, εφάρμοζε πάντοτε χαμηλότερες τιμές από εκείνες των άλλων παραγωγών. Κατά την προσφεύγουσα, οι ως άνω δηλώσεις της Cerestar θα μπορούσαν να της είναι χρήσιμες ενόψει της άμυνάς της, δεδομένου ότι αυτές στηρίζουν την επιχειρηματολογία της όσον αφορά την έλλειψη πραγματικού αντικτύπου της συμπράξεως στην αγορά.

353 Πάντως, το γεγονός και μόνον ότι η Cerestar προέβαλε, κατ' ουσίαν, τα ίδια επιχειρήματα με την προσφεύγουσα όσον αφορά την προβαλλομένη μη τήρηση των συμφωνηθέντων κανόνων δεν μπορεί να συνιστά απαλλακτικό στοιχείο.

- 354 Πρώτον, επιβάλλεται όντως η διαπίστωση ότι, στην αιτιολογική σκέψη 218 της Αποφάσεως, η Επιτροπή απέρριψε την επιχειρηματολογία που προέβαλαν η Cerestar και η προσφεύγουσα, στηριζόμενη ιδίως σε μια δήλωση της ADM, η οποία είχε επισυναφθεί στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Σύμφωνα με την εν λόγω δήλωση της ADM, η προσφεύγουσα είχε διαδραματίσει ενεργό ρόλο στη σύμπραξη και επιθυμούσε να υπάρξει σταθερότητα στην αγορά. Επιπλέον, στην αιτιολογική σκέψη 219 της Αποφάσεως, η Επιτροπή επικαλέσθηκε τη νομολογία του Πρωτοδικείου σύμφωνα με την οποία μια επιχείρηση, που παρά τη διαβούλευση με τους ανταγωνιστές της ακολουθεί μια λίγο ως πολύ ανεξάρτητη πολιτική στην αγορά, ενδέχεται απλώς να επιχειρεί να χρησιμοποιήσει τη σύμπραξη προς όφελός της. Πάντως, μια απλή υπενθύμιση της νομολογίας δεν μπορεί να συνιστά επιβαρυντικό στοιχείο, δεδομένου ότι η τελευταία είναι, εν πάση περιπτώσει, δημόσια και προσιτή, ανεξάρτητα από τα έγγραφα ενός συγκεκριμένου διοικητικού φακέλου.
- 355 Δεύτερον, το γεγονός και μόνον ότι η ADM και η Cerestar επικαλέσθηκαν τα ίδια επιχειρήματα με την προσφεύγουσα και ότι μία από αυτές χρησιμοποίησε περισσότερους πόρους για την άμυνά της δεν αρκεί για να θεωρηθούν τα εν λόγω επιχειρήματα ως «απαλλακτικά στοιχεία».
- 356 Επομένως, έστω και αν η προσφεύγουσα μπορούσε να επικαλεσθεί το εν λόγω τμήμα της απαντήσεως της Cerestar στην ανακοίνωση των αιτιάσεων κατά τη διοικητική διαδικασία, οι εκτιμήσεις στις οποίες προέβη η Επιτροπή δεν θα μπορούσαν να επηρεασθούν από αυτό.
- 357 Δεύτερον, η προσφεύγουσα επικαλείται το γεγονός ότι, στις υποσημειώσεις 118 (αιτιολογική σκέψη 220) και 119 (αιτιολογική σκέψη 223) της Αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρθηκε, αφενός, στην απάντηση της H & R στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και, αφετέρου, σε μια έκθεση εμπειρογνομόνων που προσκόμισε η ADM. Τα δύο αυτά έγγραφα θα μπορούσαν επίσης, κατά την προσφεύγουσα, να της παράσχουν τη δυνατότητα να διευρύνει την επιχειρηματολογία της ως προς την έλλειψη πραγματικού αντικτύπου της συμπράξεως.

- 358 Πάντως, όπως κρίθηκε ανωτέρω, η Επιτροπή στηρίχθηκε σε πλείονα στοιχεία, στα οποία περιλαμβάνονται ορισμένα αποδεικτικά έγγραφα, και μπορούσε ορθώς να εκτιμήσει, στην αιτιολογική σκέψη 226 της Αποφάσεως, ότι, ναι μεν τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν με τα ως άνω έγγραφα είχαν μια ορισμένη αξία, πλην όμως δεν αποδείκνυαν την έλλειψη αντικτύπου της συμπράξεως στην αγορά.
- 359 Κατά συνέπεια, έστω και αν η προσφεύγουσα μπορούσε να επικαλεσθεί τα ως άνω έγγραφα κατά τη διοικητική διαδικασία, οι εκτιμήσεις στις οποίες προέβη η Επιτροπή δεν θα μπορούσαν να επηρεασθούν από τα έγγραφα αυτά.
- 360 Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από την προσβολή του δικαιώματος προσβάσεως στον φάκελο πρέπει να απορριφθεί.

VIII — *Επί της εκτάσεως της διάρκειας της διοικητικής διαδικασίας ως προς το ύψος του προστίμου*

A — *Εισαγωγή*

- 361 Η Jungbunzlauer επισημαίνει ότι η Απόφαση εκδόθηκε μόλις περίπου εξήμισι έτη μετά την παύση της παραβάσεως. Ειδικότερα, ο χρόνος που διέρρευσε μεταξύ της παύσεως της παραβάσεως και της επίσημης κινήσεως της διαδικασίας, στις 28 Μαρτίου 2000, ήταν πολύ μακρός. Κατά τη Jungbunzlauer, το γεγονός αυτό επηρέασε διττώς τον καθορισμό του ύψους του προστίμου.

B — Επί του ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη τον κύκλο εργασιών που πραγματοποιήθηκε από τις οικείες επιχειρήσεις το 2000

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

362 Η Jungbunzlauer, αναφερόμενη στον πίνακα που εμφανίζεται στην αιτιολογική σκέψη 50 της Αποφάσεως, παρατηρεί ότι η Επιτροπή, προκειμένου να λάβει υπόψη, στο πλαίσιο του υπολογισμού του ύψους του προστίμου, το μέγεθος των οικείων επιχειρήσεων και των ομίλων στους οποίους αυτές ανήκουν, δεν έλαβε υπόψη το ύψος των κύκλων εργασιών που αφορούν την περίοδο κατά την οποία υφίστατο η σύμπραξη (1991 έως 1995), αλλά στηρίχθηκε, συναφώς, στον κύκλο εργασιών του έτους 2000. Πάντως, η Jungbunzlauer υπογραμμίζει ότι, από την παύση της παραβάσεως το 1995, ο κύκλος εργασιών της αυξήθηκε σημαντικά: το 1995, ο όμιλος Jungbunzlauer είχε πραγματοποιήσει μόνον το 76,3 % του σημερινού κύκλου εργασιών του και, από το 1999 έως το 2000, ο κύκλος εργασιών του ομίλου είχε αυξηθεί κατά 13,5 %.

363 Η Jungbunzlauer υποστηρίζει ότι η Επιτροπή, με τις κατευθυντήριες γραμμές της, ανέφερε ότι επρόκειτο να λαμβάνει υπόψη την «πραγματική οικονομική δυνατότητα του αυτοουργού της παράβασης να προξενήσει σημαντική ζημία σε άλλους οικονομικούς παράγοντες» (σημείο 1 Α, τέταρτο εδάφιο). Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή θα μπορούσε να στηριχθεί μόνον στο μέγεθος των οικείων επιχειρήσεων κατά το χρονικό σημείο της παραβάσεως, δεδομένου ότι το εν λόγω πληροφοριακό στοιχείο είναι το μόνο που παρέχει τη δυνατότητα να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό και ότι η σπουδαιότητα του κύκλου εργασιών που πραγματοποιήθηκε από τις εν λόγω επιχειρήσεις σε μια πολύ μεταγενέστερη περίοδο δεν θα είχε καμία αξία.

364 Επιπλέον, η μέθοδος υπολογισμού που επέλεξε η Επιτροπή θα είχε ως αποτέλεσμα να ευνοήσει αδικώς τις επιχειρήσεις που επωφελήθηκαν από τη σύμπραξη και οι οποίες, μετά την παύση της συμπράξεως, υποχρεώθηκαν να αντιμετωπίσουν μια σημαντική μείωση του κύκλου εργασιών τους. Αντιθέτως, οι επιχειρήσεις οι οποίες, όπως η Jungbunzlauer, πραγματοποίησαν αύξηση του κύκλου εργασιών τους από την παύση της συμπράξεως θα περιέρχονταν αδικώς σε μειονεκτική θέση, πράγμα που θα συνιστούσε παράλογο αποτέλεσμα.

365 Η Jungbunzlauer εκτιμά ότι η Επιτροπή εσφαλμένως αντιτάσσει στο ως άνω επιχείρημα ότι, αν είχε επιβάλει στη Jungbunzlauer πρόστιμο σε προγενέστερη περίοδο, η εν λόγω επιχείρηση θα είχε θιγεί ακόμη αυστηρότερα από το πρόστιμο. Συγκεκριμένα, αν η Επιτροπή είχε λάβει την Απόφασή της σε περίοδο προγενέστερη του έτους 2001, το πρόστιμο θα ήταν αισθητά χαμηλότερο.

366 Η Επιτροπή απορρίπτει την επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

367 Πρέπει να υπομνηστεί ότι η εφαρμογή του πολλαπλασιαστικού συντελεστή αποσκοπεί στη διασφάλιση του αποτρεπτικού αποτελέσματος του προστίμου. Το εν λόγω αποτέλεσμα παρέχει τη δυνατότητα να λαμβάνονται υπόψη το μέγεθος και οι συνολικοί πόροι των οικείων επιχειρήσεων κατά το χρονικό σημείο της επιβολής του προστίμου.

368 Έστω και αν υποτεθεί ότι, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, ο ολικός κύκλος εργασιών των εμπλεκόμενων μερών σημείωσε εξέλιξη μεταξύ της παύσεως της συμπράξεως και του έτους 2000, γεγονός παραμένει ότι η Επιτροπή, εφαρμόζοντας επί των προστίμων, όπως αυτά υπολογίσθηκαν για την ADM, την HLR και την H & R, πολλαπλασιαστικό συντελεστή 2 και 2,5 αντίστοιχως, δεν έλαβε υπόψη έναν πολύ ακριβή υπολογισμό στηριζόμενο στους ως άνω κύκλους εργασιών, αλλά ισχυρίστηκε ότι υφίστατο, ως προς τους εν λόγω κύκλους εργασιών, διαφορά τάξεως μεγέθους. Πάντως, η προσφεύγουσα δεν ισχυρίζεται καν ότι η ως άνω ουσιώδης διαφορά τάξεως μεγέθους μεταβλήθηκε μεταξύ 1995 και 2000.

369 Επομένως, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η προσφεύγουσα, η Επιτροπή, στηριζόμενη στον κύκλο εργασιών που πραγματοποιήθηκε από τις οικείες επιχειρήσεις το 2000 προκειμένου να διαμορφώσει το ύψος των προστίμων, δεν παραβίασε ούτε τις κατευθυντήριες γραμμές ούτε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως.

370 Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθούν οι λόγοι ακυρώσεως που προέβαλε η προσφεύγουσα.

Γ — Επί του ότι η Επιτροπή κατέστησε αυστηρότερη την πολιτική της στον τομέα των προστίμων

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

371 Η Jungbunzlauer ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή, εκδίδοντας την Απόφαση και, γενικότερα, κατά το έτος 2001, κατέστησε ουσιωδώς αυστηρότερη την πολιτική της στον τομέα των προστίμων. Πάντως, κατά τη Jungbunzlauer, λόγω της ασυνήθως μακράς διάρκειας της διαδικασίας εν προκειμένω, στην εν λόγω επιχείρηση επιβλήθηκε πρόστιμο που αντιστοιχεί στη νέα αυστηρότερη πρακτική της Επιτροπής. Αντιθέτως, αν η διαδικασία είχε περατωθεί νωρίτερα, η Jungbunzlauer θα είχε επωφεληθεί από την αφορώσα τη λήψη αποφάσεων προγενέστερη πρακτική, η οποία ήταν πολύ ευνοϊκότερη για τις οικείες επιχειρήσεις.

372 Η Jungbunzlauer εκτιμά ότι η ασυνήθως μακρά διάρκεια της διαδικασίας επιβεβαιώνεται από μια σύγκριση με τις αποφάσεις «Αμινοξέα» και «Βιταμίνες». Συγκεκριμένα, κατά τη Jungbunzlauer, αυτές οι δύο άλλες υποθέσεις αποτέλεσαν αντικείμενο πολύ ταχύτερης επεξεργασίας απ' ό,τι η υπό κρίση υπόθεση: στην υπόθεση «Αμινοξέα», η σύμπραξη έπαυσε να υφίσταται στα μέσα του έτους 1995 και η απόφαση εκδόθηκε μόλις πέντε έτη αργότερα· στην υπόθεση «Βιταμίνες», η σύμπραξη έπαυσε να υφίσταται την άνοιξη του 1999 και η απόφαση εκδόθηκε μόνο δύο έτη και εννέα μήνες αργότερα. Αντιθέτως, στην υπό κρίση υπόθεση, η Απόφαση εκδόθηκε μόνον εξίμισι έτη μετά την οριστική παύση των συμφωνιών. Τούτο προκαλεί κατάπληξη, πολλώ μάλλον εφόσον, σε σύγκριση με τις εν λόγω άλλες υποθέσεις, η προκειμένη υπόθεση ήταν πολύ λιγότερο περίπλοκη, τόσο από ουσιαστικής όσο και από διαδικαστικής απόψεως.

373 Η Jungbunzlauer εκτιμά ότι, κατά απολύτως ρεαλιστικό τρόπο, η διαδικασία της προκειμένης υποθέσεως έπρεπε να περατωθεί εντός δύο ή τριών ετών. Επιπλέον,

η Jungbunzlauer θεωρεί ότι, αν η διαδικασία είχε περατωθεί νωρίτερα, αφενός, τα επιλεγέντα κριτήρια θα ήσαν πολύ λιγότερο αυστηρά από εκείνα που εφαρμόστηκαν κατά την έκδοση της Αποφάσεως και, αφετέρου, η Απόφαση θα μπορούσε να έχει εκδοθεί ακόμη και πριν από τη δημοσίευση των κατευθυντηρίων γραμμών, οπότε θα εφαρμοζόταν η προγενέστερη μέθοδος υπολογισμού.

374 Κατά τη Jungbunzlauer, η διαφορά ως προς τη διάρκεια επεξεργασίας των ως άνω υποθέσεων μπορεί να εξηγηθεί μόνο λόγω της απονομής διαφορετικού επιπέδου προτεραιότητας στις τελευταίες. Η Jungbunzlauer δεν αμφισβητεί ότι η Επιτροπή μπορεί να θέτει προτεραιότητες με βάση τη σημασία που αποδίδεται στις υποθέσεις υπό το πρίσμα της πολιτικής ανταγωνισμού. Ωστόσο, τούτο δεν θα μπορούσε να καταλήγει στο να επιβάλλεται σε μια επιχείρηση, την οποία αφορά μια υπόθεση ήσσονος προτεραιότητας, υψηλότερο πρόστιμο απ' ό,τι σε άλλες επιχειρήσεις που εμπλέκονται σε υποθέσεις που έχουν προτεραιότητα. Επιπλέον, αυτός ο τρόπος ενέργειας είναι αντιπαραγωγικός με γνώμονα τον επιδιωκόμενο από τα πρόστιμα σκοπό αποτροπής.

375 Η Επιτροπή απορρίπτει την επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

376 Η προσφεύγουσα εκτιμά, κατ' ουσίαν, ότι, αν η διαδικασία έρευνας της υποθέσεως εκ μέρους της Επιτροπής είχε περατωθεί νωρίτερα, αυτή θα είχε επωφεληθεί από μια προγενέστερη πρακτική αφορώσα τη λήψη αποφάσεων και από κριτήρια για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, τα οποία θα ήσαν πολύ λιγότερο αυστηρά. Η προσφεύγουσα διευκρινίζει ότι η Απόφαση θα μπορούσε να έχει εκδοθεί ακόμη και πριν από τη δημοσίευση των κατευθυντηρίων γραμμών, οπότε αυτή θα μπορούσε να επωφεληθεί από την προγενέστερη μέθοδο υπολογισμού των ποσών των προστίμων.

- 377 Συναφώς, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι το γεγονός ότι η Επιτροπή έχει επιβάλει κατά το παρελθόν πρόστιμα ενός ορισμένου ύψους για ορισμένες μορφές παραβάσεων δεν της στερεί τη δυνατότητα να αυξάνει το ύψος αυτό, εντός των ορίων που τίθενται με τον κανονισμό 17, αν αυτό είναι αναγκαίο προκειμένου να κατοχυρωθεί η εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού. Αντιθέτως, η αποτελεσματική εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού προϋποθέτει ότι η Επιτροπή μπορεί οποτεδήποτε να προσαρμόζει το ύψος των προστίμων στις ανάγκες της πολιτικής αυτής (βλ. απόφαση LR AF 1998 κατά Επιτροπής, σκέψη 88 ανωτέρω, σκέψη 237 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Κατά συνέπεια, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλεσθεί το ευεργέτημα μιας προγενέστερης πρακτικής αφορώσας τη λήψη αποφάσεων για τον λόγο και μόνον ότι η απόφαση που την αφορά έπρεπε, επίσης, να έχει εκδοθεί προγενεστέρως.
- 378 Εξάλλου και εν πάση περιπτώσει, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η αφορώσα τη λήψη αποφάσεων πρακτική της Επιτροπής για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου με την Απόφαση απορρέει από την εφαρμογή των κριτηρίων που ορίζονται στις κατευθυντήριες γραμμές.
- 379 Επιπλέον, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, τον Αύγουστο του 1995, η Επιτροπή ενημερώθηκε από το αμερικανικό Υπουργείο Δικαιοσύνης ότι το τελευταίο διεξήγε έρευνα σχετικά με την αγορά του κιτρικού οξέος. Τον Απρίλιο του 1997, η Επιτροπή ενημερώθηκε από το αμερικανικό Υπουργείο Δικαιοσύνης σχετικά με το γεγονός ότι η προσφεύγουσα είχε συμμετάσχει σε μια σύμπραξη στις Ηνωμένες Πολιτείες. Τέλος, τον Αύγουστο του 1997, η Επιτροπή απέστειλε αιτήσεις παροχής πληροφοριών στους τέσσερις σημαντικότερους παραγωγούς κιτρικού οξέος της Κοινότητας, στους οποίους περιλαμβάνεται η Jungbunzlauer.
- 380 Λαμβανομένων υπόψη των ως άνω στοιχείων, το Πρωτοδικείο επισημαίνει ότι απλώς και μόνον η κοινοποίηση πληροφοριακών στοιχείων στην Επιτροπή από αρμόδιες για τον ανταγωνισμό αρχές τρίτων χωρών δεν μπορεί να συνεπάγεται, για την Επιτροπή, υποχρέωση να διεξαγάγει έρευνα της υποθέσεως. Συγκεκριμένα, η γενικότερη αποστολή εποπτείας στον τομέα του ανταγωνισμού, που ανατέθηκε στην Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 85 ΕΚ, δεν συνεπάγεται, για την Επιτροπή, υποχρέωση να κινεί διαδικασίες που αποσκοπούν στη διαπίστωση ενδεχομένων

παραβάσεων του κοινοτικού δικαίου (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Οκτωβρίου 2002, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P, C-252/99 P και C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-8375, σκέψεις 447 και 448, και του Πρωτοδικείου της 18ης Σεπτεμβρίου 1992, T-24/90, Automec κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-2223, σκέψη 74). Συνεπώς, δεν μπορεί να υπάρξει υποχρέωση της Επιτροπής να κινήσει διαδικασία έρευνας της υποθέσεως βάσει των πληροφοριακών στοιχείων που παρέσχε το αμερικανικό Υπουργείο Δικαιοσύνης.

- 381 Ωστόσο, ναι μεν η Επιτροπή δεν μπορεί να υποχρεωθεί να κινήσει διαδικασία κατόπιν της λήψεως πληροφοριακών στοιχείων που κοινοποιήθηκαν από αρμόδιες για τον ανταγωνισμό αρχές τρίτων χωρών, πλην όμως η Επιτροπή μπορεί, με δική της πρωτοβουλία, να κινήσει μια τέτοια διαδικασία κατόπιν της λήψεως τέτοιων πληροφοριακών στοιχείων. Έτσι, εν προκειμένω, η Επιτροπή κίνησε μια διαδικασία λίγο μετά την κοινοποίηση του πληροφοριακού στοιχείου ότι η προσφεύγουσα είχε συμμετάσχει σε μια σύμπραξη στις Ηνωμένες Πολιτείες. Επομένως, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι, εν προκειμένω, δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι δεν άρχισε να ερευνά την υπόθεση πριν από τον Αύγουστο του 1997.
- 382 Επιπλέον, το Πρωτοδικείο επισημαίνει ότι η προσφεύγουσα θεωρεί ότι μια έρευνα, εκ μέρους της Επιτροπής, διάρκειας δύο έως τριών ετών για την υπό κρίση υπόθεση είναι απολύτως ρεαλιστική.
- 383 Επομένως, έστω και αν έπρεπε να γίνει δεκτό ότι, εν προκειμένω, η εκ μέρους της Επιτροπής έρευνα της υποθέσεως δεν θα μπορούσε να διαρκέσει πλέον των τριών ετών, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, οι κατευθυντήριες γραμμές που δημοσιεύθηκαν στις 14 Ιανουαρίου 1998 θα είχαν, κατά πάσα πιθανότητα, ληφθεί υπόψη από την Επιτροπή για τον υπολογισμό του ύψους του προστίμου της προσφεύγουσας.
- 384 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι η προσφεύγουσα δεν αποδεικνύει ότι, αν δεν υφίστατο η προβαλλομένη καθυστέρηση ως προς την επεξεργασία της υπό κρίση υποθέσεως από την Επιτροπή, θα είχε επωφεληθεί από κριτήρια καθορισμού του ύψους του προστίμου και, επομένως, από πρακτική αφορώσα τη λήψη αποφάσεων, που είναι προγενέστερα εκείνων που περιλαμβάνονται στις κατευθυντήριες γραμμές.

- 385 Συνεπώς, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα της προσφεύγουσας που αντλείται από το ότι εφαρμόστηκαν επ' αυτής αυστηρότερες αρχές και μια αυστηρότερη πρακτική για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, λόγω της προβαλλομένης καθυστερήσεως ως προς την εξέταση της υποθέσεως από την Επιτροπή.
- 386 Δεδομένου ότι κανένας από τους λόγους ακυρώσεως που προβλήθηκαν κατά της Αποφάσεως δεν έγινε δεκτός, δεν συντρέχει λόγος να μειωθεί το ύψος του προστίμου δυνάμει των εξουσιών πλήρους δικαιοδοσίας που έχει το Πρωτοδικείο. Επομένως, η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 387 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα, σύμφωνα με τα αιτήματα της καθής και του παρεμβαίνοντος.
- 388 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, του ιδίου κανονισμού, τα θεσμικά όργανα που παρεμβαίνουν στη δίκη φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα. Κατά συνέπεια, το Συμβούλιο, ως παρεμβαίνον, φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (τρίτο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2) Η Jungbunzlauer AG φέρει τα δικαστικά της έξοδα καθώς και τα έξοδα της Επιτροπής.**
- 3) Το Συμβούλιο φέρει τα δικαστικά του έξοδα.**

Azizi

Jaeger

Dehousse

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 27 Σεπτεμβρίου 2006.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

E. Coulon

J. Azizi